

रयत शिक्षण संस्थेचे,

महात्मा फुले महाविद्यालय

पिंपरी, पुणे - ४११ ०१७.

नेक तृतीय मूल्यांकन 'A' ग्रेड (CGPA : 3.16)

75
आज़ादी का
अमृत महोत्सव

शाल्मली
२०२१-२२

महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थी
संघटनेकडून प्राप्त अर्थसहाय्यातून

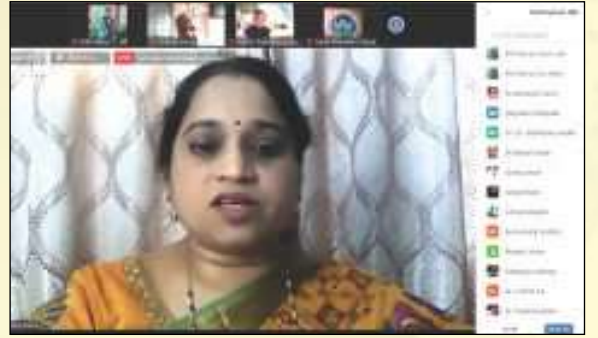
मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

माजी कुलगुरु मा.डॉ. नागनाथ कोतापल्ले

डॉ. भारती यादव

डॉ. कामायनी सुर्वे

कर्मवीर जयंती कार्यक्रम

मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

भित्तीपत्रक अनावरण

रयत शिक्षण संस्थेचे,

महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे - ४११ ०१७.

संपादक मंडळ

अध्यक्ष

मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

प्रमुख संपादक

प्रा. डॉ. वैशाली खेडकर

सहसंपादक

प्रा. शहाजी मोरे

विभागीय संपादक

प्रा. डॉ. कामायनी सुर्वे (हिंदी)

प्रा. विद्यासागर वाघरे (मराठी)

प्रा. इसाक शेख (इंग्रजी)

सदस्य

प्रा. स्वप्ना हजारे

डॉ. तृप्ती अंब्रे

प्रा. प्रीती नेवसे

डॉ. सोनल बावकर

प्रा. आदित्य हविले

प्रा. लक्ष्मण जगदाळे

प्रा. शर्मिला भांबारे

कार्यालयीन सचिव

श्री. राजेंद्र गायकवाड

मुखपृष्ठ संकल्पना

प्रा. शहाजी मोरे

मुखपृष्ठाविषयी ...

मित्रहो,

या वर्षी संपूर्ण भारतभर स्वातंत्र्याचा अमृत महोत्सव साजरा केला जात आहे. स्वातंत्र्याच्या प्रारंभीच भारताला फाळणीच्या हृदयद्रावक यातनांना सामोरे जावे लागले, कोट्यवधी लोकांनी स्थलांतर केले, त्यांच्या कहाण्या हृदय पिळवटून टाकणाऱ्या होत्या. स्वातंत्र्य मिळून ५ महिने होताच राष्ट्रपिता महात्मा गांधींची भीषण हत्या झाली, अवघा भारत भीषण अंधःकारात बुडून गेला, देश आपल्या राष्ट्रपित्याला पोरका झाला. अशा कठीण परिस्थितीतून मार्ग काढून आज भारत देशाने स्वतःचे विशिष्ट स्थान निर्माण केले आहे. अनेक क्षेत्रात विकसीत देशांप्रमाणेच प्रगती साधली आहे. स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षात 'शाल्मली' चे मुखपृष्ठ अशा काही घटनांची आठवण करून देते, ज्यांचा विद्यार्थ्यांनी अभ्यास करावा, शोध घ्यावा व त्यातून उचित बोध घ्यावा.

स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतर काही काळातच भारताचे संविधान आकारास आले. पुढील काळात भारताचे पहिले पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरूंनी मोठमोठी धरणे बांधली, राष्ट्रीय प्राद्यौगिक संस्था(आय.आय.टी.), अनेक राष्ट्रीय संशोधन संस्था उभारल्या. पुढे भारतात हरित क्रांती अवतरली व अन्नधान्य अनेक पटीने वाढले, त्यामुळेच प्रचंड गतीने वाढणाऱ्या लोकसंख्येला खायला अन्न मिळू लागले. दरम्यान भारतीय अवकाश संशोधन संस्था (इस्रो) आकारास आली. या संस्थेने नेत्रदीपक कामगिरी बजावली आहे व सध्या अनेक देश इस्रोचे सहकार्य घेत असतात. भारतास स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर क्रीडा क्षेत्रातही भारत उत्तम कामगिरी करित आहे. १९८३ साली कपिलदेव यांच्या नेतृत्वाखाली आपल्या संघाने क्रिकेट विश्वचषक जिंकला. स्वतंत्र भारतात प्रख्यात अर्थशास्त्रज्ञ डॉ. अमर्त्य सेन यांना अर्थशास्त्रातील नोबेल स्मृती पुरस्कार देऊन गौरविले तर ज्येष्ठ समाजसेवक कैलास सत्यार्थी यांनाही शांततेचे नोबेल पारितोषिक देऊन गौरविण्यात आले. अशा काही उल्लेखनीय घटना, कामगिऱ्यांनी यावर्षीचे 'शाल्मली' मुखपृष्ठ सजले आहे. ते तुम्हाला नक्कीच आवडेल. धन्यवाद!

- प्रा. शहाजी मोरे

अध्यक्ष : मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

प्रमुख पाहुणे : विभागीय अध्यक्ष मा. अॅड. राम कांडगे

प्रास्ताविक : उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर

आभार : प्रा.डॉ. भारती यादव

सूत्रसंचालन : डॉ. सोनल बावकर

लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील पुण्यतिथी कार्यक्रम (ऑनलाईन)

अध्यक्ष : मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

प्रमुख अतिथी : मा. प्राचार्य डॉ. मंजुश्री बोबडे

प्रास्ताविक : उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर

आभार : प्रा.डॉ. भारती यादव

सूत्रसंचालन : डॉ. वैशाली खेडकर

पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील
संस्थापक, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

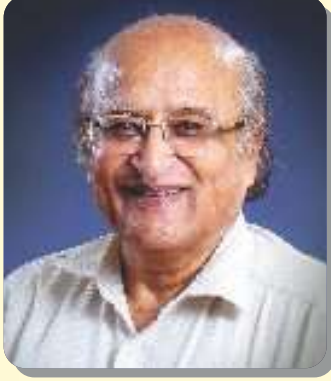
रयत माऊली
सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील

मा. यशवंतराव चव्हाण
भारताचे माजी उपपंतप्रधान
रयत शिक्षण संस्थेचे माजी अध्यक्ष

मा. ना. पद्मविभूषण शरद पवार
अध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. डॉ. अनिल पाटील
चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. अॅड. भगीरथ शिंदे
व्हाईस चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. प्रिं. डॉ. विठ्ठल शिवणकर
सचिव, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा. प्रिं. डॉ. शिवलिंग मेनकुदळे
ऑडिटर, सहसचिव, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

‘आमचे दिशादर्शक कुशल नेतृत्व’
मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

शास्त्रमती
२०२१-२२

शाल्मली
२०२१-२२

मा.प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड सेवानिवृत्ती शुभेच्छा समारंभ :
शुभहस्ते मा. दिलीपरावजी वळसे-पाटील (गृहमंत्री, महाराष्ट्र राज्य) क्षणचित्रे

प्रा. घनवट सेवानिवृत्ती शुभेच्छा समारंभ क्षणचित्रे

प्रा. राजेंद्र देशमुख सेवानिवृत्ती शुभेच्छा समारंभ क्षणचित्रे

शात्मली
२०२१-२२

प्रा. राजेंद्र देशमुख व सौ. देशमुख यांचा सत्कार सोहळा

सौ. कल्पना देशमुख यांचा सत्कार करताना
डॉ. ज्योती थोरात व डॉ. शुभदा लोंढे

उपप्राचार्य प्रो.डॉ. माधव सरोदे

प्रा. राजेंद्र देशमुख

सौ. कल्पना देशमुख

प्रा. अनिकेत खत्री

संविधान दिन उपक्रम

प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

सहभागी विद्यार्थी

सहभागी विद्यार्थी

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिन विशेष व्याख्यान (ऑनलाईन)

शात्मली
२०२१-२२

प्रास्ताविक : उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर

प्रमुख वक्ते : प्रा. ज्ञानेश वाकुडकर

सूत्रसंचालन : डॉ. कामायनी सुर्वे

आभार : डॉ. संदीप नन्नावरे

शिवजयंती व्याख्यान (ऑनलाईन)

मा. प्राचार्य, डॉ. पांडुरंग गायकवाड

प्रमुख वक्ते : हेरंब पायगुडे

प्रा. संदीप ननावरे

प्रा. डॉ. एन.डी. पाटील श्रद्धांजली सभा (ऑनलाईन)

मा. कृष्ण प्रकाश (आय.पी.एस.),
पोलीस आयुक्त, पिंपरी-चिंचवड

मा. मंचक इप्पर (आय.पी.एस.),
पोलीस उपायुक्त, पिंपरी-चिंचवड

गर्जा जयजय महाराष्ट्र माझा :
महाराष्ट्र दिन कार्यक्रम, माजी विद्यार्थी मेळावा

नगरसेवक मा. संदीप वाघेरे

ध्वजवंदन

मा. प्राचार्य
डॉ. पांडुरंग गायकवाड

कै. प्रा. डॉ. एन. डी. पाटील
मॅनेजिंग कौन्सिल सदस्य,
रयत शिक्षण संस्था, सातारा

कै. गणपतराव देशमुख
माजी सदस्य विधान सभा
महाराष्ट्र राज्य

कै. शंकरराव कोल्हे
माजी उपाध्यक्ष,
रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मनोगत

सस्नेह नमस्कार !

शाल्मली २०२१-२२ या महाविद्यालयाच्या वार्षिकांकाचे मनोगत लिहिताना वारंवार राखेतून उंच आकाशी भरारी घेणाऱ्या 'फिनिक्स' पक्ष्याची आठवण येत आहे. गेली दोन वर्षे कोरोना जागतिक महामारीने संपूर्ण जगाचीच चाके जणू स्थिरावली होती. आता कुठे संपूर्ण जगाचे जनजीवन हळूहळू पूर्वपदावर यायला सुरुवात झाली आहे. आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक सर्वच स्तरांची घडी या कोरोनामुळे विस्कटली होती. शैक्षणिक क्षेत्रही त्याला अपवाद नव्हते. परंतु अशा परिस्थितीतही गेली दोन वर्षे आपल्या महाविद्यालयाने,

महाविद्यालयाच्या प्रशासनाने, प्राध्यापक वर्गाने आणि महत्वाचे म्हणजे ज्यांच्यामुळे हे महाविद्यालय आहे, ज्यांच्यासाठी हे महाविद्यालय आहे अशा सर्व विद्यार्थ्यांनी धडाडीने, खचून न जाता ऑनलाईन प्लॅटफॉर्मच्या सहाय्याने ज्ञानदानाचे आणि ज्ञानग्रहणाचे कार्य अविरतपणे सुरु ठेवले. या सर्वांच्या कामाचा आवाका आणि काम करण्याची पद्धत पाहून कविश्रेष्ठ कुसुमाग्रजांच्या काव्यपंक्ती स्मरून जातात. कवी कुसुमाग्रज आपल्या एका कवितेत म्हणतात,

“अनंत अमुची ध्येयासक्ती, अनंत अन् आशा किनारा तुला पामराला !”

या जागतिक महामारीच्या काळातही 'रयते' च्या माझ्या या विद्यार्थ्यांनी, प्राध्यापकांनी आणि इतर सर्व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांनी नाऊमेद न होता आपल्या आकांक्षापूर्तीच्या दिशेने यशस्वी घोडदौड सतत सुरुच ठेवली आहे.

'ऑनलाईन' मोडवरून 'ऑफलाईन' मोडवर येताना आपणा सर्वांनाही सुरुवातीला थोडेसे ते जडच गेले. अर्थात त्याला कारणही तसेच होते, ते म्हणजे 'कोविड' विषयी मनात असणारी एक अनामिक भीती! परंतु धैर्याने आणि खंबीरपणे कोविडविषयक सर्व नियमांची काटेकोर अंमलबजावणी करत आपण सर्वांनी पुन्हा एका नव्या जोमाने ' ऑफलाईन ' च्या जगतात यशस्वी प्रवेश केला त्याबद्दल सर्वांचेच मनस्वी हार्दिक अभिनंदन !!

आता आपला यापुढील प्रवास -

“सदैव सैनिका पुढेच जायचे, न मागुति तुवा कधी फिरायचे” या गीताप्रमाणे न थांबता अविरतपणे, अधिक जोरकसपणे प्रवास पुढे चालू ठेवायचा आहे. चालू शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयातील विविध विभागांनी पुन्हा आपले अभ्यासपूरक आणि अभ्यासेतर उपक्रमांची रेलचेल मोठ्या जोमाने सुरु केली आहे. यामध्ये महाविद्यालयाच्या शारीरिक शिक्षण विभागाने राष्ट्रीय स्तरावर, राज्य स्तरावर, विद्यापीठ स्तरावर विविध क्रीडाप्रकारांमध्ये महाविद्यालयाचे संघ सांघिक पातळीवर, वैयक्तिक पातळीवर खेळण्यासाठी पाठविले होते. विविध क्रीडाप्रकारांमध्ये या विभागाने भरघोस असे यश संपादन केले आहे.

महाविद्यालयाच्या स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास विभागामार्फत महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना शिक्षण घेताना स्वतःच्या पायावर उभे राहता यावे यासाठी विविध प्रकारचे उपक्रम, कार्यशाळा आयोजित

करत असते. यावर्षीही या विभागाने महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राचे नवी मुंबई विभागाचे विभागीय अधिकारी, तसेच मीटकॉन फोरमचे संचालक श्री. गणेश खामगळ, प्रसिद्ध उद्योजक दिगंबर सुतार आदी नामवंतांची मार्गदर्शनपर व्याख्याने विद्यार्थ्यांसाठी आयोजित केली होती. रयत शिक्षण संस्थेचे संस्थापक आदरणीय अण्णांच्या 'कमवा आणि शिका' या योजनेचा आदर्श सतत डोळ्यासमोर ठेवून आपला विद्यार्थी हा स्वावलंबी कसा होईल याची सतत धडपड महाविद्यालय करत असते. कोरोनाोत्तर काळात याची तर प्रकर्षाने गरज निर्माण झालेली आहे. आणि रयत शिक्षण संस्थेने घेतलेल्या 'स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद' हा वसा माझे महाविद्यालय आणि महाविद्यालयीन प्रशासन सतत कार्यप्रवण राहून जगते आहे याचा मला सार्थ अभिमान वाटतो.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांमध्ये ज्याप्रमाणे सहकार्य, श्रम याची जाणीव निर्माण होण्यास मदत होते त्याप्रमाणे आमच्या महाविद्यालयाचा विद्यार्थी हा शिस्तप्रियदेखील असला पाहिजे. देशप्रेम, समाजाप्रती बांधिलकीची भावना त्यांच्यात ओतप्रोत भरली गेली पाहिजे या भावनेतून बऱ्याच परिश्रमानंतर यावर्षी महाविद्यालयात एन.सी.सी. साठी मान्यता मिळाली असून ऑक्टोबर २०२१ पासून महाविद्यालयात एन.सी.सी. चे युनिटदेखील कार्यरत झालेले आहे.

महाविद्यालय आणि सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे असे दोघांचे मिळून महाविद्यालयात जवळपास ४५ विविध प्रकारचे शॉर्ट टर्म कोर्सेस चालविले जातात. शिक्षण घेता घेता स्वतःचा एखादा रोजगार कसा निर्माण करता येईल या उद्देशाने या शॉर्टटर्म कोर्सेसचा विद्यार्थ्यांना फायदा होत असतो.

विद्यार्थ्यांच्या गुणवत्ता वाढीप्रमाणेच महाविद्यालयाचीदेखील गुणवत्ता वाढ सतत होत राहणे गरजेचे आहे. त्यादृष्टीने बंगलोर येथील नॅक संस्था देशभरातील महाविद्यालयाचे मूल्यांकन करत असते. सप्टेंबर २०१७ मध्ये महाविद्यालयाचे तिसरे मूल्यमापन पार पडले होते. या मूल्यमापनात महाविद्यालयास ३.१६ (C.G.P.A.) गुणांसह 'A' दर्जा प्राप्त झालेला होता. आता महाविद्यालय नॅक संस्थेच्या चवथ्या मूल्यमापन प्रक्रियेत पुढील वर्षात सामोरे जाणार आहे. आणि मला याचा पूर्ण विश्वास आहे की, या चवथ्या मूल्यमापन प्रक्रियेत देखील आमच्या महाविद्यालयाच्या गुणवत्ता वाढीचा विकासाचा आलेख हा चढताच राहणार आहे. 'A' ग्रेड वरून 'A++' ग्रेड कडे महाविद्यालय कसे जाईल या दृष्टीने आमच्या महाविद्यालयातील सर्वच प्राध्यापक वर्ग आणि प्रशासकीय सेवक वर्ग प्रयत्नशील आहे.

महाविद्यालयातील माजी विद्यार्थी संघटनेचा मला याठिकाणी विशेष उल्लेख करावासा वाटतो. महाविद्यालयाची माजी विद्यार्थी संघटना ही फक्त नावापुरती माजी विद्यार्थी संघटना नसून ही संघटना महाविद्यालयाच्या विकासाच्या कामकाजात सतत आपले बहुमोल योगदान वेळोवेळी देत असते. यावर्षीदेखील महाविद्यालयाच्या 'शाल्मली' या वार्षिकांकाच्या निर्मितीचा खर्च आपल्या महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थी संघटनेने उचलला आहे. त्याबद्दल मी महाविद्यालयाच्या वतीने माजी विद्यार्थी संघटनेचे अध्यक्ष श्री. विशाल मासुळकर, तसेच श्री. बाळासाहेब वाघेरे आणि इतर सर्व सन्माननीय सदस्यांचे मनस्वी आभार मानतो.

ऑनलाईन मोडवरून ऑफलाईन मोड वर येताना महाविद्यालयाच्या या कामकाजात रयत शिक्षण संस्थेचे

चेअरमन मा.डॉ.अनिल पाटीलसाहेब, मा.सचिव प्राचार्य डॉ. विठ्ठल शिवणकरसाहेब, मा.सहसचिव आणि संस्थेचे ऑडिटर मा. प्राचार्य डॉ. शिवलिंग मेनकुदळेसाहेब, महाविद्यालय विकास समितीचे मा. चेअरमन प्रतिनिधी मा. संजोगजी वाघेरे, सर्व महाविद्यालयीन विकास समिती सदस्य, मा. विशालजी मासुळकर, सर्व प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी, महाविद्यालयाची माजी विद्यार्थी संघटना, तसेच पिंपरी गावातील सर्व सन्माननीय नागरिक या सर्वांचे मार्गदर्शन व सहकार्य लाभले. या सर्वांप्रती ऋणनिर्देश करणे अगत्याचे आहे.

'शाल्मली' या वार्षिकांकाच्या निर्मितीसाठी प्रयत्न करणारे संपादक व संपादक मंडळातील सर्व सदस्य, लेखक, कवी, विद्यार्थी यांचे मी अभिनंदन करतो व त्यांना पुढील वाटचालीस व उज्वल भविष्यासाठी शुभेच्छा देतो.

धन्यवाद !!

-प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

संपादकिय

सस्नेह नमस्कार !!

शाल्मली २०२१-
२२ वार्षिकांक आपल्या
हाती देताना आज मनस्वी
आनंद होत आहे. शैक्षणिक

वर्ष २०२१-२२ हे वर्ष खरे तर इतर वर्षांपेक्षा एक आगळे-
वेगळे वर्ष आहे असे मला वाटते; त्याचे कारण २०१९-२०,
२०२०-२१ ही वर्षे 'कोरोना' या जागतिक महामारीच्या
प्रादुर्भावामुळे पूर्णतः बंधनात गेली. शिक्षणव्यवस्थेतदेखील
'ऑनलाईन' मोड अस्तित्वात आले आणि या 'ऑनलाईन'
मोडचा प्रचंड प्रभाव शिक्षणव्यवस्थेवर पडलेला आपण
सर्वांनीच अनुभवलेला आहे. ऑनलाईन मोड जरी माहिती-
तंत्रज्ञानाच्या आणि ज्ञानरचनावादाच्या युगात महत्त्वाचे असले
तरी त्याला अनेक मर्यादा पडतात हेदेखील शिक्षक - पालक
आणि विद्यार्थी या सर्वांनी अनुभवलेले आहे. 'कोरोना' चा
प्रादुर्भाव ओसरल्यावर या आभासी जगतातून पुन्हा वास्तव
जीवनात प्रवेश करणे खरे तर आव्हानाचे काम होते. परंतु
महाविद्यालयाचे प्रशासन, प्राध्यापक, विद्यार्थी आणि पालक
या सर्वांच्या आपापसातील समन्वयाने या चालु वर्षात आपण
सर्वजण पुन्हा ऑनलाईनवरून ऑफलाईनवर येत आहोत.
किंबहुना आलो आहोत याबद्दल सर्वांचेच अभिनंदन करणे
अगत्याचे आहे.

'कोरोना' मुळे संपूर्ण जगाचीच घडी विस्कटलेली होती.
त्याला शिक्षणक्षेत्रही अपवाद नव्हते आणि अशा परिस्थितीत
शिक्षणव्यवस्थेत झालेला बदल पचनी पडण्यास तसा सर्वांच्या
दृष्टीने जड होता. परंतु ज्याप्रमाणे कवी कुसुमाग्रज आपल्या
एका कवितेत म्हणतात -

“मोडून पडला संसार तरी मोडला नाही कणा
पाठीवरती हात ठेवून नुसते लढ म्हणा”

त्याप्रमाणे महाविद्यालयाचे दिशादर्शक नेतृत्व
आदरणीय प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाडसाहेब
महाविद्यालयीन विकास समितीचे ज्येष्ठ आणि अनुभवी सदस्य
या सर्वांनी सर्व प्राध्यापक वर्ग आणि विद्यार्थी वर्ग यांच्याच
पाठीवरती हात ठेवून एक मानसिक बळ दिले. मानसिक
आधार दिला त्यामुळे या शैक्षणिक वर्षात शिक्षणाची ही गाडी
पुन्हा पूर्णपदावर यावयास मदत झाली.

महाविद्यालयात काही ऑफलाईन, काही ऑनलाईन
स्वरूपात विविध कार्यक्रमाचे आयोजन करून विद्यार्थ्यांमध्ये
पुन्हा एकदा नवचेतना रुजविण्याचे काम विविध विभागांनी
केले.

'कोरोना' काळात विद्यालयाची आर्थिक घडी
विस्कटलेली असल्या कारणाने या वर्षाचा 'शाल्मली' अंक
प्रकाशित होईल की नाही ही चिंता सर्वच संपादक मंडळापुढे
होती. परंतु यातही महाविद्यालयाच्या 'माझी विद्यार्थी
संघटनेने' ही चिंता क्षणार्धात संपवली. महाविद्यालयाच्या
माजी विद्यार्थी संघटनेने यावर्षीच्या 'शाल्मली'
नियतकालिकाच्या निर्मितीचा संपूर्ण खर्च स्वतः उचलून
आपली महाविद्यालयाप्रती असलेली कृतज्ञतेची भावना व्यक्त
केली. त्याबद्दल 'शाल्मली' संपादक मंडळाच्या वतीने
महाविद्यालयाच्या 'माजी विद्यार्थी संघटनेचे' मनःपूर्वक
धन्यवाद !

'शाल्मली' नियतकालिकाच्या पूर्ततेसाठी
महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड, उपप्राचार्य
डॉ. मृणालिनी शेखर, प्रा. शहाजी मोरे यांचे बहुमोल मार्गदर्शन
लाभले त्याबद्दल संपादक मंडळाच्या वतीने मी त्यांचे
मनापासून आभार मानते.

त्याचप्रमाणे विविध विभागातील संपादकांनी देखील
आपापल्या विभागांची जबाबदारी उत्तम रीतीने पार पाडली.
ग्रंथालय विभाग, प्रशासन विभाग यांचेही या अंकाच्या
निर्मितीत मोलाचे योगदान आणि सहकार्य लाभले. त्याबद्दल
या सर्वांचे मनापासून आभार.

महाविद्यालयीन नियतकालिकाचा केंद्रबिंदू म्हणजे
विद्यार्थी महाविद्यालयातील विविध विभागांच्या विद्यार्थ्यांनी
याहीवर्षी भरघोस प्रतिसाद देत आपले साहित्य या अंकासाठी
देत आपल्यातील नवनिर्मितीशील प्रतिभेची जाणीव करून
दिली. त्याबद्दल या सर्व विद्यार्थीवर्गांचे मनापासून आभार.

महाविद्यालयाच्या स्थानिक व्यवस्थापन समितीतील
सर्व मान्यवर सदस्यांनी वेळोवेळी प्रत्यक्ष-अप्रत्यक्ष मार्गदर्शन
करून अंकाच्या सुबक निर्मितीसाठी मोलाचे सहकार्य केले.
त्याबद्दल या सर्व मान्यवरांचे मनःपूर्वक धन्यवाद !

- प्रा.डॉ. वैशाली खेडकर

मराठी विभाग

कपडे

‘ओळखतलंत का वस मला?’ पावसात आला कोणी
कपडे होते कर्दमलेले, केसावरी पाणी

क्षणभर वसला, नंतर हसला, बोलला वरी पाहून;
‘गंगामाई’ पाहणी आली. गेली घट्यात राहून.
माहेरवाक्षीण पोवीसावरी चाव भिंतीत नाचली
मोकळ्या हाती जाईल कशी? बायको मात्र वाचली.
भिंत वरचली. चूळ विझली. होते नव्हते नेले.
प्रसाद म्हणून पापण्यांमध्ये पाणी थोडे ठेवले.
कावभावणीला घेऊन संगे वस, आला लढतो आहे.
पडकी भिंत बांधतो आहे. चिखलगाळ काढतो आहे.

विरुद्धाकडे हात जाताच हसत हसत उठला.

‘पैसा नको वस, जव एकटेपणा वाटला,
मोडून पडला वसाव तरी, मोडला नाही कणा,
पाठीवरी हात ठेवून नुसते लढ म्हणा’

- कुसुमाग्रज

विभागीय संपादक
प्रा. वाघेरे विद्यासागर आ.

अनुक्रमणिका

महाराष्ट्राचा बुलंद आवाज :		०७
प्रा. डॉ. एन. डी. पाटील साहेब	प्रा. संग्राम गोसावी	
मॅटल पेशंट	सिया सुर्वे, एफ.वाय.बी.ए.	१०
पत्र आपल्या प्रत्येकाच्या आयुष्यातील 'तिच्यासाठी'	संस्कृती पवार, बी.व्होक	११
भय इथले संपत नाही	संस्कृती पवार, बी.व्होक	१२
नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतीचा अभ्यास	आदित्य हविले, एम.ए.-२	१३
मुलाखत	आदित्य हविले, एम.ए.-२	१४
सु-संस्काराची शिंदोरी	अॅड. रमेश उमरगे, एम.ए.-२	१६
शेतकऱ्याचा आसूड (परीक्षण)-महात्मा जोतिराव फुले	जयदिप भालेराव, एफ.वाय.बी.ए.	१७
अंत्ययात्रेत येऊन जा...	विद्या कालेकर, एफ.वाय.बी.एस्सी.	१८
सांजवात	प्रमोद खटके, एफ.वाय.बी.ए.	१८
संतांची विचारधारा	वैभव गमे, टी.वाय.बी.कॉम.	१९
खरीखुरी मज्जा	विद्या कालेकर, एफ.वाय.बी.एस्सी.	२१
नाती जिवंत राहती...	वैभव गमे, टी.वाय.बी.कॉम.	२१
माणुसकी हाच धर्म	ईशान कांबळे, टी.वाय.बी.कॉम.	२२
कसं जगायचं	गायत्री मांडकर, एफ.वाय.बी.ए.	२२

महाराष्ट्राचा बुलंद आवाज : प्रा. डॉ. एन. डी. पाटील साहेब

प्रा. संग्राम गोसावी, महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे.

कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी महाराष्ट्राच्या शेतारानांत ज्ञानगंगेचे जे प्रवाह खेळविले, त्या पाण्यावर ग्रामीण प्रज्ञा आणि प्रतिभा यांचा नवा ताटवा फुलून आला. प्रा.डॉ. नारायणराव ज्ञानदेव तथा 'एन.डी. सर' हे ही त्यापैकीच, महात्मा फुले ते कर्मवीर या बहुजन समाजाच्या वंशवेलीवर उमललेले आपले जीवितपुष्प त्यांनी समर्पणाचा मंत्र जपून समाज धुरुणांच्या पायावर वाहिले आहे.

दांडगा जीवनाभूव, चौफेर व्यासंग, कर्मवीर आणि राष्ट्र सेवा दल यांचे संस्कार आणि डाव्या चळवळीशी बांधिलकी यातून त्यांचे व्यक्तिमत्त्व वाढत घडत गेले. आधी स्वातंत्र्यासाठी आणि नंतर समतेसाठी त्यांनी झुंजार क्रांतिकारकांच्या बाण्याने लढा दिला. भारतीय स्वातंत्र्याचा लढा, गोवा मुक्ती आंदोलन, संयुक्त महाराष्ट्राची चळवळ अशा समरप्रसंगी ते आघाडीवर राहिले. सीमाभागातील मराठी भाषकांवर होणाऱ्या अन्यायाविरुद्ध त्यांनी बुलंद आवाज उठविला. भव्य जनआंदोलने केली आणि कारावासही सोसला. त्यामुळे एन.डी. चे आयुष्य म्हणजे पारतंत्र्य, अज्ञान, दारिद्र्य अंधश्रद्धा, जातीय आणि वर्गीय विषमता यांविरुद्ध

उभारलेले बंडच ठरते.

आकाशाला फुले आणि जमिनीला सावली देणाऱ्या वृक्षासारखे त्यांचे व्यक्तिमत्त्व आहे. त्यांनी डाव्या चळवळींना विचारांचा फुलोरा दिला. कष्टभोगी शोषितांना मायेची सावली दिली. शेतमजुरांचे किमान वेतन निर्धारण, शेतमालाच्या वाजवी भावाचा आग्रह, शेतकऱ्यांच्या प्रलंबित देय रक्कमेवर व्याज देण्याचा निर्णय, रोजगार हमी योजना, कापूस एकाधिकार खरेदी, नव्या जलनीतीचा पुरस्कार, एन्ॉनचा वीज प्रकल्प अशा कितीतरी प्रश्नांची तड लावण्यासाठी ते अखंड कार्यरत राहिले. सार्वजनिक जीवनातील अपप्रवृत्तींवर पापणी जागी ठेवून त्यांनी आयुष्यभर पहारा केला.

मतदारांशी इमान राखणारे आणि आपले कर्तव्य चोखपणे बजावणारे अभ्यासू लोकप्रतिनिधी म्हणून त्यांनी एक नवा आदर्श उभा केला आहे. जनतेच्या जिव्हाळ्याच्या प्रश्नांविषयी आस्था, जिद्दीने पाठपुरावा करण्याची तडफ, परिश्रमाने मिळविलेली माहिती, चिंतनाने लावलेला नवाअर्थ, बिनतोड युक्तिवाद आणि अमोघ वक्तृत्व यामुळे प्रभावी व उत्कृष्ट संसदपटू म्हणून त्यांनी महाराष्ट्रात ऐतिहासिक कामगिरी केली आहे.

लोकमान्यतेच्या कसोटीवर उतरलेले लोकनायक ही एन्.डी. ची एक ओळख आहे.

सत्ता हे साध्य नसून समाजपरिवर्तनाचे साधन आहे हे त्यांनी सहकारमंत्री असताना आपल्या पुरोगामी धोरणांनी आणि चोख प्रशासनाने दाखवून दिले. प्रसंग येताच सत्तेकडे पाठ फिरवून अस्वस्थ जीवनाची वाट धरली. अंधश्रद्धा निर्मूलन, पाणी पंचायत, नर्मदा आंदोलन अशा कितीतरी सामाजिक चळवळींचे मार्गदर्शक आणि विश्वसनीय आधारस्तंभ म्हणून काम केले. जनजीवनांचे भरणपोषण करणाऱ्या संस्था घडविल्या आणि वाढविल्या सर्वांसाठी शिक्षणाचा ध्यास घेऊन पक्ष, संस्था, विद्यापीठे आणि शासन यांच्या पातळीवर भरीव काम केले. 'रयत शिक्षण संस्था' हे एन्.डी. चे महत्त्वाचे कार्यक्षेत्र आहे.

कर्मवीर आणि एन्.डी. या दोघांचाही वारसा महात्मा फुले यांच्या सत्यशोधक विचारप्रणालीचा वारसा आहे. इंग्रजशाही, पुरोहितशाही आणि सावकारशाही यांनी गांजलेल्या ग्रामीण भागातील बहुजन समाजाला स्वत्वाचे भान देण्यासाठी शिक्षण हाच मार्ग फुल्यांना दिसत होता. त्यामुळे राजर्षी शाहू, डॉ. आंबेडकर आणि कर्मवीर भाऊराव पाटील या फुल्यांच्या वैचारिक शिष्यांनी शूद्रातिशूद्रांच्या शिक्षणासाठी अतोनात परिश्रम केले. जीवनाच्या विविध क्षेत्रात काम करणारा, बहुजन समाजाचे अन्याय व शोषण यांपासून रक्षण करणारा, त्यांच्या हिताचा विचार करणारा असा शूद्रातिशूद्रांतून आलेला सुशिक्षितांचा मध्यमवर्ग महाराष्ट्रात निर्माण झाला. त्याचे श्रेय मोठ्या प्रमाणावर कर्मवीरांच्या रयत शिक्षण संस्थेला द्यावे लागते. कर्मवीरांनी निर्माण केलेल्या ग्रामीण भागातील दबावामुळे शासनाला इ.बी.सी. सवलत द्यावी लागली.

कर्मवीरांची जीवनदृष्टी समग्रलक्षी होती. जीवनाच्या सर्व अंगोपांगांना तीत संतुलित स्थान होते. त्यामुळे महाराष्ट्राच्या प्रबोधन परंपरेतील राजकीय की सामाजिक हे द्वंद्व त्यांच्या जीवनकार्यात दिसत नाही. प्रत्यक्ष राजकारणात भाग न घेता महाराष्ट्राच्या राजकारणावर कर्मवीरांचा मोठा प्रभाव होता. केशवराव जेधे, शंकरराव मोरे, क्रांतिसिंह नाना पाटील, तुळशीदास

जाधव यांच्या बरोबरीने कर्मवीरांनीही शेतकरी कामगार पक्षाच्या स्थापनेत पुढाकार घेतलेला होता. कर्मवीरांनी आपल्या विद्यार्थ्यांवर लोकशाही समाजवाद, धर्मनिरपेक्षता, सामाजिक न्याय व श्रमप्रतिष्ठा अथा मूल्यांचे संस्करण केले. त्यामुळे महाराष्ट्रात डावी चळवळ उभी राहिली. एन्.डी. पाटील यांचे नेतृत्व या प्रक्रियेतून वर आलेले आहे. ज्या शेकापच्या स्थापनेत कर्मवीरांचा सहभाग होता. त्याचे राजकारण एन्.डी.नी पंचावन्न वर्षे केले. एन्.डी. पाटील हे या अर्थाने 'रयत प्रॉडक्ट' आहेत.

कर्मवीर ज्यांना 'दुसरे आंबेडकर' म्हणत त्या खैरमोडे सरांनी एन्.डीं वर पहिले वहिले वाचन संस्कार केले. स्वप्नरंजनात रमण्याच्या सोळावर्षांच्या वाढाळू वयात एन्.डी. पाटलांना स्वातंत्र्य चळवळीत भाग घेतल्याबद्दल एक वर्षांच्या कारावयाची शिक्षा १९४५ साली झाली येती. एन्.डी. पाटील शाळा - कॉलेजात असल्यापासून कर्मवीर अण्णांच्या सहवासात, शेतकरी कामगार पक्षाच्या गोतावळ्यात वाढले. इ.स. १९४८ मध्येच त्यांनी शेकापमध्ये प्रवेश केला होता. याच वर्षी एन्.डींचे वडील आणि थोरले भाऊ यांच्या मायेचे छत्र एकाएकी हरपले. त्यावेळी एन्.डींच्या माथ्यावर सावली धरली होती ती कर्मवीरांनी. कर्मवीरांनी एन्.डींना आष्ट्याच्या ट्रेनिंग कॉलेजवर नोकरी दिली. पुढे सातारच्या छत्रपती शिवाजी महाविद्यालयात इ.स. १९५४-५७ या काळात एन्.डीं. नी अर्थशास्त्राचे प्राध्यापक म्हणून काम केले. 'कमवा आणि शिका' ही योजना या काळात त्यांनी मोठ्या हुरूपाने राबविली. त्यावेळी या योजनेत चारशे विद्यार्थी होते. वसतिगृहाचे प्रमुख म्हणूनही एन्.डीं.नी काम केले. एन्.डीं. नी संस्थेच्या दैनंदिन कामात लक्ष घालावे अशी अण्णांची फार इच्छा होती.

'रयत' मधील कामात एन्.डी. रंगून गेले होते. पण तरी बाहेरच्या जनजीवनातील प्रश्न त्यांना अस्वस्थ करित होते. चळवळी हाकारित होत्या. पक्षातही संक्रमण घडत होते. इ.स. १९५५ पर्यंत शेकापचे पहिल्या रांगेतील जवळ जवळ सगळे ज्येष्ठ नेते पक्षाबाहेर पडले होते. अशावेळी पक्ष टिकविण्याची आणि वाढविण्याची

जबाबदारी दुसऱ्या फळीतील कार्यकर्त्यांवर आली. तेव्हा एन.डीं. नी पूर्ण वेळ पक्षाचे काम पाहावे असा भाई दाजीबा देसाई यांचा आग्रह होता. त्याप्रमाणे सुखाची नोकरी सोडून राजकारणाच्या धकाधकीत सर्वस्व झोकून देण्याचा निर्णय एन.डीं.नी घेतला. १९५७ मध्ये ते मुंबई गिरणी कामगार संघटनेचे सरचिटणीस झाले. १९६० मध्ये महाराष्ट्र विधान परिषदेचे सदस्य झाले. संयुक्त महाराष्ट्राची चळवळ, गोवा मुक्ती आंदोलन यांचा हा काळ होता. अशा अनेक चळवळी, प्रश्न - समस्या यांमध्ये विविध आघाड्यांवर काम करण्यात एन.डी. अगदी गुंतून गेले.

राजकीय आणि सामाजिक कामांच्या धडंग्यातही जे करता येईल ते शिक्षणकार्य त्यांनी केले. कर्मवीरांच्या नावाने एक तरी कॉलेज असावे, असा एन.डीं. चा हट्ट होता. त्याला कर्मवीरांची संमती मिळणे शक्यच नव्हते. तेव्हा एन.डीं.नी सहधर्मी मित्रांच्या साहाय्याने इस्लामपूरला 'महात्मा फुले विद्यालय' व पुढे 'कर्मवीर भाऊराव पाटील कॉलेज' इ.स. १९६० ला काढले. यात 'रयत' पासून दूर जाण्याचा भाग नव्हता, तर अण्णांच्या विषयी असणाऱ्या आत्यंतिक प्रेमाचाच भाग होता. वरील दोन शाखांशिवाय जेवढ्या शाखा एन.डीं.नी धडपड करून काढल्या. त्या साऱ्या त्यांनी रयत शिक्षण संस्थेलाच जोडल्या.

कोल्हापूरच्या शिवाजी विद्यापीठाचे स्वरूप ठरविणाऱ्या पहिल्या सल्लागार समितीचे ते सदस्य होते. (इ.स. १९६२) तेव्हापासून सिनेट सदस्य, कार्यकारिणी सदस्य, सामाजिक शास्त्र विभागाचे 'डीन' म्हणून शिवाजी विद्यापीठात त्यांनी भरीव काम केलेले आहे. (इ.स. १९६२ ते ७८) वेळोवेळी निर्माण होणाऱ्या शैक्षणिक प्रश्नांवर त्यांनी हिरीरीने मतप्रदर्शन केले. महाराष्ट्र शासनाने शिक्षणाच्या संदर्भात मांडलेल्या 'श्वेतपत्रिकेचे कृष्ण अंतरंग' उघड करण्यासाठी त्यांनी जीवाचे रान केले. त्यामुळे बहुमत असूनही शासनाला ती मागे घ्यावी लागली. प्राथमिक शिक्षण हाही एन.डीं.च्या जिव्हाळ्याचा विषय. महाराष्ट्र शासनाच्या 'प्राथमिक शिक्षण आयोगाचे' सदस्य म्हणून आपल्या कितीतरी कल्पना त्यांनी शासनाच्या माध्यमातून कार्यान्वित केल्या.

रयत शिक्षण संस्थेच्या वटवृक्षाची तर ते स्वतः एक पारंबी आहेत. 'रयत' मध्ये ते विद्यार्थी म्हणून शिकले आणि प्राध्यापक म्हणून त्यांनी शिकविले. कर्मवीरांच्या अंतकाळीच्या इच्छेप्रमाणे इ.स. १९५९ पासून एन.डीं. नी संस्थेच्या मॅनेजिंग कौन्सिलचे सदस्यत्व स्वीकारले. कर्मवीरांच्या निर्वाणानंतर संस्थेची जोपासना आणि संगोपन करण्यात ते आघाडीवर राहिले. संस्थेच्या ध्येयधोरणात, व्यापविस्तारात दिशादर्शकाची भूमिका त्यांनी सातत्याने बजावली.

एन.डीं.च्या कार्यकाळात 'रयत' ची विद्यार्थी संख्या १,२६,६६४ ने वाढूनही एन.डी. समाधानी नव्हते. प्रत्येक खेड्यातील प्रत्येक मूल शिकविण्याची कर्मवीरांची प्रतिज्ञा स्मरून एन.डी. पाटील म्हणायचे, "अण्णांची ही प्रतिज्ञा आमच्या कुवतीपलीकडे असेल, तथापि जोपर्यंत शाळा नसलेल्या वाड्या-वस्त्या असतील व जोपर्यंत विद्येला वंचित झालेली मुले असतील - मग ती डोंगराळ व दुर्गम भागात असतील अगर स्वातंत्र्यातही वनवासी जीवन जगणाऱ्या आदिवासींच्या खोपटात जन्माला आलेली असतील - तोपर्यंत कर्मवीर अण्णांचा वारसा सांगणाऱ्यांना विश्रांती घेण्याचा अधिकार असू शकत नाही".

'महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे अध्यासना' च्या रूपाने दुर्मिळ संदर्भ साधनांनी सुसज्ज असे एक अभ्यासकेंद्र संस्थेने काढलेले आहे. त्यामागे प्रामुख्याने एन.डीं. ची प्रेरणा आहे. परिवर्तनवादी परंपरेतील, विचारधारा, तत्त्वे आणि मूल्ये यांचे संस्करण करण्याची दृष्टी त्यामागे आहे. नव्या पिढीने आपला वारसा जाणून घ्यावा आणि तत्त्वनिष्ठेचा वसा डोळसपणे घ्यावा, ही तहान आहे. मराठी प्रबोधनाचे स्फूर्तिदायक आणि प्रेरणादायी स्मरण 'रयत' मधील विद्यार्थ्यांना अखंड राहावे आणि त्यातून आपल्या सामाजिक उत्तरदायित्वाची त्यांना जाण यावी असा एन.डीं. चा प्रयत्न होता.

मेंटल पेशंट

सिया सुनिल सुर्वे, एफ.वाय.बी.ए.

मेंटल पेशंट म्हटलं की, सगळ्यांना हमखास वेड्याचं हॉस्पिटल आठवत. तिथले वातावरण डोळ्यांपुढे उभे राहते. नाहीतर आपण बघितलेला एखादा वेडा. तिथे असणारा प्रत्येक जण आपल्याच. विश्वात असतो. ते विश्व आपल्यासाठी अदृश्य असत, पण प्रश्न असा की, ते विश्व त्यांनी स्वतः बनवलं की काही शहाण्यांनी त्यांना त्या विश्वात ढकलले? कोणी जन्मतः वेडा असतोच का ? आणि असले तरी त्यांच्यासाठी एक वेगळं रुग्णालय बनवाव लागेल एवढी जास्त संख्या निश्चितच नाही मग, तो जन्मतः वेडा नसलेला वेडा का होतो. प्रत्येकाचे कारण वेगवेगळे असते जसे की, परिस्थिती, प्रेम, नात्यामधील कटुता, ध्येयवेड, मनाच्या विरुद्ध घडणाऱ्या गोष्टी. पहिली गोष्ट परिस्थिती ! असं म्हणतात की कोणतीच परिस्थिती सांगून येत नाही आणि आली तरी ती जास्त काळ टिकत नाही. प्रत्येक परिस्थिती कशी हाताळावी हे प्रत्येकाच्या हातात असतं. जो तो त्याच्या मानसिकतेनुसार ती हाताळण्याचा प्रयत्न करतो. जो आयुष्याच्या अवघड परिस्थितीमध्ये उत्तीर्ण होतो तो हुशार आणि जो ती वार्डट परिस्थिती कवटाळून भविष्यापासून तोंड फिरवतो तो वेडा. मग तो तुम्हांला प्रत्येक घरात बघायला मिळेल. असे म्हणतात की, माणूस वार्डट नसतो परिस्थिती माणसाला वार्डट बनवते.

प्रेम हा विषय तर एवढा मोठा आहे की, लिहिता मलाच वेड लागेल, असं म्हणतात की, प्रेमात असणारा वेडा आणि आंधळा असतो. खरंच ? असं असतं तर रुग्णालयांची संख्या सगळ्यात जास्त असती. वेडं व्हायचं असेल तर

प्रेमात पडाव जास्त झोप येत असेल तर प्रेमात पडातं अशा गोष्टींचा उपचार एकच असताना कशाला पाहिजेत रुग्णालय ? एवढंच काय तर प्रेमात वेडा असणारा अचानक प्रेमभंग झाल्यावर शहाण्यासारखा वागू लागतो. कोणत्याही रुग्णालयात न जाता तो बरा होतो. साखरझोपेत असताना एक खाडकनू कानाखाली देऊन उठवाव अशी त्याची अवस्था असते. प्रेमाबद्दल जर कोणी मला माझं मत विचारलं तर मी एवढंच बोलेन, सबने कहा दिल की सुनो, सबने कहा दिल की सुनो, मैने कहा बरबाद थोडी होना है । काही नाती खूप सुंदर असतात अगदीच न तुटणारी नात्याची घट्ट वीण विणायला आयुष्य अपुरे पडते. पण ते तोडायला क्षणही पुरेसा असतो. सगळी नाती तोडता येतात. पण रक्ताच्या नाही फक्त बोलायच्या गोष्टी ही नाती तर अगदी अलगद तुटतात. अशा वेळेस कधी कधी लहान मुलांचा निर्णय बरोबर असतो विचार चांगले असतात पण लहान असल्यामुळे त्या शहाण्यांना वेडं ठरवून मोठे वेडेपणा दाखवतात.

तसं तर प्रत्येकाचाच वेडेपणा वार्डट नसतो. काहींचा चांगलादेखील असतो. सांगायचंच झालं तर ध्येयवेड ! पण असे शहाणपण आलेले वेडे फारच कमी असतात. प्रत्येकजण वेडा आहे. प्रत्येकाचे वेड वेगवेगळे आहे. ते प्रत्येकाला माहित असतात फक्त इतकंच की ते रुग्णालयात नसून आयुष्याच्या रंगभूमीवर वेडेपणा करत असतात.

पन्न आपल्या प्रत्येकाच्या आयुष्यातील 'तिच्यासाठी'

संस्कृती पवार, बी.व्होक (मास कम्युनिकेशन)

प्रिय

तु माझी बायको, साथी - सोबती, गर्लफ्रेंड यापेक्षा एक स्त्री म्हणून तुझ्याबद्दल माझ्या मनात आदर आहे आणि कायम असेल....

कितीही बोललो, रागावलो तरी तू माझ्यासाठी खूप स्पेशल आहेस ...

तुझ्याइतकाच प्रत्येक स्त्रीचा आदर, सन्मान मी नेहमी करेन. तुझ्यावर अहंकार, हक्क न गाजवता तू घेतलेल्या प्रत्येक निर्णयात, संकटात मी तुझ्यासोबत असेन ...

तुला प्रेमाने मिठीत घेताना रोमॅंटिक नवरा होईन, जेव्हा तुला गरज असेल तेव्हा समजूतदार मित्र होईन, तुझ्यासोबत चालताना भावासारखा भक्कम आधार होईन. तुझ्या प्रत्येक दुःखात, तुला आधार देणारा हक्काचा खांदा होईन, तू लढ तुझ्या ध्येयासाठी, अन उत्तुंग स्वप्नांसाठी... क्षितिजा पल्याड झेप घेताना या समाजाचं ओझ तू अजिबात बाळगू नकोस..., तुला तुझं आयुष्य तुझ्या पद्धतीने जगण्याच पूर्ण स्वातंत्र्य आहे. पिरियडच्या काळात तुझी काळजी घेण्यापासून, गर्दीत विस्कटलेला तुझा ड्रेस, चेहऱ्यावर आलेली केसाची बट सुद्धा अगदी

निःसंकोच ठीक करेन..., आज एक दिवस नाही वर्षाचे ३६५ दिवस तुझा तितकाच आदर करेन.

तु जग हवं तसं, जसं सगळ्यांसाठी जगते तसं..., आयुष्य खूप सुंदर आहे, कुणाच्या हातची बाहुली बनूच नकोस, तुझी तू समर्थ आहेस, तुझ्या स्वप्नांचा सह्याद्री गाठायला... आज तुला नाव ठेवणारी तोंड उद्या त्याच तोंडाने तुझं कौतुक करतील बघ, तू फक्त सिद्ध कर स्वतःला... तुझं आयुष्य आहे अन् त्यातला प्रत्येक दिवस तुझा आहे. फक्त आज नाही वर्षातला प्रत्येक दिवस तुझं कौतुक व्हावं, तुझा आदर व्हावा, सन्मान व्हावा आणि हे तू डिजर्व्ह करतेस...

प्रिये स्वतंत्र आहेस तू...

तु फक्त भरभरून जग ...

जगाचा विचार नकोस करू ...

Love U So Much

तुझ्या त्यागाला, संघर्षाला,

धाडसाला, जिद्दाला

माझा मनापासून सलाम ...

‘भय इथले संपत नाही’

संस्कृती बाबासो पवार, बी.व्होक (मास कम्युनिकेशन)

.... परवा बसने प्रवास करत होते. नेहमी सारखीच बसमध्ये सुद्धा खुप गर्दी होती. माझ्या समोरच्या सिटवर दोन वेण्या बांधलेली एक लहान मुलगी बसली होती. शेजारीच तिची आई उभी होती. मुलीच्या सिटला मुद्दाम खेटून एक मध्यमवर्गीय तरुण उभा होता. सुटा बुटात होत असं वाटल की हा सुशिक्षित आहे. पण त्यांना असं काही केल की, त्याला माणूस म्हणायला सुद्धा लाज वाटतेय. त्याने त्या लहान मुलीची छेडछाड काढण्याचा प्रयत्न केला. सगळेजण पाहत होते पण त्या मुलीकडे कोणीच लक्ष दिले नाही. नंतर तिच्या आईने हा प्रकार पाहिला आणि त्या सुटा-बुटातल्या नराधमाला बदडला... तिथं एवढी गर्दी होती पण मुलीच्या आईशिवाय कोणीही तिथ बोलायला आल नाही.

यावरून समजतच की, मुली अजून सुद्धा या जगात सुरक्षित नाहीत. असाच एक प्रकार म्हणजे काही दिवसांपूर्वी माझी मैत्रीण रस्त्याने निघाली होती. एक ५० शी उलाटलेला गृहस्थ तिच्या शेजारून चालू लागला आणि तिच्या शरिराला चिकटण्याचा प्रयत्न करू लागला. तिला त्याच्यावर डाऊट आला होता. पण तिन त्यावर आक्षेप घेतला नाही. नंतर तो माणूस पुढे जाऊन बराच वेळ तिच्याकडे बघत होता अनं त्यांनी छेडछाड काढण्याचा पण प्रयत्न केला. तेव्हा तिने घाबरून न जाता आजूबाजूच्या लोकांना कळवलं आणि त्याला पोलिसांच्या ताब्यात दिल. या नराधमांना फक्त अटक नाही तर फाशी दिली पाहिजे.

आपल्या देशात बलात्कार दिवसेंदिवस वाढतच चालले आहेत. रोज बातम्या पहाव्या, पेपर उघडावा तर याच बातम्यांनी पान भरलेली असतात, आणि मन अस्वस्थ होत, याला कोण कारणीभूत आहे? कोण नाही, यावर मला बोलायचं नाहीये पण १ वर्षाच्या मुलींपासून ते ८० वर्षांच्या महिलांवर सुद्धा बलात्कार होत आहेत, ही आपल्यासाठी गंभीर बाब आहे. रोज एक अंधारातून जागा होतोय आणि यावर बोलतोय पण यावर मार्ग कोणीच का काढत नाही. आधुनिकतेच्या गप्पा मारणाऱ्या भारतात लेकी मात्र आजही सुरक्षित नाहीत.

मला असं वाटत जोपर्यंत मंत्र्यांच्या मुलींवर ही वेळ येणार नाही ना तोपर्यंत एसीमध्ये बसून फक्त जगाचा वेळ पाहणाऱ्या मंत्र्यांना समजणार नाही. कोणीही या विषयावर बोलायला तयार नाही. फक्त भाषण दिल जातंय गर्दी होतंय ऐकून निघून जातंय.... यावर मार्ग काढायला कोणी तयार नाही. मग या मुलींना कोण आणि कसं वाचवणार...? जिजाऊंचा, सावित्रीबाईंचा समृद्ध वारसा सांगणाऱ्या या देशात मुली मात्र रोज ओरबाडल्या जातात याच मनापासून दुःख वाटत.

म्हणूनच महिला दिनाच्या शुभेच्छा देण्यापेक्षा, सावित्री, जिजाऊंना आठवण्यापेक्षा त्यांच्या लेकी बाळी सुरक्षित राहतील, सन्मानाने जगतील हेच पाहण गरजेच आहे आणि हीच खरी या देशाच्या रागिणींना महत्त्वाची मानवंदना ठरेल....

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतीचा अभ्यास

पुस्तक परीक्षण - संत तुकाराम महाराज चरित्र

लेखक - ह.भ.प. ल. रा. पांगारकर

आदित्य हविले (एम.ए. २)

‘संत तुकाराम चरित्र’ ल. रा. पांगारकर लिखित या पुस्तकात तुकाराम महाराज यांचा संपूर्ण जीवनप्रवास मांडला असून त्यांच्या अभंगाद्वारे दिला जाणारा अनमोल संदेश देऊन योग्य प्रकारे जीवन कसे जगता येते. लेखकाने तुकाराम चरित्राचा अर्थ शोधण्याचा प्रयत्न केला आहे. तुकाराम महाराजांचा लिहून ठेवलेला ऐवज हा आजच्या काळातदेखील उपयोगी पडतो. तसेच या पुस्तकात तुकाराम महाराज यांच्या आयुष्यातील काही प्रसंग लेखकाने लिहून ठेवले आहेत. या पुस्तकाचे स्वरूप हे मूळ तुकाराम यांच्या गाथा, अभंग, त्यांचे आयुष्य यावर अवलंबून असून या द्वारे त्यांचे आयुष्य लेखकाने उलगडण्याचा प्रयत्न केला आहे असे लक्षात येते.

अभंगाच्या अथांग सागराचा एक अवलिया म्हणजे संत तुकाराम महाराज. तुकाराम महाराज यांचा जन्म १ फेब्रुवारी १६०७ रोजी पुणे जिल्ह्यातील देहू या गावी झाला. देहू हे गाव तुकारामांचे तीर्थक्षेत्र म्हणून सुद्धा ओळखले जाते. तुकाराम महाराजांचे पूर्ण नाव तुकाराम बोलहोबा अंबिले असे होते. तुकारामांना “जगद्गुरु”

म्हणूनदेखील ओळखतात. अभंग म्हंटले की लोकांना तुकाराम महाराज आठवतात. त्यांची असणारी विठ्ठलावरची भक्ती, हे पाहून जनसामान्यांना पण ईश्वराच्या भक्तीचे वेड लागले.

जे का रंजले गांजले, त्यासी म्हणे जो अपुले ।

तोचि साधू ओळखावा, देव तेथेचि जाणावा ॥

अशा अभंगांना रचून महाराजांनी संतांच्या नगरीत आपले नाव प्रथम उंचावले. त्यांचे शिष्य संत निळोबा हे मूळ अहमदनगर जिल्ह्यातील पिंपळगावमधील रहिवासी होते.

अशा माहितीसोबत विविध दाखले या पुस्तकात दिले आहेत.

मुलाखत

आदित्य हविले, एम.ए. (द्वितीय)

**विषय : नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास
यशस्वी व्यक्तीची / लेखकाची मुलाखत - लेखक
(साहित्य)**

मुलाखतीत : माननीय लेखक अच्युत गोडबोलेसाहेब

मुलाखत

आदित्य हविले : सोलापूरसारख्या शहरातला एक मुलगा ते बड्या कॉर्पोरेट कंपनीचा सीईओ या एकंदरीत प्रवासाबद्दल तुम्हांला कार्य वाटतं ?

अच्युत गोडबोले : अलीकडे मुलांची ध्येयं वगैरे ठरलेली असतात. आपण पुढे नक्की काय करायचं, हे त्यांना माहित असतं. आपण अमुकच व्हायचं वगैरे स्वप्न असतं. माझं असं काही स्वप्न वगैरे नव्हतं. चांगलं काहीतरी करायचं एवढं मनाशी पक्कं होतं. विज्ञान-तंत्रज्ञानाइतकंच संगीत - साहित्य - कला महत्त्वाचे आहेत. हे घरातल्या वातावरणामुळे मनावर पक्कं ठसलं होतं. आमच्या घरी साहित्यविषयक चर्चा व्हायच्या. पं. भीमसेन जोशी, पं. कुमार गंधर्व, पं. जसराज यांच्यासारखे मोठे गायक घरी यायचे. पाडगावकर, बापट,

करंदीकर यांच्या कवितांची वाचनं व्हायची. कलेला अतिशय पोषक असं वातावरण घरी होतं. त्यामुळे जरी गणितात आयआयटीपर्यंतच्या सर्व परीक्षांमध्ये सर्वोच्च गुण आणि पारितोषिके मिळाली असली, तरीही फक्त विज्ञान - तंत्रज्ञान या क्षेत्रात काम करायचं, असं कधीच वाटलं नव्हतं. म्हणून आजवरचा प्रवास ठरवून असा झालेला नाही. पण आज एकंदरीतच या प्रवासाबद्दल खूप छान वाटतं.

आदित्य हविले : तुम्ही एकाच वेळी सदरलेखन करता आणि पाचशे-सातशे पानी पुस्तकंही लिहिता. शिवाय त्यात कमालीचं वैविध्य तर आहेच, पण सातत्यही आहे. एकीकडे शब्दमर्यादितं आणि वेळेचं बंधन, तर दुसरीकडे प्रचंड आवाका असलेले विषय, त्यासंबंधीचं संशोधन. संगीत, साहित्य, चित्रकला, विज्ञान-तंत्रज्ञान, अर्थशास्त्र, मानसशास्त्र, गणित, व्यवस्थापन अशा अनेक विषयांत होणारी दर्जेदार साहित्यनिर्मिती विस्मयकारक आहे. पण तुम्ही सहजगत्या हे साध्य करता. हे कसं शक्य होतं ?

अत्युत गोडबोले : माझ लिखाण सर्वकष असण्यावर माझा भर असतो, त्याचबरोबर लेखनाची भाषा ही रसाळ, सहज समजणारी असायला हवी यांवरही माझा कटाक्ष असतो. याबाबतीत माझ्यावर बिल ब्रायसन, कार्ल सगान, स्टिफन हॉकिंग अशा अमेरिकन आणि ब्रिटिश लेखकांचा पगडा आहे. लोकांना एखादा विषय गोष्टीरूपात सांगायला मला आवडतं. अर्थात त्यात विषयाचा गाभा आणि त्यातली तत्त्व महत्त्वाची. त्यात कुठेही तडजोड नको. मुळात या सान्याकडे मी एका वेगळ्या दृष्टीने पाहतो. कारण जे काही शिकलोय, पाहिलंय ते लोकांनाही सांगावं ही भावना त्यामागे असते. आपण जे लिहिलंय त्यातून लोकांना त्या विषयात रुची निर्माण होणं, मला महत्त्वाचं वाटतं. त्या विषयाचा मी तज्ज्ञ आहे. असा दावा मी कुठेही करत नाही. हे काही पाहिलंय, शिकलोय ते इतरांबरोबर लेखनरूपात शेयर करावं, असं मात्र आवर्जून वाटतं. मला वाटतं, त्यामुळेच हे सहज शक्य होत असावं.

आदित्य हविले : तुमच्या पुस्तकांच्या विषयांमधल्या वैविध्यामुळे तुम्ही समाजातल्या हरत-हेच्या वाचकापर्यंत पोहोचला आहात. हे सर्व विषय ठरवून हाताळले की एकातून दुसऱ्यात आपोआप असं घडत गेलं ?

अत्युत गोडबोले : पहिली गोष्ट म्हणजे मी व्यावहारिक दृष्टिकोन ठेवून लिहित नाही. उदाहरणार्थ, 'सीईओ कसे व्हाल', 'यशस्वी मॅनेजर कसे व्हाल' वगैरे लेखन मी करत नाही. ही पुस्तकं लिहिली तर त्यांचा खप प्रचंड होईल, हे मला माहित आहे. पण आधी सांगितल्याप्रमाणे लेखनामागचा माझा उद्देश एखाद्या विषयाबद्दल लोकांच्या मनात आवड निर्माण करणं हा असतो, मग तो विषय कोणताही असो. या सान्या लिखाणात लहानपणीच्या आणि आयआयटीतल्या चर्चा, वाचन, लिखाण यांचा मोठा वाटा आहे. आताही अनेक विषयांवर मनन, चिंतन, वाचन सतत चालूच असतं. या सगळ्या विषयांबद्दल मला प्रचंड कुतूहल आहे आणि

त्यांच्यावर माझं प्रेम आहे. पुस्तक लिहित असताना 'हे पुस्तक खपेल का', हा विचार मी करत नाही. मला नवनवीन शिकायला, प्रश्न विचारायला आणि वेगवेगळ्या गोष्टींबद्दल जाणून घ्यायला आवडतं. उदाहरणार्थ मानवी मन, मानवी मन ही कधीही कोणाला न दिसणारी, पण प्रचंड गुंतागुंतीची गोष्ट आहे. या गुंतागुंतीच्या विषयांनं मला आर्कषित केलं. या कुतूहलातून, त्याच्या अभ्यासातून मनोव्यापाराचा वेध घेणारं 'मनात' हे पुस्तक जन्मास आलं.

आदित्य हविले : मराठीचा साहित्याचा विषय निघाला आहे, तर मराठीचं जतन, संवर्धन याबद्दल तुमचं मत जाणून घ्यायला आवडेल.

अत्युत गोडबोले : मला असं वाटतं की, मुलांना मराठी माध्यमातून शिकवावं, मात्र त्याच वेळी त्यांना इंग्रजी भाषाही चांगली अवगत होईल, याची काळजी घेतली जावी. एक लक्षात घ्यायला हवं की, इंग्रजी माध्यमात शिकलेले सर्वच उत्तम इंग्रजी बोलू शकतीलच असं नाही. जसं मराठी माध्यमात शिकलेल्या प्रत्येकाला कुसुमाग्रजांच्या कविता पाठ नसतात, तसंच हे. पण भाषेशी एक संस्कृती निगडित असते. मराठी भाषेशी निगडित असलेलीही संस्कृती आहे. मराठी माध्यमात शिकल्यानं या संस्कृतीशी जवळीक वाढते, असं माझं मत आहे. पण इंग्रजी ही आजच्या युगाची ज्ञानभाषा आहे. त्यामुळे ती चांगली बोलता येणं महत्त्वाचं आहे. मला मान्य आहे की हे थोडं अवघड आहे, पण अशक्य नक्की नाही. माझं सगळं शालेय शिक्षण मराठी माध्यमातून झालं असल्यामुळे आयआयटीत गेल्यावर मला इंग्रजीवर मेहनत घ्यावी लागली होती. माझा कोणत्याही भाषेला विरोध नाही. पण शिक्षणाच्या बाबतीत मराठी माध्यमाला मी प्राधान्य देईन. आज माझ्या पाहण्यातले बरेचसे पालकही मराठीला प्राधान्य देत आहेत, ही चांगली गोष्ट आहे.

सु-संस्काराची शिदोरी

अॅड. रमेश संभाजीराव उमरगे

लोक अदालत पॅनल जज, शिवाजीनगर कोर्ट, पुणे
एम.ए. (द्वितीय वर्ष, मराठी)

मोबाईल, इंटरनेट, व्हॉट्सअॅप विना त्याला दुसरा नादच नाही. दिवसरात्र त्यातच रमतो, मग त्याला कुणाची दाद पर्वाच नाही याचमुळे मुलांचा आई वडिलांशी सु-संवादच नाही मानवी नात्यात कटुला आली. जगण्याला मुळी स्वादच नाही म्हणूनच मी म्हणतो की, सोबतीला सु-संस्काराची शिदोरी हवी.

लहान असो की मोठा असो, जो तो आपुल्याच दुनियेत दंग आहे, कारण इंटरनेट मोबाइलचे त्याला भारी व्यसन आहे. अंग मेहनत नको, ज्याला त्याला झटपट प्रगती हवी म्हणूनच मी म्हणतो की, सोबतीला सु-संस्काराची शिदोरी हवी.

चारित्र्यवान सज्जनांच्या सहवासात माणूस बसला पाहिजे आध्यात्मिक विचारांचा प्रभाव त्यांच्या मनावर बिंबवला पाहिजे प्रत्येक मानवी मनावर सु-संस्काराचा प्रभाव असला पाहिजे. प्रत्येकात वाचन संस्कृतीची गोडी रुजवायला पाहिजे म्हणूनच मी म्हणतो की, सोबतीला सु-संस्काराची शिदोरी हवी.

अविवेकाने प्रत्येक माणूस जागतो. व्यसनांच्या मोबाईलच्या अतिवापरामुळे माणसात विकृती आली आहे म्हणूनच मी म्हणतो की सोबतीला सु-संस्काराची शिदोरी हवी.

टेक्नॉलॉजीच्या जीवावर हल्ली व्हिडीओ चॅटिंग केलं जातं, इंटरनेटच्या मदतीने थेट जगाशी सुसंवाद साधला जातो. प्रत्येकाने आपआपसातील वैर, द्वेष भावना मिटवायला पाहिजे प्रत्येक माणसाने माणसातील माणुसकीचा भाव जपला पाहिजे म्हणूनच मी म्हणतो की, सोबतीला सु-संस्काराची शिदोरी हवी.

भ्रष्टाचार, जुलूम अन्याय, अत्याचाराचा जशी माजला हाहाःकार आजचा माणुसच विसरून गेला, मानवतेचे सु-संस्कार माणुसच माणसाची करत नाही कदर माणुसच माणसाला देत नाही प्रेम आदर म्हणूनच मी म्हणतो की, सोबतीला सु-संस्काराची शिदोरी हवी.

शाळमती
२०२१-२२

शेतकऱ्याचा आसूड (परीक्षण)

- महात्मा जोतिराव फुले

जयदिप कुमार भालेराव, एफ.वाय.बी.ए.

‘शेतकऱ्याचा आसूड’ हा महात्मा फुले यांनी १८८३ साली शेतकऱ्यांचे अन्यायापासून संरक्षण होण्यासाठी लिहिला गेलेला ग्रंथ आहे. “जोपर्यंत सरकारी खात्यावर ब्राह्मण कामगारांचे प्राबल्य आहे तोपर्यंत देशातील असणाऱ्या शेतकऱ्यांची स्थिती सुधारू शकत नाही”, असे महात्मा फुले यांचे मत होते. देशातील शूद्र शेतकऱ्यांची अधोगती होण्यामागे येथील असणाऱ्या इंग्रज सरकार आणि भटब्राह्मण यांचा कशाप्रकारे हस्तक्षेप आहे, हे जोतिराव फुले यांनी ‘शेतकऱ्याचा आसूड’ या ग्रंथातून मांडला आहे.

‘शेतकऱ्याचा आसूड’ या पुस्तकामध्ये एकूण ५ प्रकरणे आहेत. त्यातील पहिले प्रकरण, सर्व सरकारी खात्यावर ब्राह्मण कामगारांचे प्राबल्य असल्यामुळे त्यांचे स्वजातीय स्वार्थी भटब्राह्मण आपल्या मतलबी धर्माच्या मिषाने अज्ञानी शेतकऱ्यास इतके नाडितात की त्यास आपली लहान चिटुकली मुले शाळेत पाठविण्यासाठी साधणे राहत नाहीत व एखाद्या तसे साधन असल्यास त्यांच्या दुरुपदेशाने तशी इच्छा होत नाही.

दुसऱ्या प्रकरणात महात्मा फुले असे सांगतात की, “सरकारी गोरे अधिकारी हे बहुतरुण ऐषआरामात गुंग असल्यामुळे त्यांस शेतकऱ्यांचे वास्तविक स्थितीबद्दल

माहिती करून घेण्यापुरती सवड होत नाही व या त्यांच्या गाफिलपणामुळे एकंदर सर्व खात्यांत ब्राह्मण कामगारांचे वर्चस्व असे. या दोन्ही कारणामुळे शेतकरी लोक इतके लुटले जातात की, त्यांस पोटभर भाकर व अंगभर वस्त्रही मिळत नाही”.

तिसऱ्या प्रकरणामध्ये म. फुले यांनी “आर्य ब्राह्मण इराणातून कसे आले व शूद्र शेतकरी याची पूर्वपीठिका व हल्लीचे आमचे इंग्रज सरकार एकंदर सर्व आपल्या कामगारांस मन मानेल तसे पगार व पेन्शन देण्याच्या इराद्याने नानाप्रकारचे नित्य नवे कर शेतकऱ्यांच्या बोडक्यावर बसवून त्यांचे द्रव्य मोठ्या हिक्मतीत गोळा करू लागल्यामुळे शेतकरी अट्टल कर्जबाजारी झाले आहेत” याची प्रचिती आपल्याला करून देतात.

चवथ्या व पाचव्या प्रकरणात म. फुले हे शेतकऱ्यांसहित शेतकीची हल्लीची स्थिती व शूद्र शेतकऱ्यांसंबंधी भटब्राह्मणास सूचना व सांप्रत सरकारने कोणकोणते उपाय योजावेत हे आपल्यास सांगतात.

एकंदर सर्व प्रकरण वाचल्यानंतर आपल्या असं लक्षात येईल की, इंग्रज सरकारच्या गैरकारभारामुळे व भटब्राह्मणांच्या कपट युक्तीवादामुळे येथील असणाऱ्या

शूद्र शेतकऱ्यांची किती बिकट अवस्था झाली आहे हे समजेल. भटब्राह्मणशाहिमुळे येथील शेतकरी वर्ग अज्ञानात खितपत पडला त्यामुळे शेतकऱ्यांच्या मुलांना शेतीसंबंधीचे असणारे ज्ञान हे घेता आले नाही. त्यामुळे शेतकऱ्यांची स्थिती ही अत्यंत वाईट झाली. हे आपल्याला दिसून येईल.

महात्मा फुले यांनी 'शेतकऱ्याचा आसूड' हा ग्रंथ शूद्र शेतकरी बांधवांना अज्ञानाच्या अंधःकारमय कोठडीतून प्रकाशाच्या विश्वाकडे नेण्याचे काम या पुस्तकातून करण्यात आले आहे. अशा थोर महामानवास माझा कोटी कोटी प्रणाम

अंत्ययात्रेत येऊन जा...

विद्या कालेकर, एफ.वाय.बी.एस्सी.

केलंस परकं आयुष्यभर
तुझ्या सर्व आठवणी घेऊन जा,
नाही सोडणार तुझ्याशिवाय हे जग
शेवटच एकदा भेटून जा...

अधुरी मी तुझ्याविण
हाल माझे जरा पाहून जा,
आठवणी मला छळतात जुन्या
त्याही सर्व घेऊन जा ...

सोसेन दुःख तुझ्या वाट्याचे
तुझे दुःख मला देऊन जा,
दे क्षणभर सुख मला तुला बघण्याचे,
एवढंतरी सुख मला देऊन जा...

पण असेन मी जेव्हा सरणावरती
किमान तेव्हातरी भेटून जा,
संपवेन श्वास मी जेव्हा
अंत्ययात्रेत येऊन जा....

सांजवात

प्रमोद खटके, एफ.वाय.बी.ए.

तार छेडिता सूर गुंगला
कंठ दाटता शब्द सांडला
आभाळ सारे दाटून आले
शितल वारे भिरभिरणारे
मातीमधुनी गंध सुटला
गाणे जीवनाचे ओठी आले

सात सुरांनी रंगलेले
तारे मधुनी नाद गुंगला
कंठ दाटला शब्द सांडला
शब्द गीताचा स्वरात सजला
कंठ दाटला शब्द सांडला
ऊठा ऊठा हो विश्वेश्वरा
मस्तकी माझिया हात कृपेचा ठेवा

तुझिया दर्शना सूर्य देव उभा
सरली सांज आता झालीसे प्रभा
दिव्य झळकल्या दिशा दहा
फुलल्या बागा उमलल्या कळ्या

तुझिया दर्शना रंक आतुरला
घेऊन बेलफुलांना दारी तुझिया उभा
भास्कराला जाग आली
प्रभातेच्या मंगलसमयी
अनंताच्या वंदनेची
वेळ झाली

संसाराचे मोहजाल
विसरुनी सारे जग
चंदनापरी शितल
मन झाले

सुमन सुगंधीत
चरणी अर्पित
संगती धुंदीत
गात असे

अनाथाच्या दीनानाथा
विनंती करितो तुजला
तुझे रूप नित्य राहो
स्मरणी माझिया

संतांची विचारधारा

वैभव गमे, टी.वाय.बी.कॉम.

दुर्लभं भारत देशे महाराष्ट्र सूदूर्लभः

आपण अत्यंत भाग्यवान आहोत, कारण आपला जन्म या महाराष्ट्राच्या पावन भूमीत झाला आहे. महाराष्ट्राच्या बाहेर जर आपण जन्माला आलो असतो, तर कदाचित आपण या वारकरी परंपरेला मुकलो असतो, गाथा, ज्ञानेश्वरी आदी ग्रंथसंपदेला मुकलो असतो...

ज्यावेळी संपूर्ण समाज हा भक्तिमार्ग विसरून कर्मकांडाकडे जात होता त्यावेळी कर्मकांडाकडे जाणाऱ्या समाजाला भक्तिमार्गाकडे आणण्याचं काम महाराष्ट्रातील संत महात्म्यांनी केलं...

योग याग विधी येणे नोहे सिद्धी ।

वायाची उपाधी दंभ धर्म ॥

म्हणणाऱ्या ज्ञानेश्वरांपासून ...

न पढावे वेद नको शास्त्रबोध ।

नामाचा प्रबंध पाठव करा ॥

म्हणणाऱ्या नामदेवरायांपर्यंत,

आणि तिथपासून

तपे अनुष्ठाने न लगती साधने ।

तुटती बंधने हरी म्हणता ॥

असं म्हणणाऱ्या तुकोबारायांपर्यंत आदिकरून सर्व संतांनी कर्मकांडापेक्षा भक्तिमार्गाला महत्त्व दिलेले आहे.

ज्यावेळेस जातीजातींमध्ये भांडणे लावण्याचे काम

इथल्या मातीमध्ये केलं जात होतं तेव्हा...

विष्णुमय जग वैष्णवांचा धर्म ।

भेदाभेद भ्रम अमंगळ ॥

असं म्हणत कुठल्याही जातीभेदाला न मानता, न जुमानता सर्व जातीतील लोकांना एका पंगतीमध्ये बसवण्याचे काम वारकरी संप्रदायातील संतांनी केलं...

या वारकरी संप्रदायामध्ये भेदाला कुठेच थारा नाही... प्रत्येक जातीचा संत या संप्रदायामध्ये आहे.

कबीर लतिफ मोमिना मुसलमान ।

सेना न्हावी जाण विष्णुभक्त ॥

हे उद्गार वर्णव्यवस्थेला आणि लिंगभेदाला चांगलाच चपकारा मारणारे आहेत. वारकरी संप्रदायाने कधीच जातीभेद केला नाही. “वारकरी संप्रदाय हा कुठल्याच धर्माचा नाही हे एक त्रिकालाबाधित सत्य आहे”.

यारे यारे लहानथोर । याती भलती नारी नर ॥

अगदी कनिष्ठ समजल्या जाणाऱ्या जातीपासून ते वरिष्ठ समजल्या जाणाऱ्या सर्वांनाच जातीभेद न करता एका पंक्तीमध्ये बसवलं ते संत महात्म्यांनी.

नामदेवराय एका ठिकाणी म्हणतात.

कृच्छल भूमीवर उगवली तुळशी ।

अपवित्र तिथेशी म्हणू नये ॥

ते म्हणतात की, एखाद्या घाण जागेवर जर तुळशी उगवली तर त्या तुळशीला घाण म्हणता येत नाही, ती तुळशी अपवित्र होत नाही त्याचप्रमाणे एखादा कुणी माणूस जर कनिष्ठ जातीमध्ये जन्माला आला तर त्या माणसाला कमी लेखता येत नाही हा फार मोठा संदेश नामदेवरायांनी दिला.

नामदेवरायांचा पूर्ण प्रभाव हा संत जनाबाई यांच्यावर पडलेला दिसतोय. मनुस्मृतीसारख्या ग्रंथांनी नेहमीच स्त्रियांना दुय्यम स्थान दिलं होतं.

पिता रक्षंती कौमारी भ्राता रक्षंती यौवनं ।

रक्षंती स्थवैर पुत्रा स्त्री स्वतंत्र न महर्ती ॥

अर्थातच चतुर्वर्ण्यासारखी वर्णव्यवस्था असताना आणि मनुस्मृतीसारख्या ग्रंथाचा प्रभाव समाजावर असताना. त्याकाळामध्ये संत जनाबाईसारखी एक स्त्री उभी राहते आणि म्हणते ...

डोईचा पदर आला खांद्यावरी ।

भरल्या बाजारी जाईन मी ॥

नामदेवराय जेव्हा परंप्रांतांमध्ये वारकरी संप्रदायाचा प्रचार आणि प्रसार करण्यासाठी जात होते, तेव्हा महाराष्ट्रात नामदेवरायांची कामगिरी चोखपणे पार पाडणारी संत जनाबाई ही या वारकरी संप्रदायातील एक पहिली बंडखोर स्त्री होती. स्त्री मुक्तीचा लढा हा सर्वप्रथम या वारकरी संप्रदायाने हाती घेतला.

त्या काळात

स्त्री जन्म म्हणोनी न व्हावे उदास ।

हा स्त्रियांच्या अस्तित्वाची जाणीव करून देणारा आणि स्त्रियांना जगण्यासाठी प्रेरणा देणारा खूप मोठा संदेश संत जनाबाई यांनी दिला.

संत असूनही जीची संत परंपरेत वेश्येची मुलगी म्हणूनच कायम ओळख राहिली त्या संत कान्होपात्रेने

“मोकलुनी आस झाले मी उदास ।

घेई कान्होपात्रेस हृदयास ॥”

असं म्हणत थेट पांडुरंगाच्या हृदयात जागा मिळवली.

“भंग झालेल्या समाजाला अभंग आणि शिव्या देणाऱ्या समाजाच्या ओठावर ओव्या खेळवण्याचं काम या संतांनी केलं”. सर्व संतांनी आपल्या संपूर्ण आयुष्यात अनेक प्रकारच्या बिजांचे बिजारोपन संप्रदायाला करून दिले म्हणूनच “मराठी साहित्याचं सर्वोच्च ठिकाण म्हणजे

संत साहित्य होय”.

आम्हा घरी धन शब्दांचीच रत्ने ।

शब्दांचीच शस्त्रे यत्ने करु ॥

अशा शब्दांत शब्दांना रत्नांची, शस्त्रा-अस्त्राची उपमा देणारे तुकोबाराय एकदा तरी प्रत्येकाने वाचले पाहिजेत. त्यांचं वैराग्य आपल्या अंगात भिनलं पाहिजे. तुकोबारायांकडे ज्यावेळी कामवासनेने आतुरलेली एक स्त्री येते आणि तिची इच्छा प्रगट करते, त्यावेळी पराविया नारी राखुमाईसमान मानणारे तुकोबाराय तिला आईचा दर्जा देतात आणि म्हणतात,

जाई ओ तू माते न करी सायास ।

आम्ही विष्णुदास तैसे नव्हे ।

मला वाटतं तुकोबारायांचं हे वैराग्य जर आपल्या अंगी आलं तर आराजकता माजणार नाही. आपल्या समोर आपल्या आयाबहिर्णीची अब्रू लुटली जाणार नाही.

ज्ञानापेक्षाही भक्ती आणि प्रेमाला महत्त्व देणारे संत एकनाथ प्रत्येकाने एकदा तरी वाचले पाहिजेत, त्यांच्या अंगातील नम्रता आपल्या अंगी उतरविण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे.

संत एकनाथ एका ठिकाणी म्हणतात,

रांडवेने जेवी शृंगार पै केला ।

प्रेमाविन झाला ज्ञानी तैसा ॥

ज्ञानाबरोबरच प्रेम शिकवणारे संत एकनाथ आणि त्यांची भारुडे आयुष्यात एकदा तरी वाचली पाहिजेत.

आणि शेवटी,

संत ज्ञानेश्वरांच्या विश्वकल्याणाची मागणी असलेल्या पसायदानाने मागणीचे शुद्ध स्वरूप कसे असावे हे सर्वासमोर अणुरेणुसहित स्पष्ट केलेले आहे आणि बहुदा ते सर्व धर्माच्या अनुयायांनीही स्वीकारण्यायोग्यच आहे.

ते म्हणतात,

जे खळांची व्यंकटी सांडो ।

तया सत्कर्मी रती वाढो ।

खळांची खल वृत्ती जावो आणि त्यांच्यात सत्कर्माची वाढ होवो, ही किती व्यापक मागणी आहे? अशीच मागणी प्रत्येकाला करता आली पाहिजे.

खरीखुरी मज्जा

विद्या कालेकर, एफ.वाय.बी.एस्सी.
सगळे झोपलेले असताना
जागण्यातच
खरी मज्जा आहे...
थकलेले असताना
धावण्यातच
खरी मज्जा आहे...
पायही नसताना
हिंमतीने उभं राहून
चालण्यातच खरी मज्जा आहे...
तहान लागलेली असताना
अमृत कशाला हवं
विषच पचवण्यात खरी मज्जा आहे...
फुलातून कशाला
काट्यातून
चालण्यातच खरी मज्जा आहे...
गारव्यात काय ठेवलंय
आगीत होरपळून
भाजण्यातच खरी मज्जा आहे...
काळीज चिरलेलं असताना
धडधडण्यातच
खरी मज्जा आहे...
शरीरात आत्माही नसताना
तशाही अवस्थेत दुसऱ्यांसाठी
झिजण्यातच खरी मज्जा आहे...
सोपं काम सगळेच
करतात पण,
अशक्य ते शक्य करण्यातच
खरीखुरी मज्जा आहे...

नाती जिवंत राहती...

वैभव गमे, टी.वाय.बी.कॉम.

हारला सिकंदर येथे
सारे जग जिंकल्यावरी,
नाती जिवंत राहती
माणसे मेल्यावरी ...
दुश्मनाने कधीही
वार केलाच नाही मजवरी,
आपलेच बोचती मज
निर्जीव काट्यापरी...
रडू आले यशोदेला
जेव्हा कृष्ण गेला मथुरेवरी,
आस लागते माणसाची
माणसे दूर गेल्यावरी...
ओळखावे माणसाने
माणसाला कैशापरी ?
शुद्ध येते म्हणे बीज
चाळून घेतल्यावरी...
अगणित असे प्रेम हे
आईचे लेकरावरी,
दूध देत असे धेनू
वासराच्या हुंदक्यावरी...

माणुसकी हाच धर्म

ईशान कांबळे, टी.वाय.बी.कॉम.

हिंदू, मुस्लिम, शिख, ईसाई
हे फक्त नावं आहेत,
प्रत्येकाला आपले मानणे
माणुसकी हा एकच धर्म आहे...

धर्माच्या नावाखाली लुटणाऱ्यांनो
थोडी धर्माची इज्जत करा,
ज्या काळ्या आईने कुशीत घेतले
तिच्या पोटात सुरा खुपसने बंद करा...

तहानलेल्या जनावरांसाठी कधीतरी
संत एकनाथ होऊन पहा,
फुटपाथवरच्या लेकराकडे कधीतरी
स्वतःच्या लेकरासारखे पहा...

माणूस आहेस माणसासारखे वाग
निसर्गाची पण लाज राख,
ज्या झाडांनी जगण्यासाठी प्राणवायू दिला
कधीतरी त्यांच्याशी पण प्रेमाने वाग ...

प्रेम देणं प्रेम घेणं हे
तुला जमलंच पाहिजे,
प्रत्येकाला आपले मानून तुला
माणुसकी हा धर्म निभावता आलाच पाहिजे...

कसं जगायचं

गायत्री मांडकर, एफ.वाय.बी.ए.

आयुष्य जगणं ही एक कला आहे,
कसं जगायचं हे ज्यांच त्यांनं ठरवायचं असतं.

दुःखे सगळ्यांनाच असतात,
मग दुःखात दुःखाला सामोरे जायचं,
की दुःखात पिचत जगायचं
हे ज्यांच त्यांनं ठरवायचं असतं

उद्याच्या चिंता सर्वांनाच असतात,
पण उद्याची शाश्वती मात्र कोणालाच नसते,
मग उद्यासाठी मरायचं की आजच्या
दिवसांमध्येच संपूर्ण आयुष्य जगायचं,
हे त्यांच त्यांनं ठरवायचं असतं

समाजात जर आपलं अस्तित्व टिकवायचं असेल
तर स्पर्धा ही अटळ आहे,

पण ही स्पर्धा दुसऱ्याशी आहे की,

स्वतःची स्वतःशीच हे ज्यांच त्यांनं ठरवायचं असतं

आयुष्यात सुखाचे चार क्षण येतात,
टिचभर सुखात, सुख मानायचे की,
ते सुख वाटून वाढवायचं,
हे त्यांच त्यांनं ठरवायचं असतं

कोणाच्या तरी आदर्शावर जगायचं की,

स्वतःचा आदर्श सोडून जायचं,

हे ज्यांच त्यांनं ठरवायचं असतं

प्रत्येक सामान्य माणसामध्ये काहीतरी असामान्य असतं,
मग सामान्य म्हणून जगायचं की,
हे ज्यांच त्यांनं ठरवायचं असतं

हिंदी विभाग

“मुझे तोड़ लेना बनमाली,
उस पथ पर देना तुम फेंक !
मातृभूमि पर शीश चढ़ाने,
जिस पथ पर जावें वीर अनेक !”

- माखनलाल चतुर्वेदी
(‘पुष्प की अभिलाषा’)

विभागीय संपादक
डॉ. कामायनी गजानन सुर्वे

अंतरंग

कहानी 'रेत समाधि' की (समीक्षात्मक आलेख)	सुश्री निकिता जागडे, टी.वाय.बी.ए.	25
बगीचे की रात (एकांकी)	सुश्री जयंती डहाके, एफ.वाय.बी.कॉम.	27
सुनहले यादगार पल (यात्रा वर्णन)	सुश्री प्राची शेलार, टी.वाय.बी.ए.	29
अनाथों की माँ (जीवनीपरक आलेख)	सुश्री प्रतिभा कांबळे, टी.वाय.बी.ए.	31
फैशन डिज़ाइनिंग – रोजगार का स्वर्ण अवसर (रोजगारपरक आलेख)	सुश्री सोनाली घुले, एफ.वाय.बी.ए. (अ)	33
मैं हौसा (आत्मकथनपरक आलेख)	सुश्री समृद्धी आल्हाट, टी.वाय.बी.ए.	35
कंटेंट राइटिंग : डिजिटल दुनिया का भविष्य (सूचनापरक आलेख)	सुश्री चंदा कुशवाहा, एम.ए. द्वितीय वर्ष (हिंदी)	37
विश्वास (कविता)	सुश्री अलीशा मकासरे, एम.ए. द्वितीय वर्ष (हिंदी)	39
हृदय की साखी हिंदी (कविता)	सुश्री चंदा कुशवाहा, एम.ए. द्वितीय वर्ष (हिंदी)	40

कहानी 'रेत समाधि' की

(समीक्षात्मक आलेख)

सुश्री निकिता राजेश जागडे, टी.वाय.बी.ए.

गीतांजली श्री एक भारतीय उपन्यासकार और लघु - कथा लेखिका हैं, जो अपनी हिंदी भाषा के उपन्यास 'रेत समाधि' (2018) के लिए जानी जाती हैं। उस उपन्यास का अंग्रेजी अनुवाद 'डेज़ी रॉकवेल' द्वारा किया गया है। उन्होंने इस उपन्यास को 'टॉम्ब ऑफ सैंड' नाम दिया है। इस उपन्यास को वर्ष 2022 में विश्वविख्यात बुकर प्राइज से सम्मानित किया गया है।

ऐलान के बाद 'रेत समाधि' किताब की बिक्री भी जोरों पर हो रही है। लोग जानना चाहते हैं कि उसमें ऐसा क्या लिखा है जो उस किताब को बुकर प्राइज मिला।

गीतांजली पांडे का जन्म बुधवार 12 जून 1957 को हुआ था। उनका परिवार उत्तर प्रदेश के गाजीपुर जिले के गौंडौर गाँव का रहने वाला है। श्री ने अपना बचपन उत्तर प्रदेश के विभिन्न शहरों में बिताया, क्योंकि उनके नौकरशाह पिता का अक्सर तबादला हो जाता था। श्री ने अपनी स्कूली शिक्षा यू.पी. के स्थानीय अंग्रेजी माध्यम के स्कूलों में की, उनके हिंदी भाषी परिवार ने उन्हें हिंदी भाषा में भर दिया।

गीतांजली श्री बचपन से ही एक उत्साही पाठक थीं, और वह पंचतंत्र, चंदामामा, पराग और नंदन जैसी

विभिन्न हिंदी रचनाएँ पढ़कर बड़ी हुई। इलाहाबाद में बड़े होने के दौरान सुमित्रानंदन पंत, फिराक गोरखपुरी और महादेवी वर्मा जैसे विपुल हिंदी और उर्दू लेखकों के साथ बातचीत ने हिंदी साहित्य में श्री की रुचि विकसित की।

इस उपन्यास में डिप्रेशन से जुझ रही एक भारतीय महिला की कहानी है। वह किसी तरह से बॉर्डर पार कर पाकिस्तान जाना तय कर लेती है। कैसे वह अपने को इस डिप्रेशन से निकालती है। उपन्यास की मुख्य किरदार 80 साल की एक महिला है जिसके पति की मौत हो चुकी है। इस मौत के बाद वृद्ध कथा नायिका डिप्रेशन का शिकार हो जाती है। यह डिप्रेशन इतना ज्यादा है, कि वह अपने कमरे से भी बाहर नहीं निकलना चाहती। परिवार के कई लोग उन्हें डिप्रेशन से निकालने के लिए कई तरीके आजमाते हैं लेकिन वे सफल नहीं हो पाते। ऐसे ही समय में अचानक वृद्ध नायिका पाकिस्तान जाना चाहती है। रिश्तों के ताने-बाने में बुना यह उपन्यास कई मुद्दों और विषयों के बारे में जिक्र करता है। लेखिका गीतांजली श्री की अच्छी भाषा एवं और शैली के दर्शन इस उपन्यास में होते हैं। इस उपन्यास में अनेक रचना शैली के उदाहरण दिखते हैं।

रेत समाधि अपने प्रवाह के लिए जाना जाएगा। जैसे

नदी एक बार अपने मूल स्रोत से बाहर आई नहीं कि फिर उसे चलना ही चलना है। कभी पत्थरों से टकराकर तो कभी किसी मोड़ पर बलखाकर। पता चलता है कि कहानी में वो दो कदम भी नहीं चली। लेखिका दिल से कहानी कहती है। लेकिन वो अकेली नहीं, कुछ सहयात्रियों को साथ में लेकर लिखती है। कभी कौवा, कभी तीतर तो कभी दरवाजा, कभी छड़ी कभी टेबल तो कभी हवा नए-नए सहयात्री अलग-अलग रूपों में उपन्यासकार लिखती हैं।

कोई किताब आपको अचानक से पुराने दिनों की दुनिया में ले जाती है। यादों का वही दरवाजा वही लड़की-लड़कौरी सी अम्मा जिनके बूढ़े बदन में 15 वर्ष की लड़की बस जाए। उस वक्त लेखिका विचार करती है कि चलो बीते हुए जीवन को पुनः एक बार जिया जाए। बीते हुए वक्त में कुछ चूक सी रह गई थी, कुछ जल्दबाजी थी। अब उन सबको सुधारा जाए।

यह कहानी चंदा अर्थात् चंद्रप्रभा और अनवर की है। पाकिस्तान और भारत का बँटवरा होने से पहले चंदा और अनवर की प्रेम कहानी है यह।

वृद्धा के साथ-साथ कहानी आगे बढ़ती है। वृद्धा यानी चंद्रा जो कहानी के अंत में अपने बेटे के घर को छोड़कर लापता हो जाती है। वृद्धा अपनी बेटी के घर जाकर उसके साथ रहने लगती है। वह बेटी बहुत ही आधुनिक विचारधारा की होने के कारण से आपसी रिश्तों से दूर हो जाती है तथा इसके कारण वैवाहिक जीवन में चुनौतियों का सामना करने पर विवश होती है।

इस वक्त चंदा पुनः सामान्य जीवन व्यतीत करने लगती है। रोजी जो बचपन से ही उनके घर आया करती थी जिसे बच्चे “बुआ” कहकर पुकारा करते। रोझी और चंदा आपस में अच्छी तरह घुल मिल जाती हैं। कुछ समय बाद बेटी विपरीत विचार करने लगती है कि रोझी घर क्यों आती है मात्र बेटी बहुत ही खुले विचारों की होने से खुद को समझाती है कि घर पर कोई आ जा सकता है। इस पर कोई पाबंदी नहीं है। रोझी निरंतर चंदा से मिलने आती। वह बाहर टहलने भी जाया करते। अब चंद्रा पूर्णतः सामान्य जीवन व्यतीत करती है।

एक दिन रोझी अचानक गायब हो जाती है, बहुत

समय तक वह चंदा से मिलने भी नहीं आती। कुछ समय बाद अंततः जानकारी मिलती है कि, रोझी की मृत्यु हो चुकी है। माँ फिर से मृतप्राय होने लगती है। फिर वह उसी गहरी सोच में चली जाती है। अचानक एक दिन बेटा माँ यानी चंदा से पूछता है कि तुम्हारी इच्छा क्या है। इस पर माँ जवाब देती है कि उन्हें पाकिस्तान जाना है। बेटा कहता है, माँ तुम ऑस्ट्रेलिया चलो जहाँ तुम्हारा पोता रहता है या फिर सिंगापूर चलो माँ नहीं मानती। बेटा किसी तरह पाकिस्तान के पासपोर्ट का बंदोबस्त कर लेता है, मात्र वह विजा पाने में असमर्थ रहता है। माँ और बेटी दोनों ही मुक्त विचारों के होने की वजह से बिना विजा के पाकिस्तान रवाना हो जाती हैं।

पाकिस्तान में किसी तरह पहुँचने से उनकी पूछताछ कुछ अधिकारी करते हैं, जिसका जवाब कोई बच्ची अपने घर लौटने पर देती है। कुछ समय पाकिस्तान में बिताने के बाद बेटी कहती है चलो माँ अब लौट चलते हैं। इस पर चंदा कहती है की मुझे नहीं आना, मुझे अनवर से मिलना है। बेटी सोच में पड़ जाती है, अनवर कौन है? अनवर चंदा का शौहर है।

पाकिस्तान और भारत का बँटवरा होने से पहलेले ये दोनों पाकिस्तान में रहते थे और जब चंदा किशोर अवस्था में होती है तब उनको प्रेम होता है, फिर उनके घर वाले उन दोनों की शादी करवा देते हैं लेकिन कुछ दिनों बाद भारत और पाकिस्तान का बँटवरा हो जाता है और चंदा भारत में धकेल दी जाती है फिर ना अनवर को चंदा मिलती है न ही चंदा को अनवर। भारत में कुछ समय बिताने के बाद चंदा की खाते-पिते घर में शादी करवा देते हैं। फिर उसके बच्चे होते हैं और कुछ दिनों बाद उसका पति भी मर जाता है। तब चंदा 80 साल की होती है और उसको अनवर की याद आने लगती है। और वह उसको मिलने के लिए पाकिस्तान जाना चाहती है।

पाकिस्तान पहुँचने के बाद चंदा अनवर को मिलती है। दोनों आमने - सामने आने के बाद सादापन सा ! क्षणभंगुर ! कोई एहसास नहीं। वे दोनों ऐसे ही देखते रहते हैं। बहुत सालों बाद मिलने से उनके शब्द लुप्त हो जाते हैं।

बगीचे की रात

(एकांकी)

सुश्री जयंती गोपाल डहाके, एफ.वाय.बी.कॉम.

कथावाचक : (केशव देर रात बगीचे में बीचो-बीच बैठा है, गाने सुन रहा है और शांति से चल रहा है)

केशव : मुझे अब घर जाना चाहिए । देर हो चुकी है घर पर सब इंतजार कर रहे होंगे ।

(केशव घड़ी की ओर देखकर कहता है, अभी खाने के लिए भी देर हो चुकी है, तो वह जल्दी-जल्दी दौड़ने लगता है और तभी उसके फोन पर मैसेज आता है कि वह बाहर से खाना खाकर आ जाए क्योंकि घर पर सबका खाना खाकर हो गया है)

केशव : जी पिता-जी मुझे देर हो जाएगी। (फोन पर मैसेज भेजते हुए)

(केशव इधर - उधर देखता है और खाने की दुकान ढूँढता है)

(उतने में उसे एक दूकान खुली दिखती है। वह उस दूकान में जाता है और नुडल सूप खरीदता है)

केशव : भैया मुझे एक नुडल सूप दीजिए ।

(केशव नुडल सूप लेकर बेंच पर बैठता है)

केशव : आज बहुत ठंड है, सूप ठंडा होने से पहले पीना होगा ।

(केशव जब खाने ही वाला होता है तब वहाँ एक औरत भी नूडल सूप खरीदने आती है, वह औरत बैठने के लिए जगह है उतने में केशव उस औरत को बेंच पर बैठने के लिए पुछता है)

केशव : सुनिए मॉम (केशव बुलाता है)

(वह औरत केशव की तरफ देखती है)

केशव : अगर आप चाहें, तो आप मेरे बाजू में बैठ सकती हैं ।

औरत : जरूर बच्चे, लेकिन मेरा कुछ सामान चुरा मत लेना (हँसते हुए)... मजाक कर रही हूँ । चलो साथ में खाते हैं ।

केशव : जरूर मॉम (केशव हँसते हुए)

औरत : फिर ठीक है, तुम्हारा नाम क्या है ?

केशव : मेरा नाम केशव है और मैं 19 साल का हूँ, आपका नाम क्या है ?

औरत : मेरा नाम लैला है, मैं 26 साल की हूँ, और मैं एक प्रसिद्ध कंपनी में काम करती हूँ ।

केशव : अरे वाह! यह तो अच्छी बात है। (केशव खुश होकर बोला)

लैला : वैसे मेरा काम मुश्किल काम है (लैला केशव की तरफ देखकर बोलती है) क्योंकि प्रसिद्ध

कंपनी में जीवन, पेपर वर्क, मिटींग इ. में व्यस्त हो जाता है, आप बहुत पैसों कमा सकते हैं लेकिन कभी-कभी आधा ही पैसा मिलता है।

केशव : हाँ, मुझे भी लगता है आपका काम कठिन है (केशव एक चम्मच नुडल सूप पीते हुए) लेकिन आप सामान्य कंपनी में काम क्यों नहीं करतीं, आपको यह पेपर वर्क, मिटींग नहीं करनी होगी और आप अपनी जिंदगी का आनंद भी ले सकती हैं।

लैला : केशव, तुम मेरी स्थिति नहीं समझ पाओगे। तुम अभी छोटे हो।
(लैला अपने नुडल सूप पीकर कटोरी पकडती है)

लैला : अगर तुम मेरी जगह होते तो तुम्हारी समझ में आता कि मेरे लिए यह यह कंपनी में काम करना इतना जरूरी क्यों है, यह कंपनी मुझे पैसे कमाने के अवसर, कंपनी को बड़ा बनाने के अवसर दे सकती है।

केशव : इसका मतलब आप ज्यादा से ज्यादा काम करेंगी ?

लैला : हाँ कंपनी के लिए।

केशव : लेकिन लैला मॉम आपको कभी - कभी ज्यादा से ज्यादा काम को छोड़कर अपना ख्याल रखने के लिए और आराम करने के लिए ब्रेक लेना चाहिए।

(केशव अपना नुडल सूप खतम करके लैला की और अपनी कटोरी रखने जाता है)

लैला : तुम शायद सही कह रहे हो, धन्यवाद, कभी-कभी मुझे अपने आपको समय देने के लिए ब्रेक लेना चाहिए।

(लैला केशव के सुझाव पर बोलती है)

केशव : हाँ मेरे पिताजी की तरह, वे एक हेल्पर हैं लेकिन वे बहुत खुश रहते हैं। हमें हमेशा समय देते हैं।

लैला : आपके घर में कितने लोग हैं ?

केशव : मैं, मेरा भाई, और एक बहन है। और मेरे माता-पिता।

लैला : अच्छा !

केशव : आपके घर में कितने लोग हैं ?

लैला : मेरे घर में मैं, मेरी, बहन और दो भाई हैं, मेरे माता-पिता कार दुर्घटना में स्वर्ग सिधार गए।

केशव : मुझे माफ करना।

लैला : कोई बात नहीं, यही बात है कि आप अपना वक्त रोक नहीं सकते और न ही पीछे ले जा सकते हैं। इसलिए अपने माता-पिता को वक्त दो।

केशव : जरूर, लैला मॉम। और आप भी कोशिश कीजिए कि आप ब्रेक ले पाए।

लैला : चिंता मत करो, मैं ब्रेक लूँगी।

केशव : आपसे मिलकर और बात करके अच्छा लगा मॉम।

(केशव खड़ा होकर कहता है।)

लैला : तुमसे भी केशव। क्या तुम घर जा रहे हो ?

केशव : हाँ। मेरे घर पर सब इंतजार कर रहे होंगे।

लैला : जरूर। फिर मिलेंगे। (लैला खड़ी होकर केशव को अलविदा कहते हुए)

केशव : फिर मिलेंगे मॉम। (केशव लैला का अलविदा कहते हुए)

(लैला और केशव दोनों घर सुरक्षित पहुँच जाते हैं।)

प्राची शोलाब, टी.वाय.बी.ए.

सुनहले यादगार पल

(यात्रा वर्णन)

सुश्री प्राची काशीनाथ शेलार, टी.वाय.बी.ए.

हम सभी अपनी गर्मी की छुट्टियाँ बिताने के लिए किसी न किसी पर्यटन स्थान पर या कहीं और पसंदीदा जगह जाना पसंद करते हैं। मैं भी अपनी गर्मी की छुट्टियाँ बिताने के लिए अपने परिवार के साथ घूमने कोंकण गई थी। हम लोग कोंकण के सिंधुदुर्ग जिले के तालुका देवगड में बसे हमारे गाँव शोर्पे में छुट्टियों का समय बिताने गए थे। हालाँकि हमारा गाँव न तो ज्यादा बड़ा, न तो ज्यादा छोटा है। हम सभी की बचपन की कुछ मीठी यादें गाँव से जुड़ी हुई होती हैं।

मैं और हमारा परिवार हम सभी हमारी गर्मियों की छुट्टी बिताने के लिए कोंकण जाने की तैयारी में जुट गए थे। तय हुए दिन हम सभी शाम को गाड़ी लेकर निकले थे। पहाड़ों में बना रास्ता हमें डरा रहा था ओर गहरी खाई डर को बढ़ा रही थी। लेकिन पहाड़ों का शांत और सुंदर वातावरण मनमोहक था। हमने रास्ते में घर का बना खाना खाया, गाने गाए और प्राकृतिक सौंदर्य का आनंद लिया। हम लोग सुबह लगभग 6 बजे गाँव पहुँचे। घर पहुँचकर हमने थोड़ा सा विश्राम किया। थोड़ी देर आराम करने के पश्चात हम सभी तैयार होकर ग्रामदेवता काळेश्वरी के प्रसिद्ध मंदिर में देवी के दर्शन करने के गए।

मंदिर में देवी के दर्शन करने के बाद हम लोग वहाँ से खेती और आम, काजू के बगीचे में टहलने गए। हमने आम के बगीचे में लगभग 3 से 4 प्रकार के आम देखे और पेड़ों से आम भी लिए। गाँव की खेती में वैसे अलग ही मजा है। हवा में घुलने वाली वह मिट्टी की सुगंध मुझे आज भी याद है। टहलने के बाद हम लोग वापस अपने घर लौट आए। फिर हम सभी ने मिलकर रात की चाँदनी में चुल्हे पर खाना बनाया। छोटे बच्चों से लेकर बड़े बुजुर्ग सभी ने खाना बनाने का आनंद लिया।

खाना-खाने के बाद हम सभी ने घर के आँगन में बैठ कर गाने गाए। भूतों की डरावनी कहानियाँ सुनीं। हम सभी ने उस दिन रात में देर तक बातें की। दादा - दादी की कहानियाँ सुनीं। चाँद - तारों के रोशनी में बातें बहुत देर तक चल रहीं थीं। रात की चलने वाली हवा में कुछ अलग ही अपना सा एहसास मालूम होता है।

अगले दिन सुबह हवा की शीतलता, शांत वातावरण सुबह का पंछियों का कलरव और पहाड़ियों में से उदय होता सूरज हमारे मस्तिष्क में घर कर गया है। उस रमणीय वातावरण में हम सब सुबह जल्दी उठकर घूमने के लिए देवगड, विजयदुर्ग और कुणकेश्वर चले गए। हमें

जाते समय रास्तों में कई अनोखी पौराणिक चीजें भी दिखाई दीं हम सभी ने विजयदुर्ग पर काफी समय बिताया। सिंधुदुर्ग का किला भारत के महाराष्ट्र राज्य में समुद्री तट पर मालवण के निकट स्थित है। सिंधुदुर्ग के किले को “विजय दुर्ग किले” के नाम से भी जाना जाता है। यह एक प्राचीन किला है, जो कि अरब सागर में तीन ओर से समुद्र के पानी से घिरा हुआ है। यह विजयदुर्ग किला छत्रपति शिवाजी महाराज की वीर गाथा को बयाँ करता हुआ प्रतीत होता है। किले की दीवारों जितनी दूरी से मजबूत दिखाई देती हैं, वैसी ही सामने भी हैं, जिसे दुश्मन इसे भेद न सके और किले के सामने खाई थी जिससे दुश्मन सीधे हमला न कर सके। गाईड ने हमें किले के बारे में बहुत सी जानकारी भी दी। उन्होंने हमें पूरा विजयदुर्ग किला बड़ी अच्छी तरह से घुमाया। वहाँ से हम फिर कुणकेश्वर चले गए।

श्री क्षेत्र कुणकेश्वर कोंकण में एक पवित्र तीर्थ स्थल। यह शंभूमहादेव की भूमि है। हमने वहाँ पे जाकर दर्शन किए। बाद में मंदिर के आसपास की जगह देखी। मंदिर के बारे में थोड़ी सी जानकारी ली। वह मंदिर लगभग 1000 साल पुराना है। वैसी ही उसकी रचना भी कुछ प्राचीन काल की है। हमें वहाँ के वृद्ध ने मंदिर के बारे में कई बातें बताईं। जैसे इसके आसपास 21 शिवलिंग हैं। इतना समय बीत जाने के बाद भी वे उतने घिसे-पिटे नहीं हैं, जितने होने चाहिए थे। पिछले कई सालों से इस शिवलिंग के दर्शन के लिए श्रद्धालु आते रहे हैं। ऐसा माना जाता है कि इन शिवलिंगों को पांडवों ने बनाया था। इसका आवाहन करने वाली पांडव गुफाएँ आज भी यहाँ हैं। उन्होंने हमें कुणकेश्वर की कहानी बताई। उस मंदिर के आसपास वातावरण बड़ा ही रमणीय था। हम सभी ने वहाँ जाकर यादों के रूप में कई सारी तस्वीरें कैमरा में कैद कर ली थीं। बाद में हम कुणकेश्वर मंदिर के पास के समुद्र में समय बिताने गए थे।

समुद्र के पास जाने के बाद कैसे एहसास होता है ‘एक बार जब आप इस समुद्र तह में प्रवेश करते हैं तो आप सब कुछ भूल जाते हैं। समुद्र के बीच का दृश्य, उच्च स्पर्श आपके पैरों को छूता है और आपकी सारी चिंताओं और तनाव को दूर करता है। समुद्र के आसपास बहुत रमणीय सुंदर वातावरण था जो शब्दों से बयाँ नहीं किया जा

सकता। हम सभी ने वहा बहुत मौज-मस्ती की। पानी में कई गाने गाए हँसते खेलते वे क्षण मुझे आज भी याद हैं। सभी के चेहरों पर कुछ अलग ही रौनक थी।

मैंने वहाँ कई बातें सिखीं जैसे समुद्र तट पर आए सभी लोग अपनी थकान, भाग-दौड़ की जिदगी की भूलकर समुद्र के साथ पानी में खुशिया, हँसी से घुलते - मिलते दिखाई दे रहे थे। सभी की मुस्कुराहट अलग ही थी। वह हमने स्कीइंग बनाना, ट्युब बोट राइड, पैरासेलिंग, फ्लाइबोर्डिंग, पैडलबोर्डिंग ऐसे वाटर स्पोर्ट्स भी खेले। वह सब करते समय हमने कई सारे पल कैमरा में कैद कर लिए। शाम को हमने समुद्र तट पर बैठकर ढलता सूरज भी देखा। ठंडी हवाओं के साथ ढलता सूरज देखना, उसका एहसास कुछ अलग ही था। वहाँ से हम खाना खाने के बाद घर पहुँच गए। दिन की थकावट के साथ सब लोग सो गए थे।

तीसरे दिन हम लोग कोल्हापुर चले गए। कोल्हापुर आने के बाद हमने महालक्ष्मी के दर्शन किए और फिर शाहू पॅलेस पहुँच गए। यह म्यूजियम किसी समय में छत्रपति शाहू महाराज के शाही परिवार के लिए घर था। उसी कारण यहाँ की वास्तुकला में हिंदू और ब्रिटिश का समन्वय देखने को मिलता है। कोल्हापुर के इस संग्रहालय में हमने कई अनोखी चीजें देखीं। कई ऐतिहासिक कला, वस्तु, युद्धों में होनेवाले तलवार, धनुष, तीर आदि चीजें भी नजदीक से देखीं। वहाँ कुछ ऐसे भी प्राणियों के अवशेष हैं, जो अब नहीं रहे। वहाँ हमें इतिहास के बारे में जानकारी मिली, जो हमें आगे जीवन में उपयोगी पड़ सकती है।

पाँच-छः दिन गाँव में कैसे बीत गए कुछ पता ही नहीं चला। हम सभी अपनी-अपनी खुशी के पलों के साथ वहाँ से वापस लौटे। आते समय सभी की आँखे नम सी हो गई थी। कोंकण की पहाड़ियाँ, सुबह का सूरज, पंछियों का कलरव, पेड़ों-पौधों की आवाजें, चुल्हे की वह गंध मुझे याद है आज भी। चार दिन की इस यात्रा में हमें बहुत सुखद अनुभव मिले, जिन्हें हम कभी नहीं भूल सकते।

अनाथों की माँ

(जीवनीपरक आलेख)

सुश्री प्रतिभा जालिंदर कांबळे, टी.वाय.बी.ए.

सिंधुताई सपकाळ अनाथ बच्चों के लिए समाजकार्य करनेवाली मराठी भाषी समाज कार्यकर्ता हैं। उन्होंने अपने जीवन में अनेक समस्याओं के बावजूद अनाथ बच्चों को संभालने का कार्य किया है। सिंधुताई ने अपना पूरा जीवन अनाथ बच्चों के लिए समर्पित किया है। इसलिए उन्हें “माई” कहा जाता है।

सिंधुताई का जन्म 14 नवंबर 1948 में महाराष्ट्र के वर्धा जिले में पिंपरी मेघे गाँव में हुआ। उनके पिताजी का नाम अभिमान साठे है। घर में नापसंद बच्ची थी, इसलिए उन्हें घर में चिंधी बुलाते थे, परन्तु उनके पिताजी सिंधु को पढ़ाना चाहते थे, इसलिए वे सिंधु की माँ के खिलाफ जाकर सिंधु को पाठशाला भेजते थे। माँ का विरोध और घर की आर्थिक परस्थितियों की वजह से सिंधु की शिक्षा में बाधाएँ आती रहीं। आर्थिक परिस्थिति, घर की जिम्मेदारियाँ और बाल विवाह इन कारणों की वजह से उन्हें पाठशाला छोड़नी पड़ी, जब उन्होंने चौथी कक्षा की परीक्षा उत्तीर्ण की।

जब सिंधुताई 10 साल की थीं तब उनकी शादी 30 वर्षीय श्रीहरी सपकाळ से हुई। जब उनकी उम्र 20

साल की थी। तब वे 3 बच्चों की माँ बनी थीं। गाँव वालों को उनकी मजदूरी के पैसे ना देने वाले मुखिया की शिकायत सिंधुताई ने जिला अधिकारी से की थी।

अपने इस अपमान का बदला लेने के लिए मुखिया ने श्रीहरी को सिंधुताई को घर से बाहर निकालने के लिए प्रवृत्त किया, जब वे 9 महीने से गर्भवती थीं। उसी रात उन्होंने तबेले में एक बेटी को जन्म दिया। जब वे अपनी माँ के घर गईं तब उनकी माँ ने उन्हें घर में रहने से इन्कार कर दिया। सिंधुताई अपने और अपनी बच्ची की भूख मिटाने के लिए ट्रेन में गाना गाकर भीख माँगने लगीं। जल्द ही उन्होंने देखा कि स्टेशन पर और भी कई बेसहारा बच्चे हैं जिनका कोई नहीं है। सिंधुताई अब उनकी भी माई बन गईं। भीख माँगकर जो कुछ भी उन्हें मिलता, वे उन सब बच्चों में बाँट देतीं।

कुछ समय तक तो वे शमशान में रहती थीं, वहीं फेंके हुए कपडे पहनती रहीं। फिर कुछ अदिवासियों से उनकी पहचान हो गई। उनके इस संघर्षमयी काल में उन्होंने यह अनुभव किया कि देश में कितने सारे अनाथ बच्चे हैं, जिनको एक माँ की जरूरत है। तब से उन्होंने निर्णय किया

कि जो भी अनाथ उनके पास आएगा वे उसकी माँ बनेंगी। उन्होंने अपनी खुद की बेटी को भी दगडूशेठ हलवाई, पुणे महाराष्ट्र ट्रस्ट में गोद दे दिया ताकि वे सारे अनाथ बच्चों की माँ बन सके।

उन्होंने 1050 अनाथ बच्चों को गोद लिया है। उनके परिवार में आज 207 दामाद और 36 बहुएँ हैं। उनके 1000 से भी ज्यादा पोते-पोतियाँ हैं। उनके गोद लिए बहुत सारे बच्चे आज डाक्टर, अभियंता, वकील हैं और उनमें से बहुत सारे खुदका अनाथ आश्रम भी चलाते हैं। सिंधुताई को कुल 270 राष्ट्रीय और आंतरराष्ट्रीय पुरस्कार भी प्राप्त हुए हैं, जो महाराष्ट्र राज्य द्वारा बच्चों के लिए काम करनेवाले समाजकर्ताओं को मिलते हैं। पुरस्कार से मिले इन सारे पैसों का उपयोग वे अनाथश्रम के लिए करती हैं।

उनके अनाथश्रम पुणे, वर्धा, सासवड (महाराष्ट्र) में स्थित हैं। 2010 साल में सिंधुताई के जीवन पर आधारित मराठी फिल्म बनाई गई “मी सिंधुताई सपकाळ” जो 54 वे लंडन फिल्म महोत्सव के लिए चुनी गई थी। सिंधुताई के पति जब 80 साल के हो गए तब वे उनके साथ रहने के लिए आए थे। सिंधुताई कविता भी लिखती हैं और उनकी कविताओं में जीवन का पूरा सार होता है।

सिंधुताई के लिए समाजसेवा शब्द अनजान है क्योंकि वे यह मानती ही नहीं कि वे ऐसा कुछ कर रही हैं। उनके अनुसार समाजसेवा बोल कर नहीं की जाती। इसके लिए विशेष प्रयत्न भी करने के जरूरत नहीं है अनजाने में आपके द्वारा की गई सेवा ही समाजसेवा है। यह करते हुए मन में यह बड़प्पन भाव नहीं आना चाहिए की आप समाजसेवा कर रहे हैं।

सिंधुताई द्वारा चलाई गई संस्थाएँ :

- 1) अभिमान बाल भवन (वर्धा)
- 2) गंगाधरबाबा छात्रालय (गुटा)
- 3) सन्मति बाल निकेतन (हडपसर, पुणे)
- 4) माई आश्रम, चिखलदरा (अमरावती)
- 5) सप्तसिंधु महिला अधर बालसंगोपन एवं शिक्षा संस्था

सिंधुताई को निम्नलिखित पुरस्कार प्राप्त हुए हैं -

- 2010 में अहिल्याबाई होळकर पुरस्कार (महाराष्ट्र राज्य)
- 2013 में मदर टेरेसा अवार्ड फॉर सोशल जस्टिस
- 2013 में नेशनल अवार्ड फॉर आयनिक मदर
- 2012 में रियल होरसिस अवार्ड
- सहाद्री हिरकणी पुरस्कार
- शिवलीला महिला गौरव पुरस्कार
- 1996 में दत्तक माता पुरस्कार

अनार्थों की सेवा करनेवाली भारतीय सामाजिक कार्यकर्ता और पद्मश्री पुरस्कार विजेता सिंधुताई सपकाळ का मंगलवार 4 जनवरी 2022 को पुणे में निधन हो गया। इस ‘अनार्थों की माँ’ को प्रणाम !

फैशन डिज़ाइनिंग - रोजगार का स्वर्ण अवसर

(रोजगारपरक लेख)

सुश्री सोनाली घुले, एफ.वाय.बी.ए. (अ)

फैशन समय की माँग है। फैशन डिज़ाइनिंग आज एक बहुत ही विस्तारित हो रहा है।

यदि आप भी एक क्रिएटिव हैं। आपको फैशन डिज़ाइनिंग में रुचि है तो आप भी अन्य लोगों की तरह इस फिल्ड में अपना कैरियर बना सकते हैं और खूब सारा नाम, पैसा सब कमा सकते हैं। जरूरी है कि आपको इस काम के प्रति लगाव हो। आपको इस क्षेत्र में जाने के लिए किसी उच्च शिक्षा की जरूरी है।

फैशन डिज़ाइनिंग आज बेहद लोकप्रिय और रोजगार देने वाला क्षेत्र है। इसमें कला और प्रशिक्षण दोनों आवश्यक हैं। अगर आपकी रुचि आज आधुनिक जीवन शैली को समझने में है, तो फैशन की यह दुनिया आपके लिए नए द्वार खोल सकती है। आप 1 - 2 वर्षीय सर्टिफिकेट डिप्लोमा कोर्स कर सकते हैं। बहुत सी निजी फैशन इंस्टिट्यूट और कॉलजेस डिप्लोमा क्लासेस संचालित करते हैं।

आम तौर पर महिलाएँ सामान्य प्रशिक्षण लेकर ही अपना व्यवसाय कर लेती हैं। सिर्फ कल्पनाशक्ति और डिज़ाइनिंग का बेसिक ज्ञान जरूरी होता है। बाकी अनुभव

से योग्यता, लोकप्रियता और आय बढ़ती है। हालाँकि असामान्य वस्त्र आमतौर पर शाम के वस्त्र या पार्टी के कपड़े जैसे विशेष अवसरों के लिए माँगे जाते हैं।

आज अधिकांश कपड़े बड़े पैमाने पर बाजार के लिए डिज़ाइन किए गए हैं, विशेष रूप से आकस्मिक और हर दिन पहनने के लिए तैयार किए जाते हैं। अंत में, एक नमूना परिधान बनाया जाता है और यह सुनिश्चित करने के लिए मॉडल पर परीक्षण किया जाता है।

आज के जमाने में फैशन डिज़ाइनिंग का रोजगार का स्वर्ण अवसर हमें ज्यादा दिखाई देता है। फैशन में कैरियर का सुनहरा मौका हमें मिलता है। जैसे कि आज के जमाने में हम देखते हैं कि फैशन का महत्त्व कितना अधिक है। हर किसी को फैशन करना अच्छा लगता है। फैशन के बहुत सारे फायदे हैं। जैसे कि हम किसी कार्यक्रम या में जाते हैं, तो लोग अलग-अलग से कपड़े पहनना पसंद करते हैं। इसी से हमें फैशन करना अच्छा लगता है।

फैशन डिज़ाइनिंग की दुनिया में फैशन डिज़ाइनिंग की बहुत डिमांड है। और उसमें कैरियर करने का एक मौका हमें मिलता है। यह विशेष रूप से उन लोगों के लिए

है, जो फैशन से एक हैं। जिनको रुझानों, स्केच, डिजाइनों की पढ़ाई करना, पहनावे में कुछ नया और रचनात्मक क्रिएट करना पसंद है। फैशन डिजाइनिंग में कैरियर शुरू करने के लिए एक बुनियादी डिजाइन डिप्लोमा या डिग्री लेने की आवश्यकता होती है। आपको कपड़े और परिधान डिजाइन करने के साथ-साथ नए ट्रेंड का अध्ययन करना जरूरी है।

फैशन एक ऐसा फिल्ड है, जो लोगों को बड़ी संख्या में आकर्षित करता है। यहाँ ग्लैमर है। यहाँ अपनी कल्पनाओं को साकार करने के अवसर है। आपके भीतर जज्बा है, तो आप क्रिएटिव सोच वाले हैं। तो आप इस क्षेत्र में बेहतर काम कर सकते हैं। यह प्रोफेशन जिंदगी के बेहद करीब है। सदियों से फैशन हमारी परंपरा का हिस्सा रहा है। आज के दौर में फैशन डिजाइनिंग का कोर्स नए ट्रेंड और कॉन्सेप्ट के साथ दुनिया के सामने उभर कर आया है। और इस फैशन डिजाइनिंग की दुनिया अपना असर और तेजी से डाल रही है। यह कोर्स करने के लिए कैंडिडेट को किसी मान्यता प्राप्त बोर्ड से 12 वीं पास होना जरूरी है। फॅशन डिजाइनिंग में ग्रेजुएट डिप्लोमा का कोर्स भी किया जा सकता है।

यहाँ पर कपड़ों से लेकर जूते, चश्मे और ज्वेलरी और हर क्षेत्र में डिजाइनर्स की डिमांड है। इस दौरान मौसम से लेकर मार्केट की कंडिशन स्टाइल, कल्चर, टेक्शर और मटेरियल पर ध्यान रखना होता है।

एक बार जब आप फैशन डिजाइनिंग में अपना कैरियर बना लेते हैं, तो आपको इस बात की अच्छी समझ होगी कि कौन से कपड़े किस पर अच्छे लगेंगे। इस क्षेत्र द्वारा अच्छे से कपड़े सिलाकर अपना खुदका एक स्टोर बना सकते हैं। और अपना हूनर, आपना हौंसला बनाकर एक फैशन एक नया अवसर आप बना सकते हैं।

बात करते समय अपना लहजा सामान्य रखें। बहुत ऊँची या बहुत धीमी आवाज में की गई बातों का भाव बदल जाता है। आपकी कही गई बातों का महत्त्व भी कम हो जाता है। इसलिए अपनी बातें स्पष्ट रूप से कहें। घुमाफिराकर या आक्रमक तरीके से बात करना अनौपचारिक माना जाता है। हर एक व्यक्ति से

आदरपूर्वक और नम्रता से बोलना सीखना चाहिए और बोलते समय अपने मुँह पर हँसी अच्छी होनी चाहिए जैसे कि ग्राहक हमारे कपड़े और फैशन को अच्छे से आनंद लेकर देखें और खरीदें और हमारी अच्छी प्रगति दिखाई दे।

अगर आप क्रिएटिव हैं और नए फैशन के साथ खुद को आप अप-डेट रखते हैं, तो फैशन डिजाइनिंग एक बेहतरीन कैरियर ऑप्शन साबित हो सकता है। यह एक हाई डिमांडिंग कैरियर ऑप्शन है और इसमें काफी मेहनत करनी पड़ती है।

मार्केट में अलग-अलग डिजाइन और अलग-अलग रंगों की ड्रेस, नजर आती है। इसी को फैशन कहा जाता है। फैशन डिजाइनिंग में कई किस्म के कपड़ों रंगों और ट्रेंड्स का इस्तेमाल कर स्टाइल्स तैयार किए जाते हैं। फैशन डिजाइनिंग में क आर्ट केवल कपड़ों की डिजाइनिंग तक ही सीमित नहीं है। बल्कि इसमें हैण्ड बैग, फुटवियर, ज्वेलरी आदि भी शामिल हैं।

अगर आपने पहले से सिलाई करना नहीं सीखी है, तो पहले अच्छी सिलाई की ट्युशन लेना शुरू कर दें। चुनौतीपूर्ण स्थितियों के कुछ डिफिकल्ट फैब्रिक्स की सिलाई करने की क्षमता हासिल करने से आप अपने पूरे कैरियर में मजबूती के साथ खड़े रहेंगे, लेकिन इसके लिए आपको ज्यादा मेहनत करनी है। फैशन डिजाइन टेक्नोलॉजी / टेक्सटाइल डिजाइन या संबंधित क्षेत्रों में डिप्लोमा या डिग्री होना अनिवार्य है।

हमारे महात्मा फुले महाविद्यालय में जो अलग-अलग तीन वर्ष का फैशन डिजाइनिंग, का शॉर्ट टर्म कोर्स है। मैंने इस कोर्स का एक साल पूरा किया है। अब मैं कपड़े सिलाने के ऑर्डर्स लेती हूँ। अब मैं अपने पैरों पर खड़ी होकर अपनी शिक्षा स्वयं पूर्ण कर सकती हूँ। डिग्री (बी.ए.) लेते समय आप यह कोर्स पूरा कर सकते हैं। फैशन डिजाइनिंग रोजगार का एक स्वर्ण अवसर है।

जीवन को पुनः देखने का नजरिया है आत्मकथा

में हौंसा

(आत्मकथनपरक आलेख)

सुश्री समृद्धी आल्हाट, टी.वाय.बी.ए.

मेरे माता-पिता बहुत अमीर नहीं थे। हमारा किसान परिवार था। माता-पिता ने बहुत प्यार से मेरा नाम हौंसा रखा था। उनके बच्चे हुए। वे बच्चे ज्यादा दिन तक जीते नहीं थे। कुछ दिनों में वे बच्चे मर जाते थे। उन्होंने बहुत मन्त्रों के बाद मुझे जन्म दिया। उनकी इकलौती औलाद।

हमारे दिन बढ़िया चल रहे थे। पर मैं थी तो एक लड़की। अपने माता-पिता के पास कितने दिनों तक रहूँगी। लोग बोलने लगे, आपकी लड़की बड़ी हो गई है। शादी करने के काबिल हो गई है, कब करवा रहे हो उसकी शादी। कुछ दिनों बाद मेरी शादी तय हुई। माता-पिता ने मेरी शादी बड़े धूमधान से करवा दी। नई-नवेली दुल्हन के नौ दिन अच्छे गए। दुल्हन के नौ दिन कहते हैं, कुछ वैसे ही। मेरे पति मुझमें गलतियाँ ढूँढ़ने लगे। तुम दिखने में अच्छी नहीं, तुम्हारे दाँत आगे हैं। तू ऐसी है तू वैसी है। कभी-कभी मारने भी लगे। बोलते हैं न एक बार बच्चे हो जाये, तो सब बदल जाता है। मेरी पहली संतान लड़की जन्मी। दिन कैसे बदलते हैं। पर सबको लड़के का जन्म ही अच्छा लगता है। ऐसे करते-करते मेरी सात लड़कियाँ हुई। उनमें से एक लड़की का निधन बचपन में ही हो गया। दो बच्चे (लड़के) हुए। लगा अब तो दिन बदल जाएँगे। दिन सच में बदल गए।

हालात और भी ज्यादा बिगड़ने लगे। घर में पैसा कम पड़ने लगा। इतने बच्चे सँभालने में दिक्कत हो रही थी। कभी-कभी या गुस्सा आ जाए, तो गुस्सा निकालने का एक ही साधन पत्नी। मतलब की मै। कैसे भी बोलना (अपशब्द) कैसे भी मारना, मनचाहा बरताव करना क्यूँ कि वे पति थे।

औरतें कहती थीं कि उपवास (व्रत) रखने से पति का बर्ताव बदलता है, घर में सुख-समृद्धि आती है। मैंने व्रत रखना शुरू कर दिया, पर घर के हालात तो नहीं बदले। मगर मेरा शरीर कमजोर और अशक्त हुआ। उसमें आठ बच्चे। उनको सँभालना, घर सँभालना। कभी-कभी थकान सी हो जाती, भूख के मारे पेट में आग सी बढ़ जाती। मैं खुद खाऊँ या बच्चों को खिलाऊँ? मन में सवाल उठते। किसको बताऊँ? किसको समझाऊँ? कुछ समझ नहीं आ रहा था। औरतों को परेशानियाँ सहनी ही पडती हैं। मेरी माँ ऐसा कहती थी।

एक के बाद एक बच्चे बड़े होते गए। लगा अब तो मेरे दिन सुधर जाएँगे। माँ की संतान नहीं थी इस कारण वह मेरा बड़ा बेटा लेकर चली गई, उसको अपने पास रख लिया। पति को लगा अच्छा हुआ बूढ़ा-बुढ़िया बच्चे को साथ में ले गये। अब उनके जमीन-जायदाद में मेरे बच्चे को हिस्सा मिलेगा। एक के बाद एक सभी लड़कियों की

शादी हो गई। घर में रहने वालों की संख्या कम हो गई। पर दिन तो वही थे। पति बोला एक लड़की गई तो एक लड़की आ गई। उनको एक के बाद एक बच्चे होने लगे। खर्चा बढ़ने लगा। हालात बहुत खराब होने लगे। उसमें बड़े लड़के की शादी तय हो गई। रिश्ते में ही लड़की देखी। माँ बोली अपने ही अपनों को संभालते हैं। अपने हालातों के दायरों में रहकर जैसे तैसे शादी की। बड़ा लड़का काम को जाने लगा लगा। अब हालात बदल जाएँगे। पर कहते हैं ना, शादी के बाद बच्चे बदल जाते हैं। शादी के बाद लड़के स्वार्थी हो जाते हैं। उसने भी वही किया। दूसरा लड़का भी बड़ा हो गया और अपना सिक्का खोटा निकला। काम नहीं करता था। दोस्तों-यारों के साथ घूमता था और सभी दोस्त फालतू (बेकार) थे। इसी दौरान छोटे बेटे की शादी हो गई। मुझे लगा कि ये मेरा लड़का मेरे पास है। अब तो मुझे खुशियाँ मिलेंगी। खुशियों की परिभाषा मेरे वक्त जैसे बदल सी जाती।

जिस प्रभु परमेश्वर की उपासना की उस भगवान ने कभी कुछ दिया ही नहीं। अंदर ही अंदर मेरा मन घुट रहा था। मगर किसको बताऊँ ? बोलूँ किसको ? एक दिन मैं बहुत परेशान हो गई। रोज-रोज के माहोल से मैं बहुत उब गई थी। लगा सब कुछ छोड़-छाड़ के कहीं दूर चली जाऊँ। जरा मायके हो आऊँ। मगर तकदीर को मेरी खुशी कहाँ मंजूर थी। पहला दिन रिश्तेदारों के साथ बातचीत में गया। दूसरे दिन सुबह उठी। जोरों से भूख लगी थी। बहु से जरा चाय माँगी। बहु गई। अपने पति के कान में जाके कुजबुजायी। तभी लड़का गुस्से में आया और उसने चुल्हे पर जोर से लाथ मारी। चाय गिर गई। बच्चे अब बड़े हो गए। अपनी-अपनी गृहस्थी में लग गए। बच्चों को नहीं चाहिए थी माँ। वे अमीर होने की जल्दी में थे। मन भर गया था। दिल बेचैन हो गया और पेट में चूहे दौड़ रहे थे। पास में मेरी बड़ी लड़की रहती थी। मैं उसके पास गई। मुझे लगा। क्या लड़का, क्या लड़की, माँ को दोनों ही एक जैसे। लड़की के हालात अच्छे नहीं थे। मेरे जैसे ! पल्लू को बाँधे हुए तीन बच्चे और पति बोलकर लेनेवाला एक बैल। लगा, लड़की तो पूछेगी, माँ, आ, बैठ। चाय बनाती हूँ। पर वैसा कुछ हुआ नहीं। उसने अपना रोना शुरू किया। जोर-जोर से चिल्लाने लगी। गुस्से से बोलोगे तो भी चलेगा। क्या उम्मीद रखी थी। एक घूँट चाय !

कोई भी माता-पिता अपने संतान को जन्म देते

हैं। उन्हें बड़ा करते हैं। उनके लाड दुलार करते हैं। और एक दिन ये ही बच्चे जमीन-जायदाद, पैसों के लिए सीधे-सीधे अपने माता-पिता को लात मारकर आगे निकल जाते हैं। उस दिन मैं बहुत रोई। बहुत तकलीफ हुई। जिन बच्चों के लिए हम भूखे रहे, मगर उनको खिलाया। अपनी तमन्ना भूल कर उनकी ख्वाइशें पूरी कीं। इतनी तकलीफ उठायी। आज अपने ही बच्चे माँ-बाप पर उलट गये। लड़का हो या लड़की, माता-पिता को खुशी ही होती है। मगर न जाने क्यों रिश्तदार, सगे संबंधी मुँह फेर लेते हैं। समाज में लड़की से ज्यादा लड़कों को अधिक प्रधानता है। मगर माँ दोनों को एक जैसी जान लगाती है। पर लड़की बोलती है। तू लड़के को ज्यादा प्यार करती है, उसी को देखती है। मेरी तरफ तो तू देखती भी नहीं। क्या गलती हुई मेरी। बच्चे संभालते वक्त दोनों को एक जैसा संभाला। एक जैसा बड़ा किया। गलती तो मेरी इतनी हुई कि मैं माँ बनी

रोते-रोते आँसू पोछते मैं अपने पति के घर आ गई। पति कुछ सुने बिना गुस्से से बोलने लगे। अचानक मेरा सर कब घूमने लगा, कब मैं गिर गई, मुझे पता ही नहीं चला। जब मुझे होश आया तब मैं अस्पताल में थी। अलग-अलग चेकप शुरू हो गए। बदन में इंजेक्शन की सूइयाँ चूभने लगी थीं। कुछ भी सहन करने की ताकद नहीं बची थी। मैंने इनसे कहा बस हो गया अब हम घर चलते हैं। हम घर पहुँचे। मेरे पोती का जन्मदिन था। जन्मदिन की तैयारी चल रही थी। मेरा छोटा बेटा मेरे पास आया। कुछ तो बोल रहा था। क्या बोल रहा था, कुछ सुनाई नहीं दे रहा था। मगर दिख रहा था वे गुस्से से कुछ तो बोल रहा है। हाथ हिला-हिला कर कुछ कह रहा है। मेरा गला सूख गया था। मेरी जान निकल रही थी। बाजू में रखा पानी का ग्लास लेने के लिए हाथ आगे किया। पानी लेते समय मेरा हाँथ थर-थराने लगा और मेरा छोटा मेरी यह हालत देख जोर-जोर से हँसने लगा।

उसी वक्त मैंने भगवान से कहा, नहीं चाहिए ये जीवन अब सहन नहीं हो रहा। कभी भी नहीं सुनने वाले उस भगवान ने मेरी सुन ली और मेरी साँस रुक गई। मैं नीचे गिर गई। कभी भी उठने के लिए।

माता-पिता ने मेरा नाम हौसा (मौज) रखा पर इस हौसा की मौज कभी पूरी ही नहीं हुई। एक दर्दनाक दास्ताँ यहीं पर खत्म हुई।

कंटेंट राइटिंग : डिजिटल दुनिया का भविष्य

(सूचनापरक आलेख)

सुश्री चंदा कुशवाहा, एम.ए. द्वितीय वर्ष (हिंदी)

इंटरनेट के इस दौर में बहुत से शब्द ऐसे हैं जिनके मतलब हम ना ही जानते हैं और ना ही समझ पाते हैं। अपनी रोजमर्रा की जिंदगी में सुनते जरूर हैं, किंतु उनका सही मतलब हमें पता नहीं होता है। इंटरनेट से जुड़ा ऐसा ही एक शब्द है कंटेंट। तकनीकी क्षेत्र में कभी गूगल तो कभी यू-ट्यूब पर कंटेंट नाम हम जरूर सुनते हैं। कंटेंट (Content- शुद्ध हिन्दी में सामग्री) होता क्या है? आइए विस्तार से जानें और समझें।

कंटेंट वे सभी चीजें होती हैं जिन्हें हम किसी माध्यम के द्वारा देखते, सुनते, पढ़ते या समझते हैं और उनसे जानकारी प्राप्त करते हैं या फिर खुद का मनोरंजन करते हैं। जैसे, आप कोई टीवी शो देखते हैं, कोई सिनेमा देखते हैं या यू-ट्यूब पर कोई वीडियो देखते हैं, रेडियो सुनते हैं या फिर अखबार पढ़ते हैं, तो आप जिस माध्यम से देखते, सुनते या पढ़ते हैं, वह है कंटेंट याने की सामग्री। कंटेंट शब्द का उपयोग मीडिया में जानकारी या फिर मनोरंजन के लिए किया जाता है, जो किसी माध्यम के द्वारा प्रदान किया जाता है। इंटरनेट भी एक माध्यम है इसलिए इस पर जो कुछ भी जानकारी मौजूद होती है, चाहे वह लिखित, दृश्य या फिर श्रव्य के रूप में मौजूद हो, 'कंटेंट' कहलाती है।

कंटेंट क्रिएटर का अर्थ : कंटेंट क्रिएटर वह व्यक्ति होता है जो आर्टिकल लिखता है, विडिओ बनाता है और फिर पॉडकास्ट रिकार्ड करता है। दूसरे शब्दों में कहें तो जो व्यक्ति किसी भी प्रकार का कंटेंट तैयार करता है उसे कंटेंट क्रिएटर (Content Creator) कहा जा सकता है।

कंटेंट के प्रकार : इंटरनेट पर कंटेंट 3 तरह का होता है -

1. लिखित, 2. दृश्य, 3. श्राव्य (ऑडियो)

ई-कंटेंट- 'ई' अर्थात इंटरनेट और कंटेंट का मतलब है जो सामग्री केवल इंटरनेट पर मौजूद हो, वह ई-कंटेंट कहलाता है।

'अच्छा कंटेंट' क्या होता है? अच्छा कंटेंट वो होता है जो लोगों को पसंद आता है और जिसे वे अपने दोस्तों के साथ साझा करना पसंद करते हैं। साथ ही साथ वह कंटेंट उन्हें कुछ नया सीखने में भी मदद करता है।

'कंटेंट राइटिंग' क्या है? जब हम लिखित रूप में (text form) में कोई कंटेंट लिखते हैं तो उसे Content Writing कहा जाता है। कंटेंट राइटिंग केवल लिखित सामग्री (text content) के लिए ही की जाती है। कई लोगों के पास इतना समय नहीं होता है कि वे अपने ब्लॉग या वेबसाइट के लिए सामग्री लिख पाएँ। इसलिए वे दूसरे लोगों को कंटेंट लिखने के लिए रखते हैं और उन्हें उनके

द्वारा लिखे गए कंटेंट के लिए प्रति शब्द रूपए के हिसाब से भुगतान करते हैं। इस काम को भी "Content Writing" कहा जाता है। कंटेंट किसी भी विचार जानकारी और संदेश को व्यक्त करने का एक माध्यम है, जिसकी मदद से किसी भी प्रकार के ग्राहक या दर्शक को प्रभावित करने का काम किया जाता है। उदाहरण के तौर पर, ब्लॉग, पोस्ट, यू-ट्यूब, स्क्रिप्ट, केस स्टडीज, आर्टिकल ऐसे एप्लीकेशन इत्यादि चीजें कंटेंट ही हैं।

'कंटेंट राइटर' कौन होता है? जैसे कि नाम से ही पता चलता है कि कंटेंट राइटर वह व्यक्ति होता है, जो कंटेंट लिखने का काम करता है। जैसे कि अगर आप किसी कंपनी के लिए कंटेंट लिख रहे हैं, तो इसका मतलब यह है कि आप कंपनी के कंटेंट राइटर (content writer) हैं। कंटेंट राइटर वह व्यक्ति होता है जो किसी भी दिए गए विषय पर एक जानकारी से भरा मजेदार पोस्ट या लेख लिख सके। अर्थात् कंटेंट राइटिंग मतलब, किसी भी विषय पर उसकी खूबियों और उसकी खासियत के साथ उसके बारे में लिखना। जब कोई व्यक्ति उस कंटेंट को पढ़ता है, तब उन्हें उस प्रोडक्ट या सर्विस की खासियत समझ में आती है, जो कि उन्हें उस प्रोडक्ट या सर्विस को खरीदने के लिए प्रेरित करता है। कंटेंट राइटर बनने के लिए आपको कंप्यूटर पर टाइपिंग आनी चाहिए, व्याकरण व विषय ज्ञान अच्छा होना चाहिए। कंटेंट राइटिंग किसी भी प्रकार के कंटेंट के प्रारूप को तैयार करने की एक प्रक्रिया है, जिससे ज्यादा से ज्यादा ऑडियंस को प्रभावित किया जा सके। इसमें ब्लॉग, पोस्ट और आर्टिकल्स लिखना वीडियोज और पॉडकास्ट के लिए स्क्रिप्ट तैयार करना भी शामिल है। इसका ज्यादातर उपयोग सिर्फ डिजिटल मार्केटिंग में ही होता है, जहाँ ढेरों अलग-अलग प्रकार के कंटेंट लिखकर ज्यादा से ज्यादा लोगों तक पहुँचाने की कोशिश की जाती है। कंटेंट राइटिंग के अंतर्गत आने वाली चीजें - 1. यूट्यूब वीडियो 2. डिस्क्रिप्शन यूट्यूब 3. वीडियो डिस्क्रिप्शन एंड प्लॉट 4. सोशल मीडिया पोस्ट 5. ईमेल न्यूजलेटर 6. कीनोट स्पीचेस

1. Legal Writer, 2. News Writer, 3. Blog Post Writer, 4. Books Writer, 5. Media Writer

कंटेंट राइटिंग कैसे करें ? :

1. अच्छी तरह से मार्केट रिसर्च करें - इससे आपको पता चलेगा कि किस तरह के कंटेंट की माँग ज्यादा

है।

2. ज्यादा से ज्यादा पढ़ें और ज्यादा से ज्यादा लिखें ।
3. आप क्या लिखना चाहते हैं और क्यों लिखना चाहते हैं , यह समझने का प्रयास करें ।
लिखने-पढ़ने से आपको अनुभव होगा और आपका अनुभव ही आपको सफलता की ओर ले जाएगा। कंटेंट राइटिंग के लिए अधिक अभ्यास की आवश्यकता होती है। अभ्यास के बगैर आप बेहतरीन लेखन नहीं कर सकेंगे ।
4. लिखने की आपकी अपनी एक यूनिक स्टाइल होनी चाहिए, तो ही आपके कंटेंट की ओर लोग आकर्षित होंगे ।
5. अपने फिल्ड के लोगों से बेहतर करें ।
6. अपने वर्ड काउंट यानी कि शब्दों की संख्या पर ध्यान दें ।
7. अपने कंटेंट की प्रूफ रीडिंग स्वयं करें यानी कि उसे अधिक से अधिक पढ़कर शुद्ध बनाएँ ।

कंटेंट राइटर कैसे बनें ?

अगर आप एक कंटेंट राइटर बनना चाहते हैं तो इसके अनेकों तरीके हैं । चलिए देखें -

1. **ब्लॉगिंग** - ब्लॉगिंग की मदद से आप एक बेहतरीन कंटेंट राइटर बन सकते हैं । ब्लॉगिंग यानी कि किसी भी विषय पर इंटरनेट पर ब्लॉग लिखना और ब्लॉग का मतलब होता है ऑनलाइन डायरी।
2. **फ्रीलांसिंग** - वर्तमान समय में फ्रीलांसिंग की माँग दिन-प्रतिदिन बढ़ती जा रही है। फ्रीलांसिंग भी कंटेंट राइटिंग के अंतर्गत ही आता है। आप कंटेंट राइटर के तौर पर फ्रीलांसिंग कर सकते हैं।
3. **सर्टिफिकेशन** - आप चाहे तो कंटेंट राइटिंग, डिजिटल मार्केटिंग और राइटिंग लेखन से जुड़े विषयों में यू.जी. और पी.जी. कोर्स भी कर सकते हैं। इस तरह आपके पास एक डिग्री होगी जो आपको बड़ी कंपनियों में काम दिलाने में मदद करेगी। आप यह कोर्स ऑनलाइन या ऑफलाइन दोनों ही तरीके से कर सकते हैं।

यदि आप कंटेंट राइटिंग के लिए नौकरियों की तलाश में हैं तो नीचे दी गई साइट्स आपके लिए फायदेमंद होंगी-

- i. Naukari.com, ii. Contentwritingjobs, iii. Upwork, iv. LinkedIn, v. Monstorindia
- कंटेंट राइटिंग सीखने का सबसे आसान तरीका यह है कि आपको सबसे पहले यह देखना होगा कि आपको किस विषय में लिखने में रुचि है? आप अगर एक बार यह जान लेते हैं कि आपको किस विषय के बारे में लिखना ज्यादा अच्छा लगता है, तो आप उस विषय के बारे में लिखना शुरू कर सकते हैं।
 - जैसे-जैसे आप उस विषय के बारे में लिखना शुरू कर देंगे वैसे-वैसे आपकी लिखने की शैली बदलनी शुरू हो जाएगी और आप बेहतर कंटेंट लिखना शुरू कर देंगे।
 - इसी के साथ-साथ आप कंटेंट राइटिंग के बारे में ऑनलाइन सीख सकते हैं कि कंटेंट राइटिंग कैसे करें।
 - इसके लिए आप कई सारे Online Content Writing Course कर सकते हैं। ऑनलाइन कोर्स में आपको बताया जाता है कि आप कंटेंट राइटिंग कैसे करते हैं और इसके अलावा राइटिंग में स्पीड बढ़ाने के लिए कई सारे Softwares का उपयोग कर सकते हैं जिनमें आपको टाइपिंग स्पीड बढ़ाने के टिप्स और ट्रिक्स भी मिल जाएँगे।
 - वर्तमान समय में हर चीज के लिए मार्केटिंग करने की आवश्यकता होती है, उसी प्रकार अगर आपको कंटेंट राइटिंग में रुचि है, तो अपने आसपास मिलने वाले लोगों को बताएँ।
 - यही नहीं अगर आपके पास समय है तो उनके लिए भी कुछ लेखन कार्य फ्री में कीजिए। इससे आपको प्रसिद्धि मिलेगी। कहा जाता है कि आप जितने ज्यादा प्रसिद्ध होंगे, उतना ज्यादा अपने सर्विस को बेच पाएँगे।
 - अधिक जानकारी प्राप्त करने के लिए दिए गए लिंक का प्रयोग करें -

<https://www.sochokuchnaya.com/blog/content-writing-basics-hindi/>
<https://www.hinditechnoguru.com/content-writer-kaise-bane-in-hindi/>
<https://dealsclick.in/content-writing-kya-hai-10-content-writing-tips/>

विश्वास

सुश्री अलीशा मकासरे, एम.ए. द्वितीय वर्ष (हिंदी)

वक्त, ना है यह आसान,
 ना कोई जाने, कैसी यह दास्ताँ ।
 नैनों में सबके नीर,
 मन ना जाने अब रखना धीर ।

किस राह पर जाए, भूले हैं हम,
 कितने सहने हैं ओर हमें गम ?
 ना भूल उस नूह को,
 याद रख सदैव योब को ।
 यादों की सीढ़ी नीचे उतारते हुए,
 स्मृत ना कर लव लकीर पन्ना ।
 लेकिन, गिनना ना भूलना
 वो प्रदान, सप्तरंगी लम्हे ।

पर आस्था ना रख,
 पर अपना गिरा विश्वास
 भी उस खुदा पे
 जिसने जाना है
 असोच को सम्भव करना ।

शीश नीचे, हाथ जुड़े, गायन वादन
 सादर करना ना रूके प्रभू को ।
 विश्वासी हो अगर, तो विश्वास रखना कायम
 चलना भी भूले, तो वह चलता है कायम ।
 जो कुम्हार है हमारा, जो पिता है हमारा
 मेहफूज़ उसके हाथों में पर पल है हमारा ।

प्राची शोलाव, टी.वाय.बी.ए.

हृदय की साखी हिंदी

सुश्री चंदा कुशवाहा, एम.ए. द्वितीय वर्ष (हिंदी)

देश का अभिमान है हिंदी, हिंदुस्तान की पहचान है हिंदी ।
लबों की मुस्कान है हिंदी, पुरखों का स्वाभिमान है हिंदी ।
संस्कार और संस्कृति का, मान-सम्मान दर्शाती है हिंदी ।
विश्व को मोहित करने वाली, अनमोल धरोहर है हिंदी ।
प्राचीन सभ्यता और आधुनिक प्रगति के, बीच की सेतु है हिंदी ।
अनुवाद नहीं संवाद की भाषा, हर मौलिक विचार है हिंदी ।
भारतीय भाषाएँ नदियाँ बनती, महानदी बनी है हिंदी ।
साहित्य, दर्शन और भारतीय विचारों की, अभिव्यक्ति का माध्यम है हिंदी ।
देश-प्रदेश को आपस में बाँधे, मानवता का बंधन है हिंदी ।
अधिकारिक भाषा घोषित, देवनागरी लिपि में है हिंदी ।
जैसी लिखी जाती है, वैसी ही पढ़ी जाती है हिंदी ।
समुंदर से गहरा और बड़ा, शब्दकोश भाषा है हिंदी ।
वैश्विक स्तर पर बना चहेता, वैज्ञानिक लिपि का आधार है हिंदी ।
कुछ मुट्टी भर लोगों की नहीं, कोटि-कोटि कंठ की पुकार है हिंदी ।
मुगल शासकों के शासन में बेशक राजभाषा फारसी ही रही,
किंतु शास्त्रों के महलों में बोलचाल हिंदी ही रही ।
अभिव्यक्ति का माध्यम नहीं, वरन् भारतीयता का प्रतीक है हिंदी ।
एकात्मता, उदारता और मानवता, के हृदय की साखी है हिंदी ।

English Section

*A great book of literature should
leave you with many experiences,
and slightly exhausted at the end.
You live several lives while reading it.*
- William Styron

**SECTION EDITOR
PROF. ESAK SHAIKH**

Index

My College Life	Vedprakash Sharma, T.Y.B.A.	43
Biography of Victorian Writer : Charles Dickens	Bhagyashree Dagade, T.Y.B.A.	44
Inspirational Iron Lady of Pakistan : Muniba Mazari Life Story	Mayuri Bhalerao, T.Y.B.A.	46
Online Classes Vs Offline Classes	Nidhi Vishwakarma, S.Y.B.A.	49
Role of Social Media in Education	Shreya Raskar, S.Y.B.A.	51
Shakespeare's Most Popular Quotes	Madhu Vishwakarma, S.Y.B.A.	54
Geoffrey Chaucer : Father of English Poetry	Khemraj Dhole, S.Y.B.A.	55
Role of Women in the Family and Society	Payal Padule, T.Y.B.A.	58
Droupadi Murmu : 15th President of India	Revati Galbe, T.Y.B.A.	61
Anandi Gopal Joshi, India's first female doctor	Deepali Bidkar, S.Y.B.A.	63
Remembering South African Icon Nelson Mandela For Rebuilding A Nation Shattered By Racism & Injustice	Aniket Mistri, T.Y.B.A.	65

COLLEGE

LIFE

My College Life

Vedprakash Sharma, T.Y.B.A.

Hello ! my name is Vedprakash Sharma I have done my graduation from Mahatma Phule Mahavidyalaya, our college was established in 1949. Our college hours are from 7.45 a.m. to 12.00 p.m.

My college is my second home I love going to my college every morning because I learn new things with my friends.

Talking about my college life. I had enjoyed my college life to the fullest and had some best college days of my life.

College life is that phase in one's life when one learns the most important lessons of life. I still remember that the first day of my college where my mind is full of questions and confusion. In my college life along with study. I and my friends enjoyed a lot of other things. School days are completely different. When compared to our college life. The future of a student depends on his college life.

The college life is quite important. It teaches you the tough skills of life, discipline, joy and commitment. However its duration is short as compared to school life. At school, we spend half of the

academic year while at college, we spend only two years. New skills from college will definitely help the students career. A college education can prepare you to transition to a new field.

College life teaches us to be independent. It exposes us to new experiences and things that we were not similar with earlier. Most importantly college life gives us various challenges than our school life instead of just focusing on the study a person must participate in other activities and socialise as much as possible in his / her college life as all these things help in the overall development of a person.

The things which I learn in college days are to participate each and every moment. It is the place where one can get higher education for achieving his or her career goal. My college days are unforgettable happy days in my life. When I was join college at that time I dont know about the college life and also the college environment also every new for me.

Every single moment spent in that college is something I will cherish for the rest of my life.

Biography of Victorian Writer: Charles Dickens

Bhagyashree Namdev Dagade, T.Y.B.A.

Charles Dickens (Charles John Huffam Dickens) was born in Land port, Portsmouth, on February 7, 1812. Charles was the second of eight children to John Dickens (1786-1851), a clerk in the Navy Pay Office, and his wife Elizabeth Dickens (1789-1863). The Dickens family moved to London in 1814 and two years later to Chatham, Kent, where Charles spent early years of his childhood. Due to the financial difficulties they moved back to London in 1822, where they settled in Camden Town, a poor neighborhood of London.

The defining moment of Dickens's life occurred when he was 12 years old. His father, who had difficult time managing money and was constantly in debt, was imprisoned in the Marshalsea debtor's prison in 1824. Because of this, Charles was withdrawn from school and forced to work in a warehouse, that handled 'blacking' or shoe polish to help support the family. This experience left

profound psychological and sociological effects on Charles. It gave him a firsthand acquaintance with poverty and made him the most vigorous and influential voice of the working classes in his age.

After a few months Dickens's father was released from prison and Charles was allowed to go back to school. At fifteen his formal education ended and he found employment as an office boy at an attorney's, while he studied shorthand at night. From 1830 he worked as a shorthand reporter in the courts and afterwards as a parliamentary and newspaper reporter.

In 1833 Dickens began to contribute short stories and essays to periodicals. 'A Dinner at Popular Walk' was Dickens's first published story. It appeared in the Monthly Magazine in December 1833. In 1834, still a newspaper reporter; he adopted the soon to be famous pseudonym Boz. Dickens's first book, a

collection of stories titled Sketches by Boz, was published in 1836. In the same year he married Catherine Hogarth, daughter of the editor of the Evening Chronicle. Together they had 10 children before they separated in 1858.

Although Dickens's main profession was as a novelist, he continued his journalistic work until the end of his life, editing 'The Daily News', Household Words, and All the Year Round. His connections to various magazines and newspapers gave him the opportunity to begin publishing his own fiction at the beginning of his career.

The Posthumous Papers of the Pickwick Club was published in monthly parts from April 1836 to November 1837. Pickwick became one of the most popular works of the time, continuing to be so after it was published in book form in 1837. After the success of Pickwick Dickens embarked on a full-time career as a novelist, producing work of increasing complexity at an incredible rate: Oliver Twist (1837-39), Nicholas Nickleby (1838-39), The Old Curiosity Shop and Barnaby Rudge as part of the Master Humphrey's Clock series (1840-41), all being published in monthly instalments before being made into books.

In 1842 he travelled with his wife to the United States and Canada, which led to his controversial American Notes (1842) and is also the basis of some of the episodes in Martin Chuzzlewit. Dickens's series of five Christmas Books were soon to follow; A Christmas Carol (1843), The Chimes (1844), The Cricket on the Hearth (1845), The Battle-of Life (1846), and The Haunted Man (1848). After living briefly abroad in Italy (1844) and Switzerland

(1846) Dickens continued his success with Dombey and Son (1848), the largely autobiographical David Copperfield (1849-50), Bleak House (1852-53), Hard Times (1854), Little Dorrit (1857), A Tale of Two Cities (1859), and Great Expectations (1861).

In 1856 his popularity had allowed him to buy Gad's Hill Place, an estate he had admired since childhood. In 1858 Dickens began a series of paid readings, which became instantly popular. In all, Dickens performed more than 400 times. In that year, after a long period of difficulties, he separated from his wife. It was also around that time that Dickens became involved in an affair with a young actress named Ellen Ternan. The exact nature of their relationship is unclear, but it was clearly central to Dickens's personal and professional life.

In the closing years of his life Dickens worsened his declining health by giving numerous readings. During his readings in 1869 he collapsed, showing symptoms of mild stroke. He retreated to Gad's Hill and began to work on Edwin Drood, which was never completed.

Charles Dickens died at home on June 9, 1870 after suffering a stroke. Contrary to his wish to be buried in Rochester Cathedral, he was buried in the Poets' Corner of Westminster Abbey. The inscription on his-tomb reads:

"He was a sympathiser to the poor, the suffering, and the oppressed; and by his death, one of England's greatest writers is lost to the world."

“
THREE VERTEBRAE
OF MY BACKBONE WERE
COMPLETELY CRUSHED
AND I GOT PARALYZED
FOR THE REST OF MY LIFE

-Muniba Mazari

Inspirational Iron Lady of Pakistan : Muniba Mazari Life Story

The world is full of inspirational people, and everyone has a story of their own. This story is of a woman, who's perfectly imperfect life made her who and what she is today. This is the story of a woman who believes that sometimes problems are not too big, but we are too small to handle them. And in the end, we all realize that real happiness doesn't lie in success, money, and fame. It lies within gratitude. Let's take a look at Muniba Mazari's incredible life story and how she ended up getting to where she is today.

About Muniba Mazari

Muniba Mazari (The Iron Lady of Pakistan) is an activist, anchor, artist, model, singer, and motivational speaker. Despite sitting in a wheelchair for almost 14 years due to a car crash, she has made it to the top. She was designated the UN Women Pakistan's National Ambassador after being added to the BBC's list of the

Mayuri Ashok Bhalerao, T.Y.B.A.

100 Most Inspiring Women of 2015. She was also added to Forbes' 2016 list of the '30 Under 30'.

Muniba Mazari: Education and Marriage

Born in Rahim Yar Khan (Southern Punjab) on March 3 1987, Muniba belongs to a tribe called Mazari. She went to study at the Army Public School and pursued her BFA from a college in her native hometown.

She married an obscure Pakistani man at the age of 18 for the sake of her father's happiness. After two years of living in a failed marriage, on February 27, 2008, she was traveling from Quetta to Rahim Yar Khan with her husband, and they got involved in a severe and unfortunate accident.

Muniba Mazari Accident

Muniba and her husband were involved in a severe car crash on February

27, 2008. Her husband fell asleep while driving the car, and it plummeted into a large ditch. Her husband could leap out and rescue himself with only minor cuts, but Muniba was severely hurt. The crash occurred in a rural part of Pakistan where there were no hospitals or emergency services.

Accident Rescue

After the accident, many people came to the rescue and tried to drag her out of the car. When she was dragged out is the time she got her spinal cord transaction. After many discussions, Muniba was taken to a three-hour away hospital in the back of a jeep. In a speech, she says, "I still remember that bumpy ride; I was all broken. That's when I realized half of my body was broken, and the other half was paralyzed." She spent the rest of two and a half months in the hospital, trying to beat every injury she had with a smile.

Injuries

She was fractured at various places in her body, which included

The Radius Ulna
Wrist of Her Right Arm,
Shoulder Bone,
Collar Bone,
Whole Rib Cage.

Because of her rib cage injury, her lungs and liver were badly injured, and she couldn't breathe. She lost urine and bowel control and had to carry the urine bag where she went. But the worst of all injuries she had to suffer was her spinal cord injury, in which three vertebrae of her backbone were completely crushed and got her paralyzed in the legs for a lifetime. She also underwent multiple surgeries, "Doctors have put a lot of titanium in my arm and in my back to fix it. That is why

people in Pakistan call me the Iron Lady." She smiled.

Recovery

The doctors informed her that she would never be able to walk, paint, or even give birth. But with hope in her heart, she managed to smile back at what life had planned for her. She was in the hospital for two and a half months, and due to bedsores and infections, she was bedridden for two years. She used to paint her heart out while she was in the hospital and never talked about the pain she was in.

She eventually sat in a wheelchair after two years in bed and opted to rise rather than cry.

Muniba Mazari Challenges

Muniba claims that being in a wheelchair was the happiest day of her life. She decided to confront and conquer all of her fears. "That day, I looked in the mirror, applying a lip color, and told myself, 'I'll never give up.'" I'll never live up to anyone's expectations." She said. That day, she planned to write down all of her fears and face them one by one.

Husband Fear

Her biggest fear was being divorced by her husband, and the next thing she did was set him free.

Motherhood

Her second biggest fear was not able to give birth and be a mother, so she applied to different organizations and orphanages. After two years, in 2011, she got a call from an agency, and she adopted her son the Nile who is 10 years old now.

Sympathy Syndrome

Her third largest fear was facing people and the look of sympathy in their eyes. But she overcame that fear too by going out in public and not minding their

sympathy. She had always hated being accepted as a differently-abled citizen in the world. Because since she embraced herself before everyone else, she no longer cares what others think of her.

Overcoming Challenges

She began to go out in public and tell people her story and how everyone should be accepted equally. She started to paint, and anchor shows in Pakistan. She also advocates for women's and children's rights, for which she has received worldwide recognition.

Three people, she says, have influenced her and completely changed her life, Waleed Khan (a terrorist attack survivor), Nile (Muniba's son), and Muniba's mother. We don't have to be flawless with anything we do, she says, and we should embrace ourselves as we are, no matter if the rest of the world views us.

Career and Awards

Career

Muniba Mazari emerged in various fields, including art, acting, modelling, performing, motivational speaking, and activism. She's consulted on a variety of projects and startups, as well as for children and the elderly. She also works as a model for many businesses and motivates individuals who have seen pain or disability. After her TED chat, she was appointed as managing director of Pakistan Television (PVT).

Awards

She has been honored with the following accolades and awards:

- 100 Inspirational women of 2015 (BBC)
- 500 Most Influential Muslims of the world

- First Pakistani UN Goodwill Ambassador for UN Women
- Forbes 30 under 30 2016
- The Karic brothers award 2017 in Serbia

Muniba Mazari believes in the power of words, saying, "They can make you and break you. They can heal your soul, or they can damage you forever." Muniba Mazari, since she was a young girl, has seen her life drift apart in front of her eyes and then, too, never gave up.

Many people suffer from disabilities that leave them paralyzed for the rest of their lives, but the first thing they do is give up. One of these people is this amazing angel who rose from the ashes and stood taller, demonstrating that all is possible. She inspired not only herself but also the rest of the world. She resolved her fears by confronting them and defeating them rather than fleeing from them.

प्राची झेलाज, टि.वाय.बी.ए.

Online Classes Vs Offline Classes

Nidhi Vijay Vishwakarma, S.Y.B.A.

Recent changes in the education system have made it difficult to tell the difference between online classes and offline classes. According to some, online classes are right, while others are wrong. But given the current situation, epidemics like Covid 19 have spread everywhere, leading to lockdown. In all parts, This, has resulted in student schools and colleges. During the Corona period, people had to sit at home and students also had to sit at home.

In order to avoid any harm to the students in such a situation, many education boards decided to launch an online education system and this was well received by many students and parents.

While it is difficult to choose the right one between online and offline education, with the right guidance you are able to decide which education is right for you. The recent advances in technology have given us a sense of accomplishment.

Actually! We have to thank the internet, as it has helped many to increase their knowledge and skills with the help of the internet.

Not only that, it has infiltrated our modern technology and education sector. And as a result, school and college students are now more likely to take online classes. Because today's students find online classes more convenient than going to a demonstration school.

Nowadays the internet has made its best in every field. At the same time, the internet is also appearing in large numbers in the field of education. Online classes are mainly done with the help of the internet.

It is difficult to get in touch with teachers with regular student interactions in the online classroom. In this offline class, the student is always in the company of the teacher. Also, students can easily convey their problems to the teachers. In the offline classroom, there is a direct

interaction between teachers and students. So the offline class benefits both the teacher and the student. This is because face-to-face communication is needed to build a relationship between teacher and student, and this is possible through offline learning or offline classes.

In addition, students studying in offline classes are often required to adhere to strict rules and principles established by various educational institutions. This requires students studying in offline classes to adhere to a time schedule.

Considering the online route, on the other hand, students who learn in an online classroom can learn or learn on their own time and in a faster way.

One of the advantages of offline classes over online classes is that students who do not have enough discipline are taught discipline along with proper education through offline classes. Students who take education through offline classes are more likely to be more committed to their education. Another major advantage of the offline route is that the problems encountered while studying or the difficulties encountered in the study can be overcome on the spot and face to face with these teachers. This creates more consistency and clarity in the students.

Students with offline classes are rarely provided with learning materials from their teachers. So students have to take their own notes. And this becomes very important while learning. This is because such tips are probably saved by the students and used in the study after the shift.

In contrast, in the online classroom, students are taught through audio-video. And it is through this video audio or PDF

that students are given educational materials. They do not need to take any notes of their own. Although this may seem appropriate to the students, it gives them a sense of accomplishment. Students do not get in the habit of taking notes on their own. So students become lazy. Not only that, given the study in the form of internet or audio-video, the content can be easily deleted or easily lost compared to handwritten notes.

Although the basic requirements of students enrolled in online classes are comparatively less than those of students enrolled in offline classes, it is important to note that students enrolled in online classes need to have permanent internet as the entire education in online classes is delivered through the internet.

But in some parts, if there is a problem with the internet, students have difficulty in learning online. As a result, students' education or study at that time lags behind. It is also difficult for students to contact teachers if there is a problem with a study. In addition, students can interact with teachers freely in the offline classroom.

Therefore, It helps to strengthen the academic bond of the students.

Online education is convenient wherever you want to give it anytime and in any situation and has less basic requirements than offline education. Online education is generally preferred by non-school students as well. But students learning online do not have easy access to teachers. So the problems of these students do not go away quickly.

Role of Social Media in Education

Shreya Atul Raskar, S.Y.B.A.

The growth of social media over past few years has changed the ways in which the internet is experienced by most end users. Social media is built on the idea of how people know and interact with each other. It gives people the power to share, making the world more open and connected with each other. Social networking has a vital influence on our life as it helps a lot in every field of life such as political field, economic field and educational field. People watch billion of video clipson YouTube daily. Every hour, users upload video content. Every day, more than 90 percent of college students visit a social networking site. People have woven' these networks into their daily routines, using Facebook, Twitter, Linked In, online gaming environments, and other tools. Using of social media is not limited only to professionals or elders but also it is been widely used in educational sectors by the students. There are people who can't

even write their own name and they are only able to recognize him and people by their pictures have full access to internet and constantly check their Smartphone's for status updates. Students usually used social site for many reason such as for study purpose, for entertainment purpose as social media provides any data you want very easily and quickly within a fraction of seconds. Usage of social media depends upon person to person as it has good as well as negative impact on the society i.e. on the students. Social Media had become a major distraction to students, causing the overall performance of students to decline, especially the ones who tend to check their Facebook and twitter while studying. They are extremely busy in accessing number of sites other than educational site for long hours which create a very negative impact on their mind as well as creates ample of health issues and also creating slit in the family. Students, who attempt to multi-

task, checking social media sites while studying, show reduced academic performance. Their ability to concentrate on the task at hand is significantly reduced by the distractions that are brought about by YouTube, Facebook or Twitter.

Social Media

"Social networks have become thoroughly rooted in modern culture. People have woven these networks into their daily routines, using Facebook, Twitter, LinkedIn, online gaming environments, and other tools. Social networking makes kids more peer-based. Young people are motivated to learn from their peers online.

They interact and receive feedback from one another. They are motivated to learn more from each other than from adults. Teachers and adults are no longer the only sources of knowledge. It makes kids more networked than ever. It is easier for kids to make friends with people all over the world, most of whom they will never ever meet without these technological advances. Professor Larry Rosen notes that teens are developing the ability to show virtual empathy for distressed.

Learning with Social Media

It's no secret that most students and teachers have smart phones and have used social media in education. In fact, there are apps and web tools that offer social media in an educational context. With faculty using a variety of software tools and free web applications to enhance learning, communication, and engagement, the use of social media is on the rise in higher education classrooms. Compared to traditional learning method that provide few opportunities for learners to develop and maintain their own learning activities,

learning platforms based on social media place the control of learning into the hands of learners themselves. A growing number of research efforts have been made to support teaching and learning using a variety of social media tools. Social networking site for college students are been developed aiming at enhancing both collaborative study and social interaction. The research tells that making social media tools a part of traditional learning is attractive to students and can motivate their participation in the learning process. E-Learning, the social network sites handled the big problem by providing information to the educators in the recent period. However, Social networks have helped to resolve some of these problems, by adding interactive side with a student, and make the participation of the students in the educational process which leads to an increase to attract them toward e-learning and to clarify the reason behind the attraction educated about social network sites.

How Social Media affects the Students

Social media not only helps to acquire knowledge but also establishing enduring relationships with real people, connecting with fellow dorm residents through Facebook, Twitter and various social sites can help a student over come the kind of isolation that otherwise might lead her to leave school. A Twitter account can provide a shy student with information about events that facilitates face-to-face encounters with other students. Such personal interactions are vital to creating and sustaining a sense of belonging. Using technology to accommodate students" different learning styles is not novel. The strength of social media applications is that they offer an assortment of tools that

learners can mix and match to best suit their individual learning styles and increase their academic success. The social networking sites focus heavily on building online communities with common interests or activities. Social networking sites also can help students develop leadership skills, from low-level planning and organizing to activities that promote social change and democratic engagement. Social media tools and networking sites encourage students to engage with each other and to express and share their creativity. Such personal interactions are vital to creating and sustaining a sense of belonging. As there are positive effects of social media there are some negative effects also

Positive and Negative Impact of Social Media in Education

Positive Impact

Social media did make the world a smaller place, now we have more information, more knowledge, and have better opportunities to use it. Social media improved our ability to absorb information, what would have seemed to be over whelming to someone 20 years ago is normal to us, we have an extreme ease in processing and we are evolving quickly.

Following are the Positive Impact of Social Media on Education:

1. Google and education, Google has helped over 20 million student in their education using their tools.
2. By spending so much time working with new technologies, students develop more familiarity with computers and other electronic devices.
3. With the increased focus on technology in education and business, this will help students build skills that will aid them throughout their lives.
4. Talents got discovered faster, students

who were good at programming got their name out their easily, student who were good in music, got their videos out and shared leading them to their dreams.

5. A lot of the students were able to inform public about their issues - using social media which brought awareness and helped solve a lot of problems.
6. The ease with which a student can customize their profile makes them more aware of basic aspects of design and layout that are not often taught in schools.
7. The ease and speed with which users can upload pictures, videos or stories has resulted in a greater amount of sharing of creative works. Being able to get instant feedback from friends and family on their creative outlets helps students refine and develop their artistic abilities and can provide much needed confidence or help them decide what career path they may want to pursue.

Negative Impact

Following are the Negative impact of Social Media on Education: -

1. The popularity of social media, and the speed at which information is published, has created a lax attitude towards proper spelling and grammar. The reduces a student's ability to effectively write without relying on a computer's spell check feature.
2. Many students rely on the accessibility of information on social media and the web to provide answers. That means a reduced focus on learning and retaining information.
3. Our ability to retain information has decreased, and the willingness to spend more time researching and looking up good information has reduced, due the

fact that we got used to the ease of accessibility to information on social media.

4. Students, who attempt to multi-task, checking social media sites while studying, show reduced academic performance. Their ability to concentrate on the task at hand is significantly reduced by the distractions that are brought about by YouTube, Facebook or Twitter.
5. The more time students spend on social sites, the less time they spend socializing in person. Because of the lack of body signals and other nonverbal cues, like tone and inflection, social networking sites are not an adequate replacement for face-to-face communication. Students who spend a great deal of time on social networking are less able to effectively communicate in person.
6. The degree to which private information is available online and the anonymity the internet seems to provide has made students forget the need to filter the information they post. Many colleges and potential employers investigate an applicant's social networking profiles before granting acceptance or interviews. Most students don't constantly evaluate the content they're publishing online, which can bring about negative consequences months or years down the road.
7. Students are having a harder time getting to communicate face to face with people, and are losing their people skills, due to that they are spending more and more time talking from behind a screen.

Shakespeare's Most Popular Quotes

Madhu Vijay Vishwakarma, S.Y.B.A.

It is difficult to pinpoint Shakespeare's most famous or popular quotes because there are so many to choose from. The quotes here are those that many people today have heard or even recited in everyday life. They are quotes that have become such an integral part of mainstream culture that today many may not even realize they are hearing the words of Shakespeare. They can be used to demonstrate the continued relevance of Shakespeare today, as these words are not ancient theatrical relics, but can be heard spoken in everyday life.

- To be or not to be that is the question
(Hamlet)
- All the world's a stage, and all the men and women merely players. They have their exits and their entrances; and one man in his time plays many parts
(As You Like)
- It be not afraid of greatness. Some are born great, some achieve greatness, and some have greatness thrust upon them.
(Twelfth Night)
- If you prick us, do we not bleed? If you tickle us, do we not laugh? If you poison us, do we not die? And if you wrong us, shall we not revenge?
(The Merchant of Venice)
- If music be the food of love, play on.
(Twelfth Night)
- Friends, Romans, countrymen, lend me your ears Julius Caesar What's in a name? That which we call a rose by any other name would smell as sweet.
(Romeo and Juliet)
- We are such stuff as dreams are made on; and our little life is rounded with a sleep.
(The Tempest)
- All that glisters is not gold
(The Merchant of Venice)

Geoffrey Chaucer: Father of English Poetry

Khemraj Sunil Dhole, S.Y.B.A.

Geoffrey Chaucer is one of the greatest poets of England. He is known to be the father of English poetry. This does not mean that there was no poetry or poets in England before him. But before Chaucer there was no National language. There were merely a number of regional languages. Chaucer used one of these languages, East Midland. By the force of his genius, he raised it to the level of the national language of England. He was, therefore, both the father of English poetry and the father of English language. He is the first national poet of England. There were other poets also in his time. They were John Gower and William Langland. But their poetry is little read and enjoyed today. On the contrary, Chaucer continues to be as fresh and enjoyable as when he lived and wrote. Chaucer has been called the father of English poetry. Edward Albert calls him "The earliest of the great

moderns" Chaucer stands at the end of the middle ages and the beginning of the modern age. He has been called "The Morning Star of the Renaissance" His poetry reflects the medieval spirit. It also reflects the Italian Renaissance. Renaissance was first felt in England in his age. Chaucer was tributed highly to his genius for the next one hundred and fifty. There was none to much him. About one hundred seventy years later, we got Edmund Spenser who is regarded as the poet's Poet. In fact, he is being enjoyed with the same enthusiasm today despite the lapse of five centuries. But in the mean time, the English language has undergone radical changes. He stands head and shoulders above his contemporaries and successors and Father of English Poetry.

Chaucer's modernism is best reflected in his realism. He reflects the real life of the England of his day. He began his

career with following the tradition of courtly love, allegory and drama poetry. But he soon discarded this tradition and turned his eyes to the life and people of his times. In The Canterbury Tales, he comes to his own. His Prologue to the Canterbury Tales is an epitome of 14th century England. With great force and realism, he has painted the life and people of his times. His realism is nowhere seen to better advantage than in the delineation of character. In this respect, A.C. Ward says, "Chaucer is the first great painter of Character." With a few deft touches he brings his characters to life. They are individuals as well as types. In his twenty nine pilgrims, all the different classes, peoples and professions of his time find a vivid expression .He represents his age not in fragments but as a whole.

Chaucer rejected the medieval poetic tradition. He broke free from the religious influence of the middle Ages. Ecclesiastical ideas and medieval habits of mind were still the controlling elements in his period. But in him their sway is broken by the spirit of Italian Renaissance. He is "The Morning Star of the Renaissance. "The face and secular spirit first expresses itself in our English poetry through him. He loves human nature including all its weaknesses. He takes a frank joy in the good things of life. He takes interest in his fellowmen and enjoys their company. He is not repelled even by the wicked, the foolish and the rascal .He is aware of the corruption in the church. But he nowhere lashes at it fiercely as does Langland, his great contemporary. His wide sympathy, gentle humanity, tolerance, etc. make him really the first of the great moderns.

Chaucer is the first true humorist in English literature. His humour is the expression of his joy in life and of his wide sympathy and tolerance. Humour is the life and soul of his works. His humour is many-sided and all-pervasive like that of Shakespeare or Dickens .His eyes take on a merry twinkle as they fall on folly or wickedness of human nature. He has the capacity to laugh even at his own expense. He never lashes bitterly at folly or vice .but even looks on and smiles . He is the first of the great modern humorists of England.

Chaucer is the first great national poet of England. He became the founder of modern English poetry. Because he freed himself from foreign influences. He used his own native language as the medium for his art. But Gower used Latin and French. Chaucer concentrated his energies on the development of his native tongue. He made it a fit medium for literary expression. In this respect, Lowell rightly says, He found English a dialect and left it a language.

While all others of his age were local or provincial, he alone is national. He imparted to the English language the modern ease, suppleness, flexibility and smoothness. He breathed into it a high poetic life. He is certainly what Spenser called him," The well of English undefiled". He gave to the people a language so reformed and reshaped as to be a potent instrument for the expression of thought.

Chaucer is one of the most musical of English poets. His English looks very different at first. But it can easily be mastered with a little labour and perseverance. He struck a modern note when he abandoned altogether the Old

English irregular lines and alliteration. He adopted the French method of regular meters and end-rhymes. He discarded complicated stanza forms. For the first time, he achieved the union of simplicity and freedom in his verse. Such union is the characteristic note of modern English poetry. He introduced the Heroic Couplet into English Verse. He invented the Rhyme Royal.

Chaucer's descriptions are masterpieces. His best descriptions of men, manners and places have a vivacity that makes his poetry unique. He takes joy in the beauty of nature as he did in life and in the company of his fellowmen. In this respect, Emile Legouis says,

"It is more than a literary innovation. It is a change of mental attitude. Poetry turned with tolerant curiosity to the study of mob and manners. For the first time, the relation between individuals and ideas is clearly realized"

Chaucer did not invent his own tales. Like Shakespeare. He borrowed them from Classic, Italian, French or English Sources. But he made them all his own by his manner of his narration. In this respect. He is the supreme story-teller in verse. He has greater sense of narrative unities than any other of his contemporaries. His mastery of the art of narration has led many to call him the father of the English novel. His Canterbury Tales are so many novels in miniature. They are only to be translated into prose to become so many modern novels. That is why, William J. Long has called his Prologue to the Canterbury Tales "the Prologue to modern fiction" S.D. Neil remarks,

"Had Chaucer written in Prose, it is possible that his Troilus and Criseyde and not Richardson's Pamela would be celebrated as the first English novel."

Certain limitations of Chaucer may now be noted. He represents the growth of intelligence and the consequent weakening of passion and imagination. Since a lyric is a compound of imagination and passion there is a lack of lyricism in his poetry. Matthew Arnold found that Chaucer wanted sublimity and high seriousness. He, therefore, did not regard him as a great classic. However, in context of the delineation as stated above, we can say that Chaucer's poetry has some limitations. He may not be a poet of the very first order, we may not get from him moral and philosophical guidance. He may not rise to the highest tragedy or pathos. But we get from him a lot of Zest for life and a refreshing enjoyment of all that is beautiful in nature and life. So his place remains undisputed as the father of English poetry. He is a realist and humorist. He is the master of characterization. His rejection of medieval conventions and his services to the English language and versification have made him "the earliest of the great moderns"! When we enter his world, we feel entirely at home as much as we do with Spenser and Shakespeare. We feel the same when we study any great luminary of modern English literature. In fact, Chaucer is a modern who can be enjoyed by the modern reader with perfect ease. He is certainly among the few greatest poets of the world.

Role of Women in the Family and Society

Payal Chandrakant Padule, T.Y.B.A.

Women are the pioneers of nation. Indian culture attaches great importance to women, comprising half of world's population. According to a report of secretary general of United Nations, women constitute 50% of human resources, the greatest human resource next only to man having great potentiality. Women are the key to sustainable development and quality of life in the family. The varieties of role the women assume in the family are those of wife, leader, administrator, manager of family income and last but not the least important the mother.

1. As a wife:

Woman is man's helpmate, partner and comrade. She sacrifices her personal pleasure and ambitions, sets standard of morality, relieves stress and strain, tension of husband, maintains peace and order in

the household. Thereby she creates necessary environment for her male partner to think more about the economic upliftment of family. She is the source of inspiration to man for high endeavour and worth achievements in life.

She stands by him in all the crises as well as she shares with him all successes and attainments. She is the person to whom he turns for love, sympathy, understanding, comfort and recognition. She is the symbol of purity, faithfulness and submission, and devotion to her husband.

2. As an Administrator and Leader of the Household:

A well-ordered disciplined household is essential to normal family life. The woman in the family assumes this function. She is the chief executive of an enterprise. She assigns duties among family members according to their interest

and abilities and provides resources in term of equipment and materials to accomplish the job.

She plays a key role in the preparation and serving of meals, selection and care of clothing, laundering, furnishing and maintenance of the house. As an administrator, she organizes various social functions in the family for social development. She also acts as a director of recreation. She plans various recreational activities to meet the needs of young and old members of the family.

3. As a Manager of Family Income:

Woman acts as the humble manager of the family income. It is her responsibility to secure maximum return from every pye spent. She always prefers to prepare a surplus budget instead of a deficit budget. She is very calculating loss and gain while spending money. She distributes judiciously the income on different heads such as necessities, comforts and luxuries. The woman in the family also contributes to the family income through her own earning within or outside the home. She has positive contribution to the family income by the work. She herself performs in the home and uses waste products for productive purposes.

4. As a Mother:

The whole burden of child bearing and greater part of child rearing task are carried out by the woman in the family. She is primarily responsible for the-child's habit of self-control, orderliness, industriousness, theft or honesty. Her contacts with the child during the most

formative period of his development sets up his behaviour pattern. She is thus responsible for the maintenance of utmost discipline in the family.

She is the first teacher of the child. She transmits social heritage to the child. It is from mother that the child learns the laws of the race, the mariner of men, moral code and ideals. The mother, because of her intimate and sustained contact with the child, she' is able to discover and nurture child's special traits aptitudes and attitudes which subsequently play a key role in the shaping of his personality.

As a mother she is the family health officer. She is very much concerned about the physical wellbeing of every member of the family, the helpless infant, the sickly child, the adolescent youth, senescent parent. She organizes the home and its activities in such a way so that each member of the family has proper food adequate sleep and sufficient recreation. She made the home a place of quite comfortable and appropriate setting for the children through her talent. Besides, she cultivates taste in interior design and arrangement, so that the home becomes an inviting, restful and cheerful place.

The mother is the central personality of the home and the family circle. All the members turn to her for sympathy, understanding and recognition. Woman devotes her time, labour and thought for the welfare of the members of the family. For the unity of interacting personalities, man provides the temple woman provides the ceremonies and the atmosphere.

The woman performs the role of

wife, partner, organizer, administrator, director, re-creator, disburser, economist, mother, disciplinarian, teacher, health officer, artist and queen in the family at the same time. Apart from it, woman plays a key role in the socio-economic development of the society.

Modern education and modern economic life use to compel woman more and more to leave the narrow sphere of the family circle and work side by side for the enrichment of society. She can be member of any women's organization and can launch various programmes like literacy programme such as adult education, education for disadvantaged girls etc.

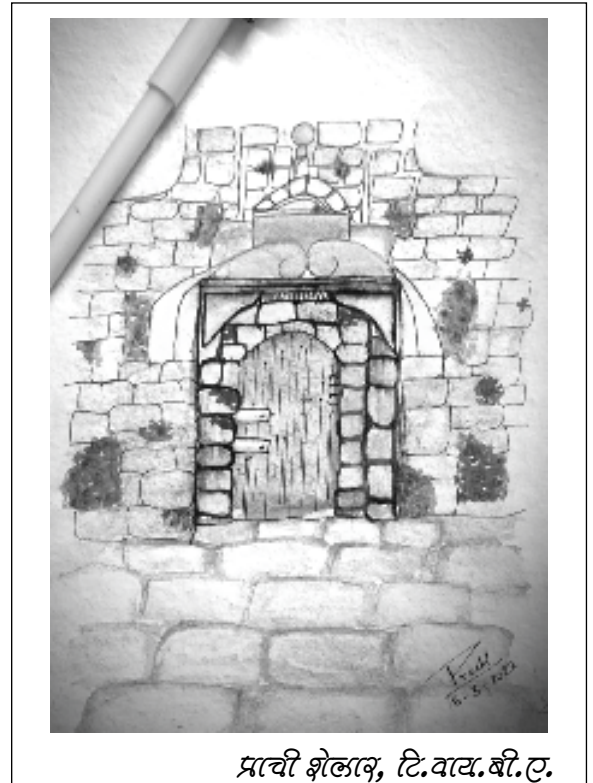
The purpose of introducing such literacy programme is to raise the society as education enables women to respond to opportunities, to challenge their traditional roles and to change their life circumstances. Education is the most important instrument for human resource development.

Women are the key to sustainable development and quality of life. So they should be members of community centre or club to disseminate knowledge about handicraft, cottage industries, food preservation and low cost nutritious diet to people-belonging low socio economic status for their economic upliftment. They should act as leaders of the society to raise voice against women violence, exploitation in household as well as in work place, dowry prohibition superstition and other social atrocities.

They should be member of religious institution to deliver spiritual speech to

adolescent boys and girls in order to eliminate juvenile delinquency problem from the society. In addition they have pivotal role in pre and post marital counseling for adolescent girl regarding sexual transmitted disease. AIDS and other infectious diseases. They are supposed to create awareness about Human rights, women and child rights, credit facility of bank, different immunization programmes to low socio economic status people of the society.

Moreover it is the women who have sustained the growth of society and molded the future of nations. In the emerging complex social scenario, women have a vital role to play in different sectors. They can no longer be considered as mere harbingers of peace but are emerging as the source of power and symbol of progress.

પ્રાચી શેહાન, ટિ.વાય.બી.ઇ.

Droupadi Murmu : 15th President of India

Revati Ramesh Galbe, T.Y.B.A.

Droupadi Murmu (born 20 June 1958) is an Indian politician who is the president-elect of India. She is a member of the BJP. She is the first person belonging to a Scheduled Tribe (ST) community to be elected President of India. Prior to her presidency she served as the ninth Governor of Jharkhand between 2015 and 2021, and held various portfolios in the cabinet of Government of Odisha between 2000 to 2004.

Before entering politics, she worked as a junior assistant in the State Irrigation and Power Department from 1979 to 1983, and then as a teacher at Sri Aurobindo Integral Education Centre at Rairangpur until 1997.

In June 2022, the BJP nominated Murmu as the National Democratic Alliance (NDA)'s presidential candidate for the 2022 election. She was elected president in July 2022, becoming the

country's youngest president, the first to be born after India's independence and the first tribal politician elected to the position

Personal life

Droupadi Murmu was born in a Santali family on June 20, 1958, in Baidaposi area of Rairangpur from Mayurbhanj district in Odisha, to Biranchi Narayan Tudu. Her father and grandfather were traditional heads of the village council. Murmu is an arts graduate of Rama Devi Women's College.

She married Shyam Charan Murmu, a banker, who died in 2014. The couple had two sons, both of whom are dead, and a daughter, Itishri Murmu. She lost her husband, two sons, mother, and a brother in a span of 7 years, from 2009 to 2015. She is a follower of the Brahma Kumaris sect.

Early career

She worked as a junior assistant at irrigation department Government of Odisha from 1979 to 1983. She then worked as a teacher at the school Sri Aurobindo Integral Education Centre, Rairangpur and taught Hindi, Odia, Maths, Geography.

Political career

Droupadi Murmu joined the Bharatiya Janata Party in Rairangpur. In 1997 she was elected as the councilor of the Rairangpur Nagar Panchayat.

During the BJP and BJD coalition government in Odisha, she was the Minister of State with Independent Charge for Commerce and Transportation -from March 6, 2000, to August 6, 2002, and Fisheries and Animal Resources Development from August 6, 2002, to May 16, 2004.

In 2009, she lost the Lok Sabha election from Mayurbhanj constituency as the BJD and BJP alliance had ended.

Governor of Jharkhand

Murmu took oath as the Governor of Jharkhand on 18 May 2015, becoming the first woman Governor of Jharkhand.

Ratan Tirkey, a former BJP politician and activist, said that Murmu had not done enough to make sure that the self-governance rights granted to tribal communities were properly implemented. These rights were granted under the Fifth Schedule and the Panchayats (Extension to Scheduled Areas) Act, 1996 or PESA. Tirkey said, "Despite several requests, the then governor never exercised her powers to implement the Fifth Schedule provisions and Pesa in letter and spirit".

Her six year tenure as Governor began in May 2015 and ended in July 2021. Pathalgadi movement against tribal land law amendments

In 2016-2017, the Raghubar Das ministry was seeking amendments to the Chhotanagpur Tenancy Act, 1908, and the Santhal Pargana Tenancy Act, 1949. These two original laws had safeguarded the rights of the tribal communities on their land. According to the existing laws the land transactions could only be done between the tribals. The new amendments gave the tribal's the right to allow the government to make commercial use of the tribal land and to take the tribal land on lease. The proposed bill amending the existing law had been approved by the Jharkhand Legislative Assembly. The bills were sent to Murmu for approval in November 2016.

Anandi Gopal Joshi, India's first female doctor

Deepali Balasaheb Bidkar, S.Y.B.A.

One of the earliest female physicians in the country. Also referred to as Anandibai Joshi, she was the first woman from the erstwhile Bombay presidency (present-day Maharashtra) to study and graduate with a two-year degree in western medicine in the United States. Originally named Yamuna, Joshi was born on March 31, 1865, and brought up in a Marathi Brahmin family. As was the tradition during that time, she was married at the age of just nine to Gopalrao Joshi, a postal clerk and a widower almost twenty years older than her. After marriage, Yamuna's husband renamed her 'Anandi'. Gopalrao Joshi was a strong supporter of women's education, and since this was considered unusual at that time, he was considered a progressive thinker.

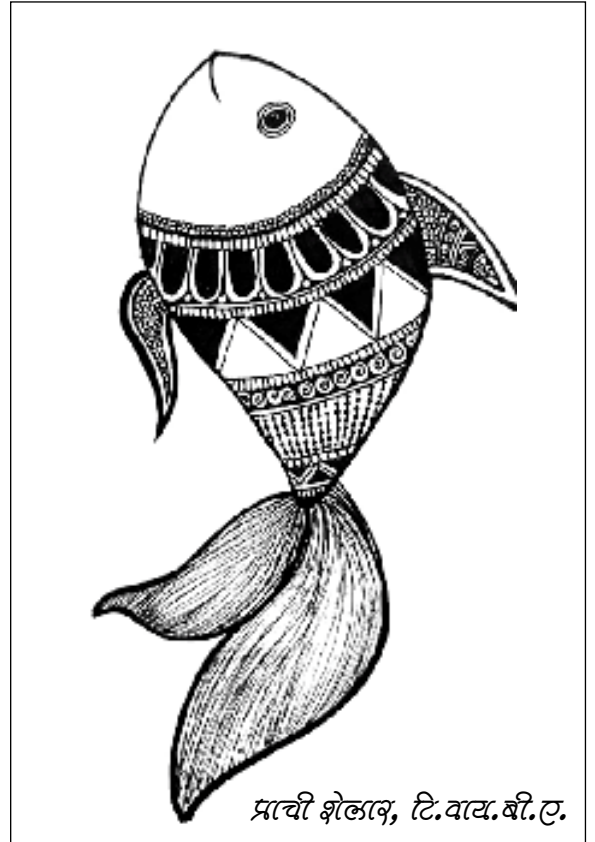
What Inspired Her To Pursue Medicine?

Anandibai gave birth to a baby boy at the age of just 14, but the child could not survive more than ten days due to a lack of medical care. The incident was a turning point in Anandi's life and inspired her to do something about healthcare in India. After Gopalrao tried to enrol her in missionary schools and did not work out, they moved to Calcutta. There she learned to read and speak English and Sanskrit. In 1880, Gopalrao sent a letter to Royal Wilder, a renowned American missionary, stating his wife's interest in inquiring about a relevant post in the US for himself. Wilder published the correspondence in his Princeton's Missionary Review. Theodicia Carpenter, a Roselle, New Jersey resident, happened to read it while waiting to see her dentist. She wrote to the former, impressed by Anandibai's desire to pursue medicine and Gopalrao's support for his wife.

Carpenter and Anandibai developed a close bond and came to refer to each other as "aunt" and "niece."

While the husband-wife duo was in Calcutta, Anandibai's health started deteriorating. She suffered from constant headaches, weakness, occasional fever, and breathlessness. Theodicia sent her medicines from America but unfortunately showed no results. In 1883, Gopalrao was transferred to Serampore, and he decided to send his wife by herself to the US for her medical studies despite her poor health condition. Though concerned, Gopalrao convinced her to set an example for other women by pursuing higher education. Anandi Gopal Joshi applied to the Women's Medical College of Pennsylvania and was granted admission. Upon learning Anandibai's plans to pursue higher education in the West, orthodox Indian society strongly criticised her. Later, she addressed the community at Serampore College Hall, explaining her decision to go to America and obtain a medical degree. She emphasised the need for female doctors in India, emphasizing that Hindu women could better serve as physicians to their counterparts. Her speech received wide publicity, and financial contributions started pouring in from all over India. In March 1886, Anandibai graduated with an MD. The topic of her thesis was "Obstetrics among the Aryan Hindoos", and her thesis utilized references from both American medical textbooks and Ayurvedic texts. On her graduation, Queen Victoria sent her a

congratulatory message. In late 1886, Anandibai returned to India and received a grand welcome. The princely state of Kolhapur appointed her as the physician-in-charge of the female ward of the local Albert Edward Hospital. Anandibai died of tuberculosis early the following year, on February 26, 1887, in Pune before turning 22. Her ashes were sent to Theodicia Carpenter, who placed them in her family cemetery in New York. Despite practicing medicine for only two to three months, she rose to fame for her sheer determination and hard work to become the first Indian female to study western medicine and a source of inspiration to all others who came after her.

Remembering South African Icon Nelson Mandela For Rebuilding A Nation Shattered By Racism & Injustice

Aniket Dilip Mistri, T.Y.B.A.

Born on July 18, 1918, to a Xhosa Thembu Royal Family, Nelson Mandela was named Rolihlahla at birth, which means "pulling the branch of a tree" or a positively disruptive thinker or a troublemaker. He was also named Madiba, meaning "Father of the Nation" in the Xhosa language. In addition, he acquired the name 'Nelson' from his Methodist church teacher when he was seven years old. As per Diplomatist, Mandela joined the University College of Fort Hare to study law, where he was recognised for being outspoken and standing against injustice. These traits got him suspended for his activities in the Student Representative Council.

Eventually, in 1941, he moved to Johannesburg, where he met Walter Sisulu and other members of the African National

Congress (ANC). In 1944, Mandela joined the ANC while completing his law degree at the University of Witwatersrand. His outspoken nature again distinguished him as the only black law student amongst his friends with a strong political will. The young Mandela became very instrumental in the anti-Apartheid protests after introducing the discriminatory policies in 1948.

Fight against Apartheid

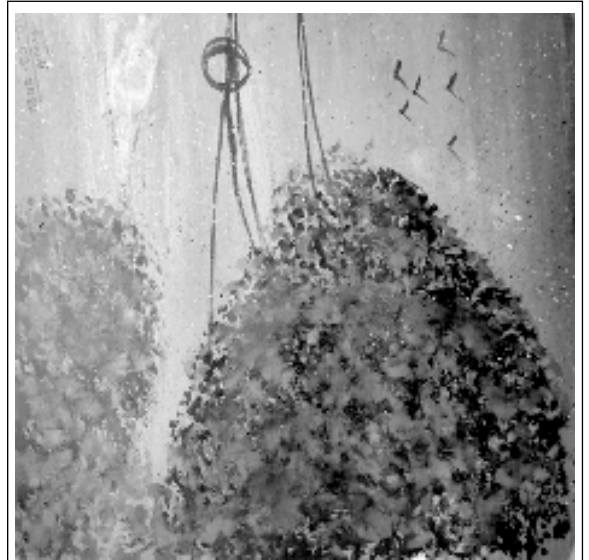
According to the Canadian Museum for Human Rights, Mandela fought against apartheid, a system of white supremacy in South Africa. Under this system, every person was put into one of four racial categories: "white/ European," "black," "coloured," or "Indian/Asian." Non-white South Africans were second-class citizens with less or no political

power. Restrictive laws governed every aspect of people's lives, dictating where they could live, travel and work and restricting their access to health care, education and other social services. Mandela rose against apartheid and called all South Africans to join him. Although he was arrested and imprisoned for 27 years for fighting for freedom, the brave heart refused to give up the struggle or surrender to hate. Besides fighting against apartheid, he was standing for a better world in which the freedom, justice and dignity of all were respected. Even before he was released in 1990, Mandela started negotiating with the government to end the apartheid system. Through these negotiations, he helped prevent a bloody civil war and became the country's first democratically elected president.

Commitment to Equality

Mandela started his tenure by expressing his commitment to equality with his call for the "emancipation" of South African women—a call for equality across systems in the country. When he was elected president, women held just 2.7 per cent of South Africa's parliament seats. This figure grew to 42.7 per cent in 2019, demonstrating the progress in his mission of gender equality. In 2000, he joined the fight against HIV/AIDS when the epidemic's scope became evident in South Africa. By 2003, Mandela's foundation launched the '46664' initiative to raise AIDS research and advocacy funds. In 2005, he spoke out about the loss of his son to the disease, attempting to destigmatise it and create greater awareness. Mandela advocated for the rights of children, especially their freedom of education. In 2007, he established the

Nelson Mandela Institute for Rural Development and Education to train and send high-quality teachers to rural areas and equip schools with modern facilities. In addition, he donated a third of his salary to ending extreme hunger, poverty, exploitation, and homelessness during his tenure as president. After retiring as president, Mandela continued raising awareness about Africa's HIV/AIDS crisis. He also helped broker peace in the Democratic Republic of the Congo and Burundi. However, his health conditions declined due to prolonged imprisonment, and he retired from politics in 1999. Despite his retirement, Mandela continued to be active and present in the affairs of South Africa. He also remained globally active as an icon for the struggle against suppression until he was admitted to the hospital in June 2013. Although his health seemed to improve, he finally passed away in the late evening of December 5, 2013.

प्रो. वी. शेळार, टि. वाय. बी. ए.

अहवाल विभाग

• Internal Quality Assurance Cell (IQAC)	६८
• Department of Zoology	६८
• रसायनशास्त्र विभाग	६९
• Department of Commerce	६९
• मराठी विभाग	७१
• हिंदी विभाग	७१
• इतिहास विभाग	७३
• Department of Economics	७३
• भूगोल विभाग	७४
• Department of Physical Education And Sports	७५
• B.Voc, मास कम्युनिकेशन	८०
• ग्रंथालय विभाग	८१
• NCC Committee	८२
• Short Term Courses	८३
• Cultural Committee	८५
• महिला मंच समिती	८६
• स्टाफ वेलफेअर कमिटी	८७
• College-Industry Co-ordination Committee	८७
• फीडबॅक कमिटी	८८
• स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास कार्यशाळा	८८
• Grievance Redressal Committee	८९

INTERNAL QUALITY ASSURANCE CELL (IQAC)

4th Cycle Assessment Phase (4th CAP)

Year 2021-22 was the another challenge for all the elements concerned here in this college as it was just the page turned over under the shadow of the COVID-19 pandemic spread globally. However, the quality assurance policy of the IQAC was communicated well in time with the fellow faculty and the academic activities were initiated as per the plan prepared earlier. Care was taken to keep the activities in pace with the tempo of the Savitribai Phule Pune University, Pune to which it is affiliated. Every single element of the college was involved in this endeavor in one way or the other.

IQAC feels proud to convey that it organized One Day Workshop on FITNESS PRIORITIES DURING COVID-19 PANDEMICS on July 05, 2021 in coordination with the Department of Mass Communication (B. Voc.) and the Gymkhana of the college. Mr. Mahendra Gokhale, Firness Conceptualizer Trainer, Mumbai Indians Team, IPL was the guest speaker. Prin. Dr. P. N. Gaikwad was the guiding force behind its organization. The event was conducted at online mode and was also circulated at parent institute level across its HE units. The faculty members and the student community of these units benefited through the YouTube link provided.

IQAC conducted One Week Workshop on the Revised SSR Questionnaire of the NAAC, Bengaluru between June 27, 2022 and July 07, 2022. It was proved to be quite a useful endeavour for the college will be preparing for its 4th Cycle assessment process of the NAAC.

(Dr. Neelkanth Dahale)
Coordinator, IQAC

DEPARTMENT OF ZOOLOGY

Department of Zoology organized following activities in the academic year 2021-22. Dr. Indira Patil and Miss Prajkt Gaikwad have been taken efforts and

encourage the students to take part in this activity.

The Darwin's day 12 Feb 2022 Activity

This activity is used to highlight Darwin's contributions to life science and to promote life science in general. Darwin's Day is celebrated around the world. Department of Zoology organised offline exhibition for junior college and school students of surrounding campus.

The programe was inaugurated by: Hon. Prin. Dr. Pandurang Gaikwad.

Chief Guest and speech : Vice- Principal Shahaji More on life of Darwin.

Exhibition : Poster and model exhibition on 13/02/2022 at Zoology department of Mahatma Phule college, Pimpri. F.Y.B.Sc. student participated in this activity and they presented posters and models & given knowledge about evolution to the junior students and school students .

There was 25 students were participated in exhibition from F.Y.B.Sc. and S.Y.B.Sc. class. Total number of beneficiaries students were 80.

National Science Day, 28th Feb 2022 Activity

Student's participated in offline scientific model competition was organized in Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri. Total 14 students participated in this competition.

Models : 1) Nutritional food and puzzle (2nd prize won by Miss Swati Ghuge S.Y.B.Sc.), 2) How cell becomes cancerous and, 3) Hemodialysis.

Posters: Life cycle of Malarial parasites and animal cell and plant cell.

International Honey bee Day 20 May 2022 : SYBSc students participated in online poster presentation on importance of honey bees activity.

Newly introduced short term course : A Certificate course in Aquarium maintenance is introduced by the department for F.Y.B.Sc. students. Visit to Aquarium show room is organized on 24.3 2022.

Dr. Indira Patil,
Head, Department of Zoology

Dr. Patil Indira

- 1) Paper presentation in International conference, July 2021 organised by New Arts Commerce and Science College, Parner.
Title of the paper: Effect of high frequency radiation from 4G cell phone on some Biochemical aspects of developing chick embryo.
- 2) Paper presentation in International conference : Asia- Pacific Conference on Beekeeping for Sustainable Agriculture, Ecosystem Services and Rural Livelihoods (BEE 2022) . 18 to 20, May 2022 Bangalore , India.
Title of the paper: A Review: Scientific Approach of categorization, labelling and Authenticity of Honey
- 3) Paper presentation: Poster presented in National conference on Biodiversity conservation strategies for Better tomorrow Honey Bees as a Global Pollinators , 9 Sept 2021
- 4) Training programme: Successfully completed Short term Bee Keeping training programme, organised by Khadi and Village Industries commission India, at Central Bee Research and Training Institute, Pune from 24 to 28 November 2021.
- 5) Publication : Effect of high frequency radiation from 4G cell phone on some Biochemical aspects of developing chick embryo; International journal of Wesleyan journal of research, Issue 28, Vol 14

रसायनशास्त्र विभाग

२०२१-२०२२ या शैक्षणिक वर्षात रसायनशास्त्र विभागात टी. वाय. बी. एस्सी. या वर्गात २२ विद्यार्थ्यांनी ऑनलाईन व ऑफलाईन पद्धतीने प्रवेश घेतला. कोविड १९ जागतिक साथीमुळे शासकीय आदेशानुसार व सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ व रयत शिक्षण संस्थेच्या मार्गदर्शक तत्त्वानुसार प्रत्यक्ष वर्गात शिकविण्याऐवजी काही काळ ऑनलाईन पद्धतीने व जानेवारी २०२२ पासून ऑफलाईन पद्धतीने सर्व वर्गाचे अध्यापन चालू आहे.

रसायनशास्त्र विभागामार्फत सर्व वर्गाच्या ऑनलाईन पद्धतीने अंतर्गत परीक्षा घेण्यात आल्या.

या शैक्षणिक वर्षात एम.एस्सी. भाग २ च्या विद्यार्थ्यांनी पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेच्या विद्यानिकेतन प्राथमिक शाळा, पिंपरी व चिंचवड येथील मॉडर्न इंग्लिश हायस्कूल, यमुनानगर, निगडी या शाळांमधील मुलांना विज्ञान विषयासंबंधी अध्यापन केले.

रसायनशास्त्र विभागातील माजी विद्यार्थिनी कु. अंकिता काळे (२०१८ - २०२०) व वंदना कुंभार (२०१८ - २०२०) या सेट परीक्षा उत्तम रँकने उत्तीर्ण झाल्या.

बी. एस्सी. मधील प्रथम तीन विद्यार्थी श्री. हृषिकेश साकळे (१७२०/१९००) गुणांसह प्रथम, कु. शुभांगी मरकुंदे (१५३१ /१९००) गुणांसह द्वितीय तर कु. सादिका अन्सारी (१४८०/१९००) गुणांसह तृतीय क्रमांक

बी. एस्सी. मधील ०८ विद्यार्थ्यांनी एम.एस्सी. वर्गात प्रवेश प्राप्त केला.

एम. एस्सी. प्रथम तीन विद्यार्थी कु. रेवती खोत (१५२०/२२००) गुणांसह प्रथम, श्री. अनिकेत पवार (१४०७/२२००) गुणांसह द्वितीय तर कु. मनीषा राठोड (१४०६/२२००) गुणांसह तृतीय क्रमांक संपादन केला.

रसायनशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांसाठी श्री. चंद्रकांत निंबे, (संचालक, क्वालिटी अॅश्युरन्स व क्वालिटी कंट्रोल, एम्क्युअर फारमा, करकुंभ) या बाह्य तज्ञांचे व्याख्यान आयोजित करण्यात आले, त्यास चांगला प्रतिसाद मिळाला.

शैक्षणिक वर्ष २०२१- २०२२मध्ये पदव्युत्तर वर्गासाठी ऑनलाईन अर्ज मागवून मेरिटनुसार प्रवेश क्षमतेएवढ्या २७ विद्यार्थ्यांना एम.एस्सी. भाग - १ या वर्गात प्रवेश देण्यात आले. विभागातील प्रा. डॉ. दत्तात्रय हिंगणे यांना सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे यांच्याकडून रसायनशास्त्र विषयातील पीएच.डी. मार्गदर्शक म्हणून मान्यता मिळाली आहे.

प्रा. शहाजी मोरे, विभागप्रमुख

DEPARTMENT OF COMMERCE

This report is divided in the following sections:

- A) Academic Result 2020-21
- B) Credit Courses
- C) Departmental Activities
- D) Departmental Wellbeing

A) Academic result 2020-21:

In the academic year 2020- 21 the overall result of the faculty is as follows: -

B.Com. -88.97% , M.Com.- 100%

B) Credit Courses:

In this academic year, Savitribai Phule Pune University has approved the following credit course for the class T. Y. B. Com.

- 1) A Certificate Course in Basics of Stock Market - 2 Credit
- 2) A Certificate Course in Direct Tax and GST - 2 Credit
- 3) A Certificate Course in Fashion Designing - 2 Credit

C) Departmental Activities:

- 1) Online Principal Address, Dt.21/12/2021, Participants -324, College Activity
- 2) Online Symposia on Union Budget - 2022, was jointly organized by Department of Commerce and Department of Economics, Dt. 11/02/2022, Participants- 615, Speakers - Dr. Sanjay Kaptan, Former Head, Department of Commerce, SPPU, and Dr. Bharati Yadav, Asso. Professor, Department of Economics, Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, a College Activity
- 3) Online Internship Orientation Programme for T.Y. B.Com. and Guidance on MPSC and UPSC examination was jointly organized by H.V. Desai College Pune, Mahatma Phule Mahavidyalaya Pimpri Pune and Modern College, Nigdi, Pune, Dt.16/02/2022, Participants - 276, Speaker - Dr. Yashodhan Mithare, Associate Dean, Faculty of Commerce, SPPU, Pune, A College Activity.
- 4) Online Webinar on Consumerism, How to Manage Money and be a Smart Investor in association with Consumer Society of India, Mumbai Dt.28/02/2022, Participants - 98, College Activity.
- 5) "Inspiria Comm-Fest" Dt.19/04/2022 To 23/04/2022

The Following competitions were organized from 19/04/2022 To 23/04/2022

- 1) Debate Competition - Dt. 19/04/2022, Participants - 38
- 2) Ad-Mad Show Competition - Dt. 20/04/2022, Participants - 65
- 3) Poster Presentation and Commerce Exhibition - Dt. 21/04/2022, Participants - 76

- 4) Mismatch Day & Retro Competition - Dt. 22/04/2022, Participants - 17
- 5) Traditional Day & Prize Distribution - Dt. 23/04/2022

D) Departmental Wellbeing:

- 1) Mr. Aniket Khatri and Mr. Vikram Udar registered for Ph.D. degree.
- 2) Ms. Seema Thongire qualified UGC-NET exam.
- 2) Mrs. Sushama Chattar joined the department as a faculty.
- 3) Research Paper Publication- International -02
- 4) Faculty Development Programme (FDP)-01

Faculty Personal Achievements:

- 1) Mr. Aniket Khatri
Faculty Development Programme (FDP) - Completed FDP on "New National Education Policy" at Chhatrapati Shivaji College, Satara, From 25/04/2022 To 30/04/2022.

Paper Publication:

Sustainable Agriculture: A Mover Towards Healthier and Environment Friendly Farming - A Study on Agricultural Practices of Farmers of Kumbhashi, B.Aadhar, Peer-Reviewed and Refereed Indexed Multidisciplinary International Research Journal, Issue No. 352 (CCCLII)A, ISSN NO. 2278-9308, Page No. 5-15, Impact Factor (SJIF) 8.575

2) Dr. Vijaya Pokale

Paper Publication: -

Paper title- A Study of Growth and Opportunities in Indian Retail Sector, International Research Journal of Marketing and Economics (IRJME), Vol. 9, Issue 3, Page No. - 9-11, March, 2022, ISSN 2349-0314, Impact Factor- 6.618

Book Publication-

- i) T.Y.B.Com. SEM-V- Auditing- Success Publication
- ii) T.Y.B.Com. SEM-V- अंकेक्षण - Success Publication
- iii) T.Y.B.Com. SEM-V- Marketing Management-III - Success Publication

मराठी विभाग

महाराष्ट्र राज्याची राजभाषा असलेल्या मराठी भाषेचा, राज्य व केंद्र शासनाच्या सर्व कार्यालयांमध्ये तसेच इतर सर्व प्रकारच्या संस्थांमध्ये अधिकाधिक वापर व्हावा आणि मराठी भाषेचे संवर्धन व्हावे या हेतूने दरवर्षी मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा दि. १४ ते २८ जानेवारी या कालावधीमध्ये साजरा करण्यात येतो.

मराठी भाषा विभागाच्या वतीने मराठी भाषेचा प्रचार व प्रसार या मुख्य धोरणास अनुसरून मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा साजरा करण्यासाठी दरवर्षी विविध कार्यक्रम आयोजित केले जातात. तथापि कोविड १९ ओमायक्रोन या संसर्गजन्य रोगाच्या प्रादुर्भावामुळे प्रतिबंधात्मक उपाय म्हणून काही निर्बंध पाळणे आवश्यक होते. त्यामुळे या पंधरवड्याच्या कालावधीमध्ये मोठ्या प्रमाणात प्रत्यक्ष कार्यक्रम साजरे करता आले नाहीत. तथापि आधुनिक तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून ऑनलाईन पद्धतीने विविध कार्यक्रम मराठी विभागाच्या वतीने यावर्षी घेण्यात आले.

मराठी भाषा संवर्धन पंधरवड्याच्या निमित्ताने सुप्रसिद्ध कवी मा.अनंत राऊत यांचे ' कवितेतले जगणे आणि जगण्यातल्या कविता ' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते. आपल्या व्याख्यानातून त्यांनी ' रसिकांच्या प्रेमावर कविता तरलेली असते, खरडत बसणे म्हणजे कविता करणे नव्हे, शब्दांना वेदनेची झालर असत नाही तोपर्यंत कवी होता येत नाही.' असे मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी मा.प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड होते.

सदर पंधरवड्यात ग्रंथालय विभाग व मराठी विभागाच्या वतीने ऑनलाईन ग्रंथप्रदर्शन घेण्यात आले. या प्रदर्शनाचा सर्व विद्यार्थी आणि प्राध्यापकांनी लाभ घेतला. सदर प्रदर्शनाच्या आयोजनासाठी ग्रंथपाल डॉ. तृप्ती आंब्रे यांनी परिश्रम घेतले.

या पंधरवड्यात मराठी विभागाच्या वतीने 'मराठी स्वाक्षरी उपक्रम' घेण्यात आला. सदर उपक्रमाचे उद्घाटन उपप्राचार्य डॉ.मृणालिनी शेखर आणि प्रा. शहाजी मोरे यांच्या शुभहस्ते करण्यात आले. सदर उपक्रमात ज्युनिअर व सिनिअर विभागातील सर्व प्राध्यापक, शिक्षकेतर सेवक यांनी उत्स्फूर्त सहभाग घेतला. सदर उपक्रमाचे संयोजन प्रा. विद्यासागर वाघेरे, प्रा. संग्राम गोसावी, प्रा. रूपा गोसावी यांनी केले.

मराठी साहित्यातील सुप्रसिद्ध कवी वि.वा.शिरवाडकर ऊर्फ कुसुमाग्रज यांचा २७ फेब्रुवारी हा जन्मदिन मराठी भाषा गौरव दिन म्हणून साजरा करण्यात येतो. या निमित्ताने मराठी विभागाच्या वतीने प्रा. सतीश कुमदले (पृथ्वीराज कपूर मेमोरियल कनिष्ठ महाविद्यालय, लोणी काळभोर, पुणे) यांचे 'मराठी असे आमुचि मायबोली' या विषयावर व्याख्यान

आयोजित करण्यात आले होते. मराठी भाषा ही सातव्या शतकापासून महाराष्ट्रात बोलली जाते. संत ज्ञानेश्वरापासून ते संत तुकारामांपर्यंतच्या संतांचा साहित्यिक वारसा तिला लाभला आहे. आधुनिक काळात केशवसुतांपासून ते कुसुमाग्रजांपर्यंत अनेक श्रेष्ठ कवी, साहित्यिकांनी मराठी साहित्याचे दालन ओतप्रोत भरले आहे. जगाच्या पाठीवर मराठी भाषा आणि तिचे साहित्य सर्वत्र वाचले, बोलले जाते. अशा या मराठी भाषेला राजभाषेचा दर्जा मिळावा नव्हे मिळालाच पाहिजे, अशी अपेक्षा प्रा. सतीश कुमदले यांनी व्यक्त केली.

एकंदरीत 'कोरोना' काळातील निर्बंधामुळे मराठी विभागाचे मराठी भाषा पंधरवडा असेल किंवा मराठी राजभाषा गौरव दिन यांसारख्या कार्यक्रमाच्या प्रत्यक्ष सादरीकरणावर जरी बंधने आलेली होती तरी आभासी तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने यावर्षीदेखील मराठी विभागाच्या वतीने अतिशय सकस दर्जाचे कार्यक्रम साजरे करण्यात आले.

डॉ. पांडुरंग भोसले, मराठी विभागप्रमुख

हिंदी विभाग

महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे के हिंदी विभाग की ओर से शैक्षिक वर्ष 2021-22 में निम्नांकित गतिविधियों का आयोजन किया गया :

शैक्षिक गतिविधियाँ :

अध्यापन पद्धतियाँ :

हिंदी विभाग के अध्यापकों द्वारा निम्नलिखित अध्यापन साधनों एवं पद्धतियों का प्रयोग किया गया:

- ऑनलाइन व्याख्यान (Zoom)
- Concept Board -Mind Map
- सामूहिक चर्चा
- अध्ययन -अध्यापन में ICT का प्रयोग
- कक्षास्तरीय संगोष्ठी
- E-contents का उपयोग

पाठ्यक्रम पूरक गतिविधियाँ :

हिंदी विभाग द्वारा निम्नांकित छात्र केंद्रित गतिविधियों का आयोजन किया गया :

1. 'सृजन यात्रा' ऑनलाइन हिंदी भित्तिपत्रिका (Padlet App. की सहायता से), दिनांक 11 सितंबर, 2021, प्रतिभागी - 10+पाठक
2. महाविद्यालय द्वारा आयोजित 'शाल्मली' भित्तिपत्रिका प्रतियोगिता में छात्रों की सहभागिता, दिनांक 06 मई, 2022, प्रतिभागी - 11+पाठक
3. Short Term Courses Exhibition में विभाग द्वारा संचालित कोर्स प्रस्तुति में छात्रों की सहभागिता, दिनांक 11 मई, 2022, प्रतिभागी - 13

हिंदी दिवस समारोह : 'हिंदी दिवस समारोह' के उपलक्ष्य में 14 सितंबर 2021 को मा.डॉ. शिवदत्ता वावळकर (अध्यक्ष, हिंदी विभाग, एस.एन.डी.टी. महिला महाविद्यालय, पुणे) का ऑनलाइन व्याख्यान आयोजित किया गया। आपके मार्गदर्शन का विषय रहा - 'वैश्वीकरण एवं हिंदी भाषा'। आपने आज वैश्वीकरण के युग में हिंदी भाषा का प्रयोग एवं उसकी रोजगाराभिमुखता का प्रतिपादन किया जो छात्रों के लिए विशेष उपयोगी रहा। कार्यक्रम की अध्यक्षता उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर ने की। उक्त समारोह में 59 छात्रों की ऑनलाइन उपस्थिति थी।

पाठ्येतर गतिविधि : महाविद्यालय के वार्षिक नियतकालिक 'शाल्मली' हेतु सुश्री निकिता राजेश जागडे, सुश्री प्राची काशीनाथ शेलार, सुश्री प्रतिभा जलिनंदर कांबळे, सुश्री समृद्धि सुभाष आल्हाट, सुश्री चंदा रामसरन कुशवाहा, सुश्री अलिशा रॉकी मकासरे आदि छात्रों ने समीक्षात्मक लेख, यात्रा वर्णन, जीवनीपरक लेख, आत्मकथनपरक लेख, सूचनापरक लेख, कविता आदि साहित्यिक विधाओं में सृजनात्मक हिंदी लेखन किया।

अंशकालीन पाठ्यक्रम (Short Term Courses):

हिंदी विभाग द्वारा निम्नांकित अंशकालीन पाठ्यक्रमों का सफलतापूर्वक आयोजन किया गया :

1. A Certificate /A Diploma/An Advanced Diploma Course in Fashion Designing, कालावधि- 90 Hrs., कक्षा-एफ.वाय.बी.ए., एस .वाय.बी.ए., टी.वाय.बी.ए., समन्वयक - डॉ. कामायनी सुर्वे
2. A Certificate Course in Journalism for Electronic Media, कालावधि- 90 Hrs., कक्षा-एस .वाय.बी.ए., समन्वयक - डॉ. वैशाली खेडकर
3. A Certificate Course in Advanced Spoken English, कालावधि - 60 Hrs, कक्षा- एम.ए. I, समन्वयक - डॉ. वैशाली खेडकर
4. A Certificate Course in Soft Skills Development, कालावधि- 90 Hrs, कक्षा- एम.ए. II, समन्वयक - डॉ. कामायनी सुर्वे

छात्र-उपलब्धि : हिंदी विभाग की MA-II की छात्रा सुश्री चंदा रामसरन कुशवाहा ने हिंदी कंटेंट लेखन क्षेत्र में काम करते हुए हिंदी भाषा शिक्षण विषयक इ-कंटेंट्स विकसित किए हैं। इस प्रकार उन्होंने हिंदी भाषा के तहत रोजगार का एक नया अवसर प्राप्त किया है।

इस प्रकार हिंदी विभाग का शैक्षिक कार्य ब्लेंडेड मोड (ऑनलाइन एवं ऑफलाइन दोनों) पर सुचारू रूप से संपन्न हुआ।

डॉ. कामायनी गजानन सुर्वे
अध्यक्ष, हिंदी विभाग

डॉ. कामायनी गजानन सुर्वे

- सद्गुरु गाडगे महाराज महाविद्यालय, कराड द्वारा दि. 23 अक्टूबर 2021 को आयोजित एक दिवसीय अंतर्राष्ट्रीय वेब संगोष्ठी- '21 वीं सदी के हिंदी साहित्य में समता, स्वातंत्र्य और बंधुता' - में विषय - विशेषज्ञ (Resource Person) के रूप में व्याख्यान।
- 'वैश्वीकरण का प्रतिबिंब : 'दौड़' उपन्यास में परिवर्तित नारी जीवनमूल्य' शोध-निबंध 'शोध ऋतु' (International Peer Reviewed and Referred Research Journal) Impact Factor -6.586 में प्रकाशित (अगस्त, 2021)।
- क्षेत्रीय आयुर्वेदिक अनुसंधान संस्थान, कोथरुड, पुणे (केंद्रीय आयुर्वेदीय विज्ञान अनुसंधान परिषद, आयुष मंत्रालय, भारत सरकार, नई दिल्ली) आयोजित एक दिवसीय हिंदी कार्यशाला में 'प्रयोजनमूलक हिंदी के विविध आयाम' विषय पर ऑनलाइन व्याख्यान प्रस्तुत (16 अगस्त, 2021)।
- विश्व हिंदी दिवस के उपलक्ष्य में 'हिंदी का वैश्विक परिदृश्य' विषय पर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, औंध, पुणे में ऑनलाइन व्याख्यान (10 जनवरी, 2022)।
- सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे की 'हिंदी अनुवाद पदविका' में विषय विशेषज्ञ (Resources Person) के रूप में व्याख्यान (2) (ऑनलाइन)।
- विषय : 1) अनुवाद की प्रक्रिया - 14 मई, 2022
2) साहित्यिक अनुवाद : स्वरूप एवं विशेषताएँ - 15 मई, 2022
- सावित्रीबाई फुले पुणे विश्वविद्यालय, पुणे की F.Y.B.Com. तथा M.A.-II की परीक्षा हेतु (पेपर सेटिंग चेअरपर्सन) के रूप में कार्य (20, 21, 26, 27 मई 2022)
- सामाजिक गतिविधियाँ -
 - जिल्हा परिषद, प्राइमरी स्कूल, गोमळवाडी, तहसील, नेवासा, जि. अहमदनगर के 60 ग्रामीण छात्रों के लिए शैक्षिक सामग्री प्रदान (30 अप्रैल 2022)
 - मनोदय व्यसनमुक्ति संस्था, पुणे के लिए ग्रंथ प्रदान।
- मुख्य समन्वयक, शॉर्ट टर्म कोर्सेस (46 कोर्सेस)
- Chairperson, Criterion - II
- रयतमाऊली त्यागमूर्ति सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील जी के 92 वे स्मृति दिवस के उपलक्ष्य में व्याख्यान - डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय, औंध, पुणे. दि. 01/04/2022
- Member, CDC
- परीक्षक, शॉर्ट टर्म कोर्सेस प्रदर्शनी, डॉ. बाबासाहेब

आंबेडकर महाविद्यालय, औंध, पुणे. दि. 25/04/2022

- हिंदी अध्ययन मंडल सदस्य के रूप में कार्य - छत्रपति शिवाजी कॉलेज, सातारा (स्वायत्त).

इतिहास विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये 'पुरातत्त्वशास्त्र' या विषयावरील शॉर्ट टर्म कोर्स घेण्यात आला. या विषयाचे अध्यापन डॉ. सुरज सोनवणे यांनी केले. शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये बी.ए. इतिहास वर्गाचा निकाल १००% लागला तर एम.ए. चा निकाल १००% लागला आहे.

इतिहास विभागाच्या टी.वाय.बी.ए. वर्गाच्या विद्यार्थ्यांना राजा दिनकर केळकर वस्तुसंग्रहालय, वाफगाव येथील होळकर किल्ला, भारत इतिहास संशोधन मंडळ पुणे, डेक्कन कॉलेज, बार्टी पुणे आणि शिवनेरी किल्ला इत्यादी स्थळांना भेट देऊन अभ्यास प्रकल्प पूर्ण केला.

एम.ए. भाग १ आणि २ मधील विद्यार्थ्यांनी प्रोजेक्ट सादर केले. तसेच गटचर्चा, टेस्ट व सेमिनारमध्ये सर्व विद्यार्थी सहभागी झाले.

इतिहास विभागातर्फे विद्यार्थ्यांना ई-बुक, स्टडी मटेरियल, पीडीएफ, यु-ट्यूब, गुगल क्लासरूम इत्यादी साहित्य पुरविण्यात आले. विद्यार्थ्यांच्या ऑनलाईन अंतर्गत परीक्षा, प्रोजेक्ट, सेमिनार घेण्यात आले.

विभागातील विद्यार्थ्यांनी विविध महाविद्यालयाच्या प्रश्नावली, विविध ऑनलाईन व्याख्याने व सेमिनारमध्ये सहभाग घेतला.

इतिहास विभागाच्या छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या जयंतीनिमित्त दि. १९ फेब्रुवारी २०२२ रोजी विशेष व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले.

प्रमुख पाहुणे मार्गदर्शक म्हणून शिवशाहीर हेरंब पायगुडे (एम.ए. इतिहास विभाग विद्यार्थी) यांनी मार्गदर्शन केले. छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्यावरील पोवाडा सादर करून शिवकालीन इतिहास जिवंत केला. कार्यक्रमाचे अध्यक्षपद मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड यांनी भूषविले.

शिवस्वराज्य दिन कार्यक्रम दि. ०६ जुलै २०२२ रोजी महात्मा फुले महाविद्यालयातील राष्ट्रीय सेवा योजना विभाग व इतिहास विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने 'शिवस्वराज्य दिन' साजरा करण्यात आला. प्रथमतः महाविद्यालयात प्र. प्राचार्य प्रोफेसर माधव सरोदेसाहेब यांच्या हस्ते छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या प्रतिमेचे पूजन करण्यात आले. त्यासोबत राष्ट्रगीत गाण्यात आले. दुपारी १२.१५ वाजता शिवव्याख्याते मा.श्री. रवींद्र भाऊसाहेब जगदाळे यांचे 'शिवरायांची युद्धनीती व शस्त्रसज्जता' या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. छत्रपती शिवाजी महाराजांची स्वसंरक्षण सिद्धता त्यांनी युद्धनितीत वापरलेली

शस्त्रे प्रतिकृत परिस्थितीत असलेल्या वस्तूचा शस्त्र म्हणून त्यांनी केलेला उपयोग या सर्व गोष्टींचा सविस्तर उल्लेख त्यांनी आपल्या व्याख्यानात केला. त्यांनी वापरलेली शस्त्रे ही अत्यंत प्राविण्यपूर्णपणे वापरण्याची कला मराठी सैन्यात होती. भाले, तलवारी, धनुष्यबाण व इतर साहित्य त्यांनी अत्यंत लिलया पद्धतीने वापरण्याचे काम त्यांनी केले. अठरापागड जातींना सोबत घेऊन स्वराज्याची निर्मितीचे कार्य छत्रपती शिवाजी महाराजांनी केले. असा उल्लेख त्यांनी केला.

आपल्या अध्यक्षीय भाषणात प्राचार्य साहेबांनी सभोवतालच्या प्रतिकूल परिस्थितीतून मार्ग काढत छत्रपती शिवाजी महाराजांनी स्वराज्याची निर्मिती केली. जनतेच्या कल्याणाचे कार्य केले. महाराष्ट्रातील जनतेला भयमुक्त केले व ६ जून १६७४ मध्ये खऱ्या अर्थाने राज्यभिषेक करून स्वराज्याची मुहूर्तमेढ रोवली. महाराष्ट्राच्या इतिहासाला वैभवशाली सुरुवात झाली. असे त्यांनी अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त केले. या कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक महाविद्यालयाचे उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे सर यांनी केले. पाहुण्यांचा परिचय इतिहास विभाग प्रमुख व राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी प्रा. संदीप नन्नावरे यांनी केले. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन प्रा. संग्राम गोसावी तर आभार डॉ. मिलिंद भंडारे यांनी मानले कार्यक्रमाला महाविद्यालयातील सर्व प्राध्यापक, शिक्षकेत्तर कर्मचारी व विद्यार्थी उपस्थित होते.

इतिहास विभागाने पर्यटन आणि प्रवास या शॉर्ट टर्म विषयांतर्गत पुणे जिल्ह्यातील पर्यटनस्थळे या विषयांवर प्रदर्शन आयोजित केले.

प्रा. भाऊसाहेब सांगळे
प्रमुख, इतिहास विभाग

DEPARTMENT OF ECONOMICS

- On 11th February 2022, 'An Online Symposia on Union Budget 2022' was jointly organized by Economic & Commerce Department. The total Beneficiaries was 715.
- Created Online Quiz on the topic of 'Budget-2022' for college students. The total Beneficiaries was 116.
- 24th February 2022, organised lecture on 'Computer Hardworking' delivered by Harshal Katala, (students of T.Y.B.A.). The total Beneficiaries was 20.
- 4th March 2022, organised lecture on 'Recruitment' delivered by Vishal Wadhe, (students of T.Y.B.A.). The total Beneficiaries was 19.
- 5th March 2022, organised ATM centre

visit for the T.Y.B.A. student's To create awareness about online transactions and avoid fraud transactions. The total Beneficiaries was 20.

- On 12th March 2022, 'Self Employment and Entrepreneurship Development' Workshop was jointly organized by Economics & Geography Department. The total Beneficiaries was 44.
- On 6th May 2022, students of Economics Dept. participated in the Wall Paper Competition. The total Beneficiaries was 11.
- On 11th May 2022, 'Stock Market' short term course students participated in the Short term course & Science Exhibition. The total Beneficiaries was 12.

Dr. Bharati Yadav

HoD, Department of Economics,

भूगोल विभाग

वर्ष २०२१-२२ या वर्षात भूगोल विभागाच्या वतीने अनेक उपक्रम राबविण्यात आले. कोरोना महामारीच्या काळात विद्यार्थ्यांचे शैक्षणिक नुकसान होऊ नये म्हणून ऑनलाईन पद्धतीने विद्यार्थ्यांना विविध शैक्षणिक विषयांबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. पी.पी.टी., यू-ट्यूब व्हिडीओ तसेच Whatsapp वर विषयाशी संबंधित विविध व्हिडीओ व नोट्स पाठवून तसेच Zoom App & Google Meet च्या सहाय्याने लेक्चर घेण्यात आले. विद्यार्थ्यांची मानसिकता विचारात घेऊन सतत विद्यार्थ्यांशी संपर्कात राहून त्यांच्या समस्या सोडवण्यासाठी विभागातील सर्वांनी प्रयत्न केले. विद्यार्थ्यांचे ऑनलाईन सेमिनार घेण्यात आले तसेच व्यवस्थित मार्गदर्शन करून त्यांच्याकडून जर्नल्स तसेच प्रोजेक्ट रिपोर्ट बनवून घेण्यात आले. द्वितीय सत्रात विद्यापीठाने सांगितल्याप्रमाणे ऑफलाईन लेक्चर घेऊन विद्यार्थ्यांकडून प्रोजेक्ट वर्क, जर्नल्स, टूर रिपोर्ट, इंडस्ट्री व्हिजीट तसेच भूगोल दिनाच्या निमित्ताने जिओकार्निव्हलचे आयोजन करून त्यांतर्गत विविध स्पर्धा व व्याख्याने घेऊन विद्यार्थ्यांमधील आत्मविश्वास वाढवण्याचा प्रयत्न केला.

विभागाच्या वतीने एस.वाय.बी.ए. या वर्गासाठी भौगोलिक माहिती प्रणाली- (GIS) Basic, आणि टी. वाय.बी.ए. या वर्गासाठी भौगोलिक माहिती प्रणाली- (GIS) Advance, या शॉर्ट टर्म कोर्सचे आयोजन करण्यात आले होते. यामध्ये एस.वाय.बी.ए.च्या १९ व टी.वाय.बी.ए. या वर्गाच्या २२ अशा एकूण ४१ विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला. सदर विद्यार्थ्यांची शॉर्ट टर्म

कोर्सची परीक्षा ऑनलाईन पद्धतीने दिनांक २४ एप्रिल २०२२ रोजी घेण्यात आली. या परीक्षेमध्ये ३९ विद्यार्थी सहभागी झाले.

महाविद्यालयाने दिनांक ११ मे २०२२ रोजी आयोजित केलेल्या शॉर्ट टर्म कोर्स व विज्ञान प्रदर्शनात विभागातील विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. शॉर्ट टर्म कोर्स प्रदर्शनात GIS Modelling चे लाईव्ह डेमॉन्स्ट्रेशन व स्वतः केलेले प्रोजेक्ट्स कॉम्प्युटरवर दाखविण्यात आले. विज्ञान प्रदर्शनात मृदा संधारण (Soil Conservation), भूमीपात/ दरड कोसळणे (Land Slide), जलसंधारण (Water Harvesting) हे तीन मॉडेल विद्यार्थ्यांनी प्राध्यापकांच्या मार्गदर्शनाखाली बनवले त्यातील जलसंधारण (Water Harvesting) या मॉडेलला तृतीय क्रमांकाचे पारितोषिक मिळाले. विभागातील विद्यार्थ्यांनी स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास कार्यशाळेत ही सहभाग नोंदवला.

विभागाच्या वतीने भूगोलदिन साजरा करण्यात आला. या निमित्ताने भूगोल सप्ताहाचे आयोजन करण्यात आले. दिनांक १० जानेवारी २०२२ रोजी निबंध स्पर्धा, पर्यावरण संरक्षणाच्या दृष्टीने घोषवाक्य स्पर्धा, पोस्टर व चित्रकला स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले, ११ जानेवारी २०२२ रोजी जलप्रदूषण घनकचरा प्रदूषण, वायू प्रदूषण तसेच ध्वनी प्रदूषणावर आधारित शॉर्ट फिल्म स्पर्धा घेण्यात आली. दिनांक १२ जानेवारी २०२२ रोजी पर्यावरण रक्षण संदर्भात विविध मुद्दे घेऊन PPT Presentation या स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले तर दिनांक १३ जानेवारी २०२२ रोजी प्रश्नमंजुषा स्पर्धा घेण्यात आली. सर्वच स्पर्धांमध्ये विद्यार्थ्यांनी भरभरून सहभाग घेतला. त्याचबरोबर भूगोल विभागाचेच माजी विद्यार्थी ज्यांनी विविध क्षेत्रात यशस्वी वाटचाल सुरु केलेली आहे अशा यशस्वी विद्यार्थ्यांची व्याख्यानेही १०, ११, १२, १३ जानेवारी २०२२ रोजी आयोजित करण्यात आली. या प्रसंगी सहाय्यक प्राध्यापक राहुल पाटील, सैन्य दलातील श्री. प्रमोद साळुंखे, GIS तज्ज्ञ सौ. क्रांती जाधव तसेच उद्योजक चैतन्य सुतार यांनी मार्गदर्शन केले व आपले अनुभव कथन केले तसेच त्या-त्या क्षेत्रातील संधीविषयी मार्गदर्शन केले.

विभाग प्रमुख डॉ. शुभदा लोंढे, तसेच डॉ. राजेश बिराजदार, डॉ. दत्तात्रय माने यांनी प्रत्येकी एक विद्यार्थ्याला डेव्हलपमेंटसाठी मार्गदर्शन केले. भौगोलिक माहिती प्रणाली (GIS) तांत्रिक सल्लागार म्हणून GIS Expert तसेच त्या क्षेत्रातील यशस्वी उद्योजिका सौ. सारिका पवार यांनी सहकार्य केले.

विभागातील सर्व सहकाऱ्यांनी या शैक्षणिक वर्षात विविध राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात सहभाग घेतला. विभाग प्रमुख डॉ. शुभदा लोंढे यांनी सेंटर ऑफ जिओग्राफिकल स्टडीज, पटना, बिहार आणि डेक्कन

जिओग्राफिक सोसायटी ऑफ इंडिया यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक १० ते १२ सप्टेंबर २०२१ या कालावधीत आयोजित (XVIth DGS International Geography Online Conference) Environment, Population Sustainable Development या विषयावरील ऑनलाईन अंतरराष्ट्रीय परिषदेत Handicraft Sector : Promising Sector of India या पेपरचे वाचन केले.

डॉ. शुभदा सुरेश लोंढे
भूगोल विभाग प्रमुख

डॉ. शुभदा सुरेश लोंढे

भूगोल विभागात विभाग प्रमुख म्हणून कार्यरत असून वर्ष २०२१ -२२ मध्ये महाविद्यालय व विद्यापीठ स्तरावरील विविध उपक्रमांमध्ये सहभाग घेतला. सेंटर ऑफ जिओग्राफिकल स्टडीज, पटना, बिहार आणि डेक्कन जिओग्राफिक सोसायटी ऑफ इंडिया यांच्या संयुक्त विद्यमाने दिनांक १० ते १२ सप्टेंबर २०२१ या कालावधीत आयोजित (XVIth DGS International Geography Online Conference) Environment, Population Sustainable Development या विषयावरील ऑनलाईन अंतरराष्ट्रीय परिषदेत Handicraft Sector : Promising Sector of India या पेपरचे वाचन केले.

विभागातील विद्यार्थ्यांना डेव्हलपमेंटसाठी मार्गदर्शन करून त्याची पूर्तता करून घेतली. पदवी तसेच पदव्युत्तर वर्गाची फिल्ड व्हिजीट व इंडस्ट्रीयल व्हिजीट घडवून आणली व रिपोर्ट पूर्ततेविषयी मार्गदर्शन करून त्याची पूर्तता करून घेतली.

Staff Welfare Committee, Entrepreneurship Development Cell Incubation Center, BC Cell इ. कमिट्ट्यामध्ये चेअरमन म्हणून काम पाहिले. भौगोलिक माहिती प्रणाली (GIS)- Basic, भौगोलिक माहिती प्रणाली (GIS)-Advance तसेच स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास या तीनही सर्टिफिकेट कोर्सेसचे कोऑर्डिनेटर म्हणून काम पाहिले. NAAC Criteria - 7, Admission Committee, Timetable Committee, Gymkhana Medical Checkup, Eco-Friendly Campus Campus Beautification Committee, Mentor-Mentee Teacher Parent Association, Extra-Mural Committee Bahishhal, Eco-friendly College Yojna, Alumni Association, University Annual Report Sanstha's / Govt./ Correspondence Committee Science Association Excursion Committee, College-Industry Co-ordination Committee, Women's Forum Internal Complaints Cell इ. महाविद्यालयातील विविध समित्यांमध्ये सदस्य म्हणून काम पाहिले.

डॉ. शुभदा लोंढे, विभाग प्रमुख

DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Physical and mental fitness is the main objective of physical education. Sports and Physical Education are the integral part of total education system and the present National Education policy emphasizes promotion and development of sports and Physical Education. The main function of department is to promote sports by organizing and participated sports activities at Inter-Collegiate, Inter-Zonal, State and National levels.

The Physical Education and Sports Department of the college has organised different activity during the Academic year like Inter Class, Inter Collegiate, and Inter - Zonal Sports Tournaments etc. Our college and Pune District Zonal Sports Committee organized different sports events (Men & Women) and students of our college achieved special awards and prizes.

Student of our college have bagged special prizes and have been awarded during the Inter Collegiate, Inter-Zone, All India Inter-University and, National and International level Tournament. Special achievements highlights for the year 2021-2022 are as follows.....

Special Achievement

Awarded to Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, and Pune - 17 for having actual played in Athletics Men's Tournament and declared Runner team during the year 2021-2022.

Students Achievements

Snehal Ramesh Khaware : (F.Y.B.Com.)

- Silver Medal in 55 kg. weight category All India Inter-University Judo Competitions organized by Chatrapti Shu Ji Maharaj, University, Kanpur from 22nd to 24th March, 2022
- Silver Medal in 55 kg. weight category for Khelo India University Judo Competition organized by Jain University Bangalore, from 27th to 30 April, 2022
- Gold Medal in 55 kg. Weight category for Inter-Collegiate Judo Competitions Organized S.M. Joshi College, Hadapsar, Pune, from 23rd Sept.2021.

- Gold Medal in 55 kg. Weight category for Inter-Zone Judo Competitions Organized K.T. H. M. College, Nashik, from 29th & 30th, 2021.

Dhaygude Shubham (F.Y.B.A.)

- Gold Medal in 1500m Freestyle, Silver medal in 400m Freestyle and Bronze medal in 4X200m freestyle Relay in All India Inter-University Swimming Competitions organized by Kalinga Institute of Social Sciences (KISS) Bhubaneswar, Odisha, India. from 22nd to 26 Dec, 2021
- Gold Medal in 1500m Freestyle for Khelo India University Swimming Competition organized by Jain University Bangalore, from 25th to 28 April, 2022
- Gold Medal in 400m, 800m, 1500m, freestyle for Inter-Zone Swimming Competitions Organized Garware College of Commerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.

Patil Siddhesh (S.Y.B.Com.)

- Silver Medal in 70 K.M. Master Start cycling event for Khelo India Youth Games Cycling Competition organized by Haryana, from 7th to 15th June, 2022
- Represented in All India Inter-University Cycling track event Competitions organized by Panjab University, Patiyala, from 6th 9th Dec, 2021
- Selected for Cycling Track Event for Inter-Zone Swimming Competitions Organized HRM, Rajgurunagare, Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 2nd Dec, 2021.

Jadhav Swati Raghunath (T.Y.B.A.)

- Represented for Khelo India University Hockey Competition organized by Jain University Bangalore, from 25th to 1st May, 2022
- Represented in All India Inter-University Hockey Competitions organized by Mohanlal Sukhadiya, University, Udyapur, from 21st to 27th March. 2022
- Gold medal in Inter Zonal Hockey team Competition organized by B.G. College, Sangavi, Pune, from 19th & 20th Nov, 2021.
- Selected for Inter-Zone Hockey Competition organized by B.G. College, Sangavi, Pune, from 18th Nov, 2021

Angre Omkar (S.Y.B.Com.)

- Represented in All India Inter-University Cycling track event Competitions organized by Panjab University, Patiyala, from 6th 9th Dec, 2021
- Selected for Cycling Track Event for Inter-Zone Swimming Competitions Organized HRM, Rajgurunagare, Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 2nd Dec, 2021

Chavan Bhushn (F.Y.B.Com.)

- Represented in All India Inter-University Cycling track event Competitions organized by Panjab University, Patiyala, from 6th 9th Dec, 2021
- Selected for Cycling Track Event for Inter-Zone Swimming Competitions Organized HRM, Rajgurunagare, Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 2nd Dec, 2021.

Patil Sainath (F.Y.B.Com.)

- Represented in All India Inter-University Cycling track event Competitions organized by Panjab University, Patiyala, from 6th 9th Dec, 2021
- Selected for Cycling Track Event for Inter-Zone Swimming Competitions Organized HRM, Rajgurunagare, Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 2nd Dec, 2021

Patole Rohit (F.Y.B.Com.)

- Represented in All India Inter-University Cycling track event Competitions organized by Panjab University, Patiyala, from 6th 9th Dec, 2021
- Selected for Cycling Track Event for Inter-Zone Swimming Competitions Organized HRM, Rajgurunagare, Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 2nd Dec, 2021

Hajare Prathmesh (F.Y.B.Com.)

- Represented in All India Inter-University Cycling track event Competitions organized by Panjab University, Patiyala, from 6th 9th Dec, 2021
- Selected for Cycling Track Event for Inter-Zone Swimming Competitions Organized HRM, Rajgurunagare, Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 2nd Dec, 2021.

More Ashish (F.Y.B.Com.)

- Represented for cycling event for Khelo India Youth Games Cycling Competition organized by Haryana, from 7th to 15th June, 2022

- Represented in All India Inter-University Cycling track event Competitions organized by Panjab University, Patiyala, from 6th to 9th Dec, 2021
- Selected for Cycling Track Event for Inter-Zone Swimming Competitions Organized HRM, Rajgurunagare, Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 2nd Dec, 2021.

Siddhesh Chudhari (F.Y.B.A.)

- Represented in 400m Hurdles All India Inter-University Athletics Competitions organized by Mangalore University, Mangalore, from 4th to 7th Jan, 2022.
- Gold Medal in 400m Hurdles, 4X100m & 4X400m Relay for Inter-College Athletics Competitions Organized by B.G.S, College, Wagholi, Pune, from 10th to 12th Dec, 2021.
- Gold Medal in 400m Hurdles, Silver medal in 4X400m relay for Inter Zonal Athletics Competitions Organized by Pune district Zonal Sports Committee, Pune, from 13th to 15th Dec, 2021.

Gaikwad Dhairyasheel (F.Y.B.A.)

- Represented in All India Inter-University Athletics Competitions organized by Mangalore University, Mangalore, from 4th to 7th Jan, 2022.
- Gold Medal in High Jump for Inter-College Athletics Competitions Organized by B.G.S, College, Wagholi, Pune, from 10th to 12th Dec, 2021.
- Gold Medal in High Jump for Inter Zonal Athletics Competitions Organized by Pune district Zonal Sports Committee, Pune, from 13th to 15th Dec, 2021.

Lavhe Devashree (F.Y.B.Com.)

- Represented in All India Inter-University Athletics Competitions organized by K.I.T. University, Bhuvaneshwar, from 21st to 24th Feb, 2022.
- Gold Medal in 400m & 200m run, in for Inter-Collegiate Athletics Competitions Organized by B.G.S, College, Wagholi, Pune, from 10th to 12th Dec, 2021.
- Silver Medal in 400m & 200m run for Inter Zonal Athletics Competitions Organized by Pune district Zonal Sports Committee, Pune, from 13th to 15th Dec, 2021.

Ruturaj Gaikwad (T.Y.B.A.)

- Represented 72kg. weight Category All India Inter-University Weight-Lifting Competitions organized by Chandigarh University, Mohali, from 8th to 12th March, 2022
- Gold Medal in 72 kg weight category for Inter-College Weight Lifting Competitions Organized Hutatma Rajguru Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 17 Dec, 2021.
- Gold Medal in 72 kg weight category for Inter-Zone Weight Lifting Competitions Organized by C. D. Jain College, Shrirampur, Ahmednagar from 20th Dec, 2021.

Kiran Jagtap (T.Y.B.A.)

- Represented 72kg. weight Category All India Inter-University Weight-Lifting Competitions organized by Chandigarh University, Mohali, from 8th to 12th March, 2022
- Gold Medal in 72 kg weight category for Inter-College Weight Lifting Competitions Organized Hutatma Rajguru Mahavidyalaya, Rajgurunagar, Pune, from 17 Dec, 2021.
- Gold Medal in 72 kg weight category for Inter-Zone Weight Lifting Competitions Organized by C. D. Jain College, Shrirampur, Ahmednagar from 20th Dec, 2021.

Magar Atharv (S.Y.B.A.)

- Silver Medal in Rifle Shooting Team Event for Khelo India University Competition organized by Jain University Bangalore, from 27th to 30 April, 2022
- Represented 64th National Shooting Championship Competition in Rifle Events held at Bhopal Madhya Pradesh from 25th Nov to 10th Dec, 2021
- Silver medal 10m Air Pistol Inter Zonal Shooting Competition Organized by Sharad Chandraji Pawar Mahavidyalaya, Jejuri, Pune, from 16th to 17th Dec, 2021.
- Silver medal 10m Air Pistol Inter Collegiate Shooting Competition Organized by Rajashree Shahu Engineering College, Tathavade, from 13rd Dec, 2021.

Rohit Bari (M.Com.)

- Represented 64th National Shooting Championship Competition in rifle Events held at Bhopal Madhya Pradesh from 25th Nov to 10th Dec, 2021.
- Fourth place in 10m Air Pistol Inter Collegiate Shooting Competition Organized by Rajashree Shahu Engineering College, Tathavade, from 13rd Dec, 2021.
- Represented in 10m Air Pistol Inter Zonal Shooting Competition Organized by Sharad Chandraji Pawar Mahavidyalaya, Jejuri, Pune, from 16th to 17th Dec, 2021.

Atharv Bhkare (T.Y.B.Com.)

- Selected for 200m IM, 400m, 1500m free style, 100m Breast stroke for Inter-Zone Swimming Competitions Organized Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pun- 17 from 30th Nov, 2021.
- Silver medal in 400m and 1500m free style for Inter-Zone Swimming Competitions Organized Garware College of Commerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.
- Selected for Water-Polo Competition for Inter-Zonal Competitions Organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pun- 17 from 30th Nov, 2021.
- Silver medal in Water-Polo team Inter Zonal Competition Organized by Garware College of Commerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.

Mandalkar Koushik (F.Y.B.A.)

- Selected for 50m, 100m, 200m free style for Inter-Zone Swimming Competitions Organized Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune- 17 from 30th Nov, 2021.
- Silver medal in 200m and 100m free style for Inter-Zone Swimming Competitions Organized Garware College of Commerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.
- Selected for Water-Polo Competition for Inter-Zonal Competitions Organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pun- 17 from 30th Nov, 2021.
- Silver medal in Water-Polo team Inter

Zonal Competition Organized by Garware College of Commerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.

Chavan Chetan (F.Y.B.A.)

- Silver Medal in 800m run for Inter-Collegiate Athletics Competitions Organized by B.G.S, College, Wagholi, Pune, from 10th to 12th Dec, 2021.
- Silver Medal in 400m & 200m run for Inter Zonal Athletics Competitions Organized by Pune district Zonal Sports Committee, Pune, from 13th to 15th Dec, 2021.

Shreyash Magar (F.Y.B.A.)

- Bronze Medal in 400m run for Inter-Collegiate Athletics Competitions Organized by B.G.S, College, Wagholi, Pune, from 10th to 12th Dec, 2021.
- Silver Medal in 400X100m Relay for Inter Zonal Athletics Competitions Organized by Pune district Zonal Sports Committee, Pune, from 13th to 15th Dec, 2021.

Omkar Shidruk (F.Y.B.A.)

- Gold Medal in Tripple Jump, Silver Medal in Long Jump for Inter-Collegiate Athletics Competitions Organized by B.G.S, College, Wagholi, Pune, from 10th to 12th Dec, 2021.
- Represented in Long Jump for Inter Zonal Athletics Competitions Organized by Pune district Zonal Sports Committee, Pune, from 13th to 15th Dec, 2021.

Jawale Santosh (F.Y.B.A.)

- Selected for Inter-Zone Hockey Competitions Organized Baburao Gholap College, Sngavi, Pune, from 19 & 20, Nov, 2021.
- Silver medal in Inter-Zone Hockey Team event organized by Organized Baburao Gholap College, Sngavi, Pune, from 19 & 20, Nov, 2021.

Mane Abhishek (M.Com.-I)

- Member of Runner-Up Hockey Men's team for Inter-Zonal Competitions Organized Baburao Gholap College, Sngavi, Pune, from 19 & 20, Nov, 2021.
- Silver medal in Inter-Zone Hockey Team event organized by Organized Baburao Gholap College, Sngavi, Pune, from 19 & 20, Nov, 2021.

Padavi Vajya (T.Y.B.A.)

- Selected for Inter-Zone Cross Country Competition organized by Ramchandra Engg. College, Wagholi, Pune from 22nd Dec, 2021
- Silver Medal in 10000m Run Inter-Collegiate Athletics Competition for Inter-Collegiate Athletics Competitions Organized by B.G.S, College, Wagholi, Pune, from 10th to 12th Dec, 2021.
- Represented in 10000m run for Inter Zonal Athletics Competitions Organized by Pune district Zonal Sports Committee, Pune, from 13th to 15th Dec, 2021.

Jadhav Akash (T.Y.B.A.)

- Selected for Water-Polo Competition for Inter-Zonal Competitions Organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune- 17 from 30th Nov, 2021.
- Silver medal in Water-Polo team Inter Zonal Competition Organized by Garware College of Commerce, from Pune, from 8th & 9th Dec, 2021.

Anvita Nikam (F.Y.B.Com.)

- Selected for Inter-Zone Swimming Competition organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune- 17 from 20th Dec, 2021

Shinde Sanket (T.Y.B.Com.)

- Silver medal in 48 to 51 kg weight category for Inter Collegiate Swimming Competition Organized by BJS , College, Wagholi, from 2nd & 3rd Dec, 2021.
- Represented in 48 to 51 kg weight category for Inter Zonal Boxing Competition Organized by BJS , College, Wagholi, from 6th & 7th Dec, 2021.

Kakade Neha (S.Y.B.A.)

- Silver medal in 52 to 54 kg. Weight category for Inter Collegiate Swimming Competition Organized by BJS , College, Wagholi, from 2nd & 3rd Dec, 2021.
- Represented in 52 to 54 kg. Weight category for Inter Zonal Boxing Competition Organized by BJS, College, Wagholi, from 6th & 7th Dec, 2021.

Shinde Vaibhav (F.Y.B.Com.)

- Selected for Inter Collegiate Yoga Competition Organized by Dr. Babasaheb Ambedkar Mahavidyalaya, Yerwada, Pune, from 4th Dec, 2021.

- Represented for Inter Zonal Yoga Competition Organized by Sangmner Nagarpalika, Mahavidyalaya, Sangamner, Dist- Ahmednagar
- Organization Inter Collegiate Swimming and water Polo Competition Organized by Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune from 15th to 16th Sept, 2019
- Demonstration of International Yoga Day Organized Inter- Class Sports Competitions.

Chess, Athletics, Volleyball, Kho-Kho, Kabaddi, Table- Tennis etc.

Participated Teams for Inter-Collegiate Sports Competitions

1. Hockey (Men & Women)
2. Kabaddi (Men)
3. Boxing (Men & Women)
4. Cross Country (Men & Women)
5. Athletics (Men & Women)
6. Shooting (Men)
7. Weight Lifting (Men)
8. Kho- Kho (Men)
9. Cycling Track (Men)
10. Wrestling (Men & Women)
11. Judo (Women)
12. Cycling Road (Men)
13. Yoga (Men)
14. Cycling Road Race (Men)
15. Swimming (Men & Women)
16. Water Polo (Men)

Dr. Lohote P.K.

Director of Physical Education

Dr. Lohote Pandurang Kisan

Publication

- Paper published on "Comparison of Mental health between Men and Women" in Printing Aria International Interdisciplinary Research Journal ISSN: 2394-5303.
- Paper published on "Mahatma Phule Yanche Bhartiya sheti v Shetkryan vishyai vichar" in Sanshodhak Research Journal ISSN: 2394-5990.
- Paper presented International Conference on Recent Trends in Yoga, Nutrition and Fitness Management Title of the Paper "A Study of Stress on undergraduate of

Mahatma Phule aided College, Pimpri, Pune, and Maharashtra" from 21st to 22nd Sept, 2021 organised by Abasaheb Garware College, Karve Road Pune-04

- Chapter Publish in Dimension of Physical Education, Sports and Yoga V-2 for AkiNiki Publication. ISBN:978-93-5570-141-1 from March 2022.

B.Voc, मास कम्युनिकेशन

पिंपरी येथील रयत शिक्षण संस्थेच्या महात्मा फुले महाविद्यालयात मास कम्युनिकेशन (B.Voc) विभागामार्फत दि. १६ फेब्रुवारी २०२२ वेळ: सकाळी ११:०० वाजता VFX पोस्ट प्रोडक्शन आणि त्यातील उद्योग संधी या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.

या प्रसंगी S.M. Rolling चे VFX Supervisor आणि Director मा. पंकज सोनवणे यांनी VFX पोस्ट प्रोडक्शन आणि त्यातील उद्योग संधी या मध्ये प्री - प्रोडक्शन, प्रोडक्शन आणि पोस्ट प्रोडक्शन यासंबंधी विद्यार्थ्यांना महत्त्वपूर्ण अशी माहिती दिली तसेच पोस्ट प्रोडक्शन द्वारे स्टोरी टेलिंग अजून प्रभावी कशी बनवू शकतो आणि अमूर्त चित्र ग्राफिक्स आणि स्पेशल व्हिज्युअल इफेक्ट्स याद्वारे आपण साकार करून कथानक अनुरूप उत्कटता कशी वाढवू शकतो यासंबंधी सरांनी मार्गदर्शन केले. तसेच व्हीएफएक्स या क्षेत्राचा भारतात अवकाश किती आहे व देशात परदेशात यासंबंधी कुठल्या कुठल्या टेक्नॉलॉजीने कशाप्रकारे काम केले जाते आणि याद्वारे आपण कशा चांगल्या संधी भारतामध्ये मिळवू शकतो यासंबंधी सरांनी मोलाचा संदेश विद्यार्थ्यांना दिला तसेच या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महात्मा फुले महाविद्यालयाच्या उपप्राचार्य मृणालिनी शेखर मॅडम यांनी या क्षेत्रात चिकाटीने व मेहनत घेऊन जर जोमाने काम केले तर फार थोड्या कालावधीत आपण उत्कृष्ट असे ध्येय गाठू शकतो असा आशावाद विद्यार्थ्यांसमोर प्रकट केला. या माहितीपर कार्यक्रमाचा आस्वाद विद्यार्थी तसेच सर्व प्राध्यापकांनी देखील घेतला. तसेच अनेक विद्यार्थी मित्र मैत्रिणींनी पंकज सोनावणे सरांशी संवाद साधला व त्यांनी त्यांच्या प्रश्नांचे निरसन केले या व्याख्यानमुळे विद्यार्थी मित्रांना VFX पोस्ट प्रोडक्शन आणि त्यातील उद्योग संधी या बाबींची ओळख झाली. या प्रसंगी IQAC चे Coordinator डॉ. नीलकंठ डहाळे यांनी प्रास्ताविक केले, तर प्रा. दत्तात्रय बिडबाग यांनी सूत्रसंचालन केले.

उपक्रम : ०२

पिंपरी येथील रयत शिक्षण संस्थेच्या महात्मा फुले महाविद्यालयात मास कम्युनिकेशन (B.Voc) विभागामार्फत दि. १२ फेब्रुवारी २०२२, वेळ: सकाळी ११:००

वाजता ओरिएंटेशन ऑन करिअर अपॉर्च्युनिटीज इन फोटोग्राफी अँड व्हिडिओग्राफी या विषयावर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले होते.

या प्रसंगी छायाचित्रकार श्री. आनंद संपत यांनी ओरिएंटेशन ऑन करिअर अपॉर्च्युनिटीज इन फोटोग्राफी अँड व्हिडिओग्राफी या विषयावर आपले विचार मांडले फोटोग्राफीचे विविध प्रकार सरांनी विद्यार्थ्यांना समजावून सांगितले तसेच या काळात फोटोग्राफीला दिवसेंदिवस येणारे महत्त्व त्यांनी विशद केले तसेच विद्यार्थ्यांनी आता पुढे होऊन स्वतः या क्षेत्रात नवनवीन गोष्टी करायला हव्यात तसेच फोटोग्राफीद्वारे आपण आपली उपजीविका व्यवसाय कसा सक्षमपणे करू शकतो याबद्दल सरांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.

या कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान महात्मा फुले महाविद्यालयाचे प्राचार्य आदरणीय डॉ. पांडुरंग गायकवाड सरांनी केले ते आपल्या अध्यक्षीय भाषणात म्हणाले की, फोटोग्राफी हे स्वतःला व्यक्त करण्याचे अत्यंत उत्तम माध्यम आहे. याद्वारे आपण आपले भावविश्व हे समाजापुढे सादर करू शकतो. समाजामध्ये सृजनशीलता निर्माण करू शकतो. छायाचित्र हा प्रकार ऑडिओ-व्हिज्युअल या माध्यमाचा पाया आहे याद्वारे विद्यार्थी हा कुशल कलाकार होऊ शकतो असा आशावाद सरांनी प्रकट केला या माहितीपर कार्यक्रमाचा आस्वाद विद्यार्थी तसेच सर्व प्राध्यापकांनी देखील घेतला. काही विद्यार्थी मित्रांनी आनंद संपत सर यांच्याशी थेट संवाद साधत आपल्या प्रश्नांचे निरसन केले. या व्याख्यानामुळे विद्यार्थी मित्रांना ओरिएंटेशन ऑन करिअर अपॉर्च्युनिटीज इन फोटोग्राफी अँड व्हिडिओग्राफी या बाबींची ओळख झाली. या प्रसंगी मास कम्युनिकेशन चे नोडल ऑफिसर प्रा. दत्तात्रय हिंणणे यांनी पाहुण्यांचे आभार मानले तर प्रा. दत्तात्रय बिडबाग यांनी सूत्रसंचालन केले.

उपक्रम : ०३

मास कम्युनिकेशन (B.Voc) विभागतर्फे S. M Rolling कंपनीस भेट. चिंचवड दि. १९ मार्च २०२२ वेळ: सकाळी ११:०० वाजता पिंपरी येथील रयत शिक्षण संस्थेच्या महात्मा फुले महाविद्यालयात मास कम्युनिकेशन (B. Voc) विभागामार्फत S. M. Rolling VFX पोस्ट प्रोडक्शन कंपनीमध्ये विद्यार्थ्यांनासाठी अभ्यासिक भेट आयोजित करण्यात आली होती.

S.M. Rolling चे VFX Supervisor आणि Director मा. पंकज सोनवणे यांनी VFX पोस्ट प्रोडक्शन आणि त्यातील संधी या अभ्यास दौऱ्यात विद्यार्थ्यांना त्यांच्या ऑर्गनायझेशन स्ट्रक्चर दाखवले तसेच वेगवेगळे कंपार्टमेंट मध्ये वेगवेगळ्या टेक्निशियन द्वारे कसे कामे चालू असतात या यासंदर्भात मोलाचे मार्गदर्शन केले तसेच लेटेस्ट टेक्नॉलॉजी आता आद्यवत वापरल्या जात आहेत त्या

ग्रंथालय विभाग

संदर्भात मार्गदर्शन केले Adobe Photoshop हा कसा निमेशन आणि ग्राफिक्सचा पाया आहे आणि ह्या गोष्टी लवकरात लवकर शिकला तर तुम्ही या क्षेत्रांमध्ये कसे स्थिरस्थावर होऊ शकतात याबद्दल सर्वांनी अतिशय उत्कृष्टरित्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले आणि एस एम रोलिंग द्वारे पिंपरी-चिंचवडमध्ये स्टुडिओ तयार होत आहे ज्या माध्यमातून आपल्याला ॲडव्हर्टाईजमेंट आणि कॉर्पोरेट ग्रीन शुट करता येतील या ठिकाणी सरांनी आमची भेट घडवून आणली त्यामुळे विद्यार्थ्यांचा आत्मविश्वास दुणावला या प्री - प्रोडक्शन, प्रोडक्शन आणि पोस्ट प्रोडक्शन यासंबंधी विद्यार्थ्यांना महत्त्वपूर्ण अशी माहिती दिली. तसेच पोस्ट प्रोडक्शनद्वारे स्टोरी टेलिंग अजून प्रभावी कशी बनवू शकतो आणि अमूर्त चित्र ग्राफिक्स आणि स्पेशल व्हिज्युअल इफेक्ट्स याद्वारे आपण साकार करून कथानक अनुरूप उत्कटता कशी वाढवू शकतो यासंबंधी सरांनी मार्गदर्शन केले. तसेच व्हीएफएक्स या क्षेत्राचा भारतात अवकाश किती आहे व देशात परदेशात यासंबंधी कुठल्या कुठल्या टेक्नॉलॉजीने कशाप्रकारे काम केले जाते आणि याद्वारे आपण कशा चांगल्या संधी भारतामध्ये मिळवू शकतो यासंबंधी सरांनी मोलाचा संदेश विद्यार्थ्यांना दिला. तसेच पंकज सरांनी विद्यार्थ्यांनी विचारलेल्या प्रश्नांचीही समर्पक अशी उत्तरे दिली तर या अभ्यास दौऱ्यात विभाग प्रमुख प्रा. दत्तात्रय बिडबाग, प्रा. आदित्य हविले सर उपस्थित होते.

फिल्म स्क्रीनिंग :

चित्रपट रसग्रहण या विषयाच्या दृष्टिकोनातून मास कम्युनिकेशन विभागामार्फत प्रत्येक आठवड्यात शनिवारी फिल्म स्क्रीन केली जाते याचा उद्देश विद्यार्थ्यांना फिल्ममेकिंगबद्दल जास्तीत जास्त माहिती व्हावी तसेच ही प्रक्रिया खूप सुलभ दृष्टीने त्यांना समजावी तसेच जागतिक आणि विविध भाषेतील उत्तम कलाकृती अभ्यासावी व त्यातून आपला दृष्टिकोन तयार व्हावा व त्या आधारे आपणाला विविध संस्कृती, समाजजीवन, मानवी अभिव्यक्ती बाबत आपल्या ज्ञानात वृद्धी व्हावी यादृष्टीने फिल्म स्क्रीनिंग विभागामार्फत आयोजित केले जाते.

इंटरनेटशिप:

बी. व्होक चे विद्यार्थी सिलॅबसचा पार्ट या नात्याने विविध वृत्तवाहिन्या जसे की एबीपी माझा, तसेच वेगवेगळे न्युज डिजिटल प्लॅटफॉर्म, रेडिओ चॅनेल्स, वृत्तपत्रांमध्ये इंटरनेटशिप करत आहेत. सर्व विद्यार्थी आतापर्यंत वर्गात ज्या गोष्टी शिकविलेल्या आहेत त्या गोष्टी इंडस्ट्रीमध्ये प्रत्यक्षात अमलात आणत आहेत आणि आपल्या ज्ञानाच्या आणि कौशल्याच्या कक्षा वृद्धिंगत करत आहेत.

नोडल ऑफिसर : डॉ. दत्तात्रय हिंगणे

विभाग प्रमुख : प्रा. दत्तात्रय बिडबाग

मास कम्युनिकेशन विभाग

ग्रंथालय ही एक सामाजिक संस्था आहे. ज्ञानाची साधना आणि संशोधनात्मक दृष्टीमुळे समाजाचा आणि राष्ट्राचा सर्वांगीण विकास होत असतो. या कामी ग्रंथालयाचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे. ग्रंथालयामुळे संशोधन कार्याला चालना मिळते व नवनवीन माहिती वाचकांपर्यंत पोहचविली जाते .

मनोरंजनासाठी पुस्तके उपलब्ध करणे म्हणजे व्यक्तिमत्त्व विकासाच्या संधी उपलब्ध करून देणे ही ग्रंथालयाची उद्दिष्टे आहेत. ग्रंथपाल व ग्रंथालयातील सेवकांना माहितीच्या विविध स्रोतातून माहिती शोधून लोकहितार्थ सुनियोजितपणे संकलित करावी लागते व अशी उपयुक्त माहिती वाचकांना वेळेत उपलब्ध करून द्यावी लागते.

ग्रंथालयामाजी बसे क्षणभरी !

तोचि ज्ञान कण वेचितसे !!

आजच्या संगणकीय माहिती तंत्रज्ञानाच्या काळात वाचन साहित्याचे स्वरूप बदलत चालले आहे. माहितीचा ओघ प्रचंड प्रमाणात वाढू लागला आहे. अनेक पुस्तके पीडीएफ स्वरूपातही उपलब्ध होऊ लागली आहेत एक प्रकारे ग्रंथालय एका क्लिकवर उपलब्ध होत आहेत. सोशल मिडीयाच्या तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून ग्रंथपालाने ग्रंथालय वेबसाईट

([http://](http://mpcollegelibrarypimpri.wordpress.com)

mpcollegelibrarypimpri.wordpress.com)

व ग्रंथालय ब्लॉक

(<http://mpcollegelibrary83.blogspot.com>)

तयार केला आहे.

महाविद्यालयाचे ग्रंथालय हे विविध विषयांवरील संदर्भ ग्रंथ व क्रमिक पुस्तकांनी सुसज्ज आहे. ग्रंथालयातील एकूण ग्रंथसंपदा ५०३८३ एवढी आहे. ३७५ सीडी व डीव्हीडी आहेत. ग्रंथालयात एकूण २७ नियतकालिके येतात. ग्रंथालयाने N-List (National Library and Information service Infrastructure for Scholarly Content) हा डेटाबेस वाचकांसाठी उपलब्ध करून दिला आहे. त्यामध्ये ३१,३५,००० ई -बुक्स व ६००० ई जर्नल्स उपलब्ध आहेत. याकरिता (<http://N-List.inflibnet.ac.in>) व शोधगंगा वेबसाईटसाठी (<http://shodhganga.inflibnet.ac.in>) या वेबसाईटचा उपयोग करण्यात येतो. ग्रंथालयामार्फत यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठाचे बी.लिब. व एम. लिब. हे कोर्स चालवले जातात.

ग्रंथालयामध्ये देवाण-घेवाण कक्ष, संदर्भ ग्रंथ, दृकश्राव्य विभाग, नियतकालिक विभाग, वाचन साहित्य संग्रह विभाग, इंटरनेट विभाग, मुलांसाठी व मुलींसाठी स्वतंत्र अभ्यासिका कक्ष, सत्र अभ्यासिका रिप्रोग्राफी (झेरॉक्स) इत्यादी विभाग कार्यरत आहेत.

महाविद्यालयाच्या प्रत्येक विभागात विषय (विभागीय) ग्रंथालय कार्यरत आहेत. पदवी वर्गासाठी हुशार, होतकरू व गरीब विद्यार्थ्यांना बुकबँक योजनेद्वारे पुस्तकांच्या किंमतीच्या १/४ किंमत आकारून पुस्तकांचे संच दिले जातात. गुणवंत व विकलांग विद्यार्थ्यांना मोफत बुकबँक दिली जाते. वाचकांसाठी ओपॅक सुविधा आहे. संगणकाद्वारे पुस्तकांची देवाणघेवाण होते. Book Return Drop Box ची सुविधा आहे. संगणकाद्वारे गरजा, अडचणी जाणून घेण्यासाठी तक्रार निवारण पेटी ग्रंथालयात आहे. सामाजिक जबाबदारीच्या भावनेने 'समाजासाठी ग्रंथालय' ही सुविधा उपलब्ध आहे.

वाचन चळवळ वृद्धिंगत करण्यासाठी ग्रंथालयामार्फत या शैक्षणिक वर्षात पुढीलप्रमाणे चार वेळा 'ऑनलाइन कार्यक्रम' चे आयोजन करण्यात आले.

१. दि. १२ ऑगस्ट २०२१ डॉ. एस. आर. रंगनाथन जयंती निमित्त ऑनलाइन प्रश्नमंजुषाचे आयोजन.
२. दि. १५ ऑक्टोबर २०२१ वाचन प्रेरणा दिनानिमित्त ऑनलाईन पुस्तक वाचन चे आयोजन.
३. दि. २३ जानेवारी २०२२ मराठी भाषा पंधरवडा दिनानिमित्त ऑनलाईन ग्रंथ प्रदर्शनचे आयोजन.
४. दि. १९ फेब्रुवारी २०२२ छत्रपती शिवाजी महाराज जयंती निमित्त ऑनलाईन सफर किल्यांची चे आयोजन करण्यात आले. ग्रंथालयाच्या विविध कामासाठी आदरणीय प्राचार्यांचे मार्गदर्शन आणि सदस्यांचे सहकार्य लाभले.

डॉ. तुम्ही सुभाष अंब्रे
ग्रंथपाल

NCC COMMITTEE

College has appointed Prof. P. T. Bathe, Assistant Professor in Mathematics as Care Taking Officer to prepare and do the formality related with NCC Unit. Proposal to start a new NCC Unit is prepared and sent for approval to NCC Head Quarter, Pune in the month of August 2021. After the sanction NCC Unit of 1 Mah Signal Coy is started in the month of October 2021.

During the said academic year 17 students from First B.A./ B.Com./ B.Sc./B.B.A.(CA) were selected through the screening done by P.I. staff from NCC Head Quarter, Pune. There are 10 Senior Division and 07 Senior Wing cadets were part of the unit.

Regular follin is fixed on Saturday of every week.

Campus Cleaning drive was organised by NCC unit on 30th October, 2021. Total 17 cadets have participated in the activity.

Cadets have enrolled themself in NCC digital forum on 30th November, 2021 as per the guideline received from the NCC Group Head Quarter, Pune.

On 10th December, 2021 NCC cadets of our institute have given tribute to First Chief Defence of Staff i.e CDS Bipin Rawat and 13 other defence personnel who lost their life in helicopter crash on 8th December is given by lightning Candles.

On the occasion of Republic Day i.e 26th January, 2022 cadets have performed the drill and parade in front of the audience.

On 19th May, 2022 cadets have taken oath via digital forum on occasion of upcoming Yoga Day.

08 cadets have participated in CATC - 705 at Pune which was held during the period 01 Jun to 10 Jun 2022.

06 Cadets have participated in an activity organised on the occasion of Ocean Day which was held at Morya Gosavi Temple, Chinchwad, Pune.

06 cadets (02 SD and 04 SW) have actively participated in the Thai Sainik Camp 12th Jun to 21st Jun, 2022 Organised by NCC Group Head Quarter, Pune.

All the members of the committee have actively participated and contributed. Hon'ble has given guidance from time to time for smooth functioning of the committee.

Mr. P. T. Bathe
Associate NCC Officer

SHORT TERM COURSES

Short Term Courses is the salient feature of Mahatma Phule Mahavidyalaya, Pimpri, Pune. In the academic year 2021-22, 45 Short Term Courses were conducted in collaboration with 'Karmaveer Vidyaprabodhini', the academic wing of Rayat Shikshan Sanstha, Satara. Due to Covid Pandemic situations, teaching-learning and evaluation of Short Term Courses was conducted on online mode in this academic year.

New Short Term Courses introduced :

Sr. No.	Name of the Course	Dept.	Dura. Hrs.	Bene. ficiaries
1.	A Certificate Course in Proof Reading, Editing and Translation	Eng.	90 Hrs.	25
2.	A Certificate Course in Journalism for Electronic Media	Hindi	90 Hrs.	10
3.	A Certificate course in Advanced GIS	Geog.	90 Hrs.	14
4.	A Certificate Course in Foundation of Psychology	Psy.	90 Hrs.	25
5.	A Certificate Course in Introduction to Share Market	Eco.	90 Hrs.	11
6.	A Certificate Course in Basics of Stock Market	Com.	90 Hrs.	140
7.	A Certificate Course in Aquarium Maintenance	Zoo.	90 Hrs.	26
8.	A Certificate Course in Intellectual Property Rights	Che. and Micro.	60 Hrs.	51
9.	A Certificate Course in Drug Designing	Che.	60 Hrs.	26
10.	A Certificate Course in Tableau	BBA (C.A.)	90 Hrs.	44

Short Term Courses approved by Savitribai Phule Pune University:

For the academic year 2021-22 following courses were approved by Savitribai Phule Pune University as value added courses :

Sr. No.	Name of the Course	Dept.	Dura. Hrs.	Bene. ficiaries
1.	A Certificate Course in DTP and Book Publishing	Mar.	4	68
2.	A Certificate Course in Fashion Designing (Arts)	Hin.	4	10
3.	A Certificate Course in Spoken English	Eng. & Eco.	4	56
4.	A Certificate Course in Travel and Tourism	His.	4	35
5.	A Certificate course in Advanced GIS	Geog.	4	21
6.	A Certificate Course in Psychological Counselling and Guidance	Psy.	4	29
7.	A Certificate Course in Fashion Designing (Commerce)	Com.	2	23
8.	A Certificate Course in Direct Taxation and GST	Com.	2	132
9.	A Certificate Course in Basics of Stock Market	Com.	2	147
10.	A Certificate Course in Tableau (CA)	BBA (CA)	2	44
11.	A Certificate Course in CCTV Camera Installation and Repairing	Phy.	4	17
12.	A Certificate Course in Instrumental Methods of Chemical Analysis	Che.	4	22
13.	A Certificate Course in Quality Management System and Food Safety Management System	Micro.	4	42

Memorandums of Understanding (MoUs):

In order to college-industry coordination and availability of placement opportunities for students ,following MoUs have taken place on behalf of Short Term Courses in the academic year 2021-22:

1. A Certificate Course in Fashion Designing, Industry/College - Dr.Babasaheb Ambedkar College, Aundh, Pune, Dt. 09.02.2021 (For three years), Beneficiaries-178
2. A Certificate Course in Digital Marketing, Industry/College- Pashium Web Solution Pvt.Ltd., Pune,

Dt.12.03.2021 (For three years),
Beneficiaries-81

3. A Certificate Course in Tableau, Industry/College - R.advantec Computer Education, Mumbai, Dt.05.04.2022 , Beneficiaries-44
4. A Certificate Course in Psychological Counselling and Guidance, Industry/ College- Asmita Counselling Centre, Pune, Dt.17.02.2022, Beneficiaries-29
The coordinators namely Dr. Kamayani Surve, Dr.Vijaya Pokale, Prof. Preeti Nevse, Prof. Babasaheb Pawal, Prof. Rupali Rakshe have taken efforts for these MoUs.

Student Centric Activities Organized:

Following student-centric activities are undertaken in the academic year 2021-22:

Online National Level Quiz :

Online National Quiz on Psychological Tests was conducted by Prof. Vaishali Dhole (Founder Director, Asmita Counselling Centre, Pune) and Prof. Rupali Rakshe. This activity was conducted under MoU of 'A Certificate Course in Psychological Counselling and Guidance' on 17/02/2022. Number of beneficiaries were 30.

Online Fashion Show :

On behalf of 'A Certificate Course in Fashion Designing' Online Fashion Show was conducted on 28/02/2022. Twenty students participated in it. The students were one piece stitched by themselves and made a ramp walk. They prepared the video of this ramp walk and sent on Course What's App Group, Thus the virtual fashion show was organized. It helped students to increase their confidence. Faculty of Fashion designing Mrs. Sunita Pusalkar guided the students.

Psychological Greetings Cards Exhibition:

A psychological Greetings cards were prepared under A Certificate Course in Psychological Counselling and Guidance by the students of T.Y.B.A. 27 students participated in it. It was exhibited. This activity was conducted by the course faculty Prof. Rupali Rakshe on 05/03/2022.

Collaborative Activity: Mindfulness :

The activity 'Sajag Kriti' was

conducted on 12/03/2022 under A Certificate Course in Psychological Counselling and Guidance Course Certificate for the students of Ryat Shikshan Sanstha, Kanya Vidyalaya, Pimpri, Pune. Under this activity, students told the importance of mindfulness meditation to 107 students. In the activity 8 students of the course from T.Y.B.A., Course Faculty Prof. Rupali Gawde, 5 teachers Kanya Vidyalaya, Pimpri, Pune and 107 students participated.

Research Paper Presentation :

Research Paper Presentation Activity of 'A Certificate Course in Quality Management System and Food Safety Management System (QMS and FSMS)' was conducted by the faculty of this course Ms. Ashwini Sarje during 23rd to 29th March 2022. Number of beneficiaries were 19.

Educational Visits :

Following educational visits were organized by the different short term courses:

Visit to Aquarium :

Visit to aquarium was organized on behalf of Zoology department under A Certificate Course in Aquarium Maintenance on 24/03/2022. Experiential learning taken place due to this visit. Course coordinator Dr. Indira Patil conducted this activity. Twenty one students were benefitted by this visit.

Visit to Food Industry :

Visit to food industry, McDonalds, Rahatani, Pune was organized by A Certificate Course in Quality Management System and Food Safety Management System.(QMS and FSMS), department of Microbiology on 13/05/2022.This was experiential learning for the students. Eighteen students participated in it. This activity was conducted by Prof. Supriya Bankar, the course and faculty coordinator of Science.

Short Term Courses Exhibition :

When the college was shifted on offline mode, to encourage the talent of students, Short Term Courses Exhibition was organized on 10/05/2022. It was inaugurated by Hon'ble Hrishikesh Waghere (Social

Worker, Pimpri, Pune) and in gracious presence of Hon'ble Prin. Dr. Pandurang Gaikwad, Vice-Principal Prof. Shahaji More, Professor Dr. Madhav Sarode, Dr. Dattatray Hingane, Dr. Neelkanth Dahale. 243 students participated in this experiential activity. Students prepared different types of Models, research oriented presentations. Skill enhancement has taken place by this special activity. Dr. Kamayani Surve, Chief Coordinator of Short Term Courses and the team conducted this activity.

All these activities were organized under the valuable guidance of Hon'ble Prin. Dr. Pandurang Gaikwad, Vice Principals Dr. Mrunalini Shekhar, Prof. Shahaji More, IQAC Coordinator Dr. Neelkanth Dahale, Mr. Lakshman Jagdale all the faculty Coordinators Prof. Eesak Shaikh, Dr. Sonal Bawkar, Prof. Supriya Bankar, Prof. Preeti Nevse, all coordinators, faculty, committee members, Mr. Rajendra Gaikwad, O.S. Mrs. Ratnaprabha Naik, Mrs. Ujjwala Taware, Mr. Navnath Shewale, Mr. Aute, Miss Mahima Kumbhar and staff have given support and cooperation to organize all these activities.

Dr. Kamayani G. Surve
Chief Coordinator, Short Term Courses

CULTURAL COMMITTEE

- 1st August 2021, an Image Worship was organized on the occasion of birth anniversary of Annabhau Sathe and death anniversary of Lokmanya Bal Gangadhar Tilak. The event was guided by Hon'ble Principal Dr. Pandurang Gaikwad, Voice Prin. Dr. Mrunalini Shekhar and Cultural Committee Chairman Dr. Bharati Yadav to all staff and students.
- 7th September 2021, On the occasion of 'Teacher's Day' program and India's former President Dr. Sarvapalli Radhakrishnan's Birth Anniversary, a online lecture was organized by Hon'ble Dr. Kiran Kumar Bondar (Joint Director , Higher Education, Pune).
- 22th September 2021, an Image Worship was organized on the occasion of birth

- anniversary of Karmveer Bhaurao Patil. The event was guided by Hon'ble Prin. Dr. Pandurang Gaikwad,
- 30th September 2021, Special online Lecture of Hon'ble Prin. Dr. Sanjay Chakne (Arts, Science and Commerce College, Indapur.) was jointly organized by the Cultural department and National Service Scheme, On the occasion of Birth Anniversary of Karmveer Bhaurao Patil.
- On 2nd October 2021, an Image Worship was organized on the occasion of birth anniversary of Mahatma Gandhi. The event was guided by Hon'ble Principal Dr. Pandurang Gaikwad.
- On 28th November 2021, an Image Worship was organized on the occasion of Mahatma Phule death anniversary. The event was guided by Hon'ble Prin. Dr. Pandurang Gaikwad.
- On 6th December 2021, A special online lecture of Hon'ble Dyanesh Wakudkar (Famous Literary) was jointly organized by the Cultural department and National Service Scheme, on the occasion of death anniversary of Dr. Babasaheb Ambedkar.
- 12th December 2021, An essay competition based on the life and work of Padmavibhushan Sharadchandraji Pawar Saheb, President of Rayat Shikshan Sanstha ,was held on the occasion of his 81st birthday.
- On 2nd January 2022, A special online lecture of Nagnath Kottapalli (Former Vice Chancellor, Dr. Babasaheb Ambedkar Marathwada University, Aurangabad) was jointly organized by the Cultural department and National Service Scheme of Mahatma Phule Mahavidyalaya, on the occasion of death anniversary of Maharshi Vittal Ramji Shinde.
- On 3rd January 2022, A special online lecture of Add. Ram Kandge (Chairman, western region, Rayat Shikshan Sanstha, Satara) was organized by the Cultural department and Women's Forum Committee, on the occasion of birth anniversary of Savitribai Phule.

- 1st April 2022, an Image Worship and a special lecture of Manjushri Bobde (Principal, Shripatrao kadam Mahavidhyalaya, Shirval) was organized by the Cultural department and Women's Forum Committee of Mahatma Phule Mahavidhyalaya, on the occasion of death anniversary of Lakshmbai Bhaurao Patil.
- On 14 April 2022, A special Online lecture of Hon'ble Prin. Dr. Devidas Waydande (M.S. Kakade College, Someshwarnagar.) was jointly organized by the Cultural department and National Service Scheme, on the occasion of birth anniversary of Dr. Babasaheb Ambedkar.
- 9th May 2022, an Image Worship was organized on the occasion of death anniversary of Karmveer Bhaurao Patil and guided by Mrunalini Shekhar to all staff and students.
- 31st May, The annual awards ceremony function was held.
- Vaibhav Game Patil students of T.Y.B.Com. Organised state level 'Barrister Nath Pai Karandak' elocution competition & state level 'Ringan' elocution competition.
- Students of the college participated in various state & national level competitions.
- In the academic year 2021-22, various competitions were organized to give scope to the college students.

Sr. No.	Types of Competition	Date	Participate Students
1	Rangoli competition	04/05/2022	14
2	Wall Paper competition	06/05/2022	65 (7Dept. 's)
3	Singing competition	07/05/2022	13
4	Flower Decoration competition	09/05/2022	28

The work of the committee was well done due to the cooperation of all the members of cultural committee.

Dr. Bharati Yadav,
HoD, Department of Economics,

महिला मंच समिती

महाविद्यालयातील विद्यार्थिनींच्या सर्वांगीण विकासासाठी विविध उपक्रमांचे आयोजन करणे व त्यांच्या समस्यांचे निराकरण करणे यासाठी महिला मंच समिती निरंतर कार्यरत असते. शैक्षणिक वर्ष २०२१-२२ मध्ये समितीमार्फत खालील उपक्रम राबविण्यात आले.

१) निर्भय कन्या अभियान : एक दिवसीय कार्यशाळा

विद्यार्थी विकास मंडळ, सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे व रयत शिक्षण संस्थेचे महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने निर्भय कन्या अभियान अंतर्गत एक दिवसीय कार्यशाळा सोमवार दि.२८ जाने. २०२२ रोजी स. ९.३० ते ११.३० या वेळेत Online Zoom Platformवर आयोजित करण्यात आली.

सदर कार्यशाळेत प्रथम सत्राच्या तज्ज्ञ मार्गदर्शक सौ.प्रमिला भालके (मुख्याध्यापक, सेवाधाम ट्रस्ट आश्रमशाळा, माळेगाव खुर्द) यांनी 'विद्यार्थिनींचा व्यक्तिमत्त्व विकास' या विषयावर मार्गदर्शन केले. महिलांनी चूल आणि मूल या चाकोरीबद्ध जीवनातून बाहेर पडून आत्मनिर्भर होणे गरजेचे आहे. सावित्रीबाई फुलेंनी महिला शिक्षणासाठी केलेला संघर्ष लक्षात ठेऊन त्याचा वारसा पुढे चालविणे आवश्यक आहे, असे प्रतिपादन त्यांनी केले.

अस्मिता समुपदेशन केंद्राच्या प्रमुख समुपदेशक डॉ. वैशाली ढोले यांनी 'विवाहपूर्व समुपदेशन' या विषयावर मार्गदर्शन केले. मुलींसाठी विवाहपूर्व समुपदेशन तसेच विवाहानंतरही समुपदेशन अत्यंत गरजेचे असल्याचे त्यांनी सांगितले. कार्यशाळेच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ.पांडुरंग गायकवाड होते.

सदर कार्यशाळेत उपप्राचार्य डॉ.मृणालिनी शेखर, प्रा. शहाजी मोरे, IQAC समन्वयक डॉ.नीळकंठ डहाळे, जिजामाता कॉलेज, भोसरी, तसेच आर्ट्स व कॉमर्स कॉलेज वडगाव मावळ अशा विविध महाविद्यालयातील एकूण ९४ विद्यार्थिनी व प्राध्यापक Online उपस्थित होते .

२) जागतिक महिला दिन समारंभ -

दिनांक ८ मार्च २०२२ जागतिक महिला दिनानिमित्त महाविद्यालयात मा.डॉ. वैशाली सुपेकर यांचे 'महिला सक्षमीकरण' या विषयावर ऑनलाईन झूम प्लॅटफॉर्मवर व्याख्यान आयोजित करण्यात आले. स्त्रीने आर्थिक, मानसिक आणि शारीरिकदृष्ट्या सक्षम होणे ही वर्तमान काळाची गरज आहे हे अधोरेखांकित करून जगाच्या इतिहासातील स्त्रियांचे स्थान व योगदान याचे महत्त्व पटवून दिले. समारंभाचे अध्यक्षस्थान महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा. डॉ. पांडुरंग गायकवाड साहेब यांनी भूषविले. सदर कार्यक्रमास महाविद्यालयातील एकूण ५७ विद्यार्थी व प्राध्यापक Online उपस्थित होते. याप्रसंगी महाविद्यालयाच्या कला व वाणिज्य विभागाच्या उपप्राचार्य

प्रा. मृणालिनी शेखर, सायन्स विभागाचे उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे सर, सर्व विद्यार्थी, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी बहुसंख्येने झूम प्लॅटफॉर्म व यु- ट्यूब चॅनेल द्वारे ऑनलाईन उपस्थित होते.

३) रयतमाऊली सौ.लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील पुण्यतिथी -

दिनांक १ एप्रिल २०२२ रोजी महाविद्यालयात रयतमाऊली सौ. लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील यांच्या पुण्यतिथी कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले.याप्रसंगी मा. डॉ. मंजुश्री बोबडे (प्राचार्य, श्रीपतराव कदम महाविद्यालय, शिरवळ) प्रमुख पाहुणे म्हणून उपस्थित होत्या. रयतमाऊली च्या असीम त्याग व समर्पणामुळेच रयत शिक्षण संस्था उभी राहिली आहे. कर्मवीर अण्णाणा खंबीर साथ देत त्यांनी सर्व गोरगरीब मुलांचे मायेने संगोपन केले. त्यांची संघर्षपूर्ण जीवनगाथा सर्वांसाठी खूप प्रेरणादायी आहे, असे प्रतिपादन त्यांनी केले. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान महाविद्यालयाचे प्राचार्य मा. डॉ. पांडुरंग गायकवाडसाहेब यांनी भूषविले. कार्यक्रमास सर्व विद्यार्थी, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी झूम प्लॅटफॉर्म व यु- ट्यूब चॅनेलद्वारे एकूण ७० विद्यार्थी व प्राध्यापक ऑनलाईन उपस्थित होते.

प्रा. डॉ. वैशाली खेडकर,
(चेअरमन, महिला मंच समिती)

स्टाफ वेल्फेअर कमिटी

स्टाफ वेल्फेअर कमिटीच्या वतीने वर्ष २०२१-२२ मध्ये विविध उपक्रम राबविण्यात आले. कोरोना काळातही महाविद्यालयातील अनेक सहकाऱ्यांनी आपापल्या विषयात उत्कृष्ट कामगिरी बजावली त्याबद्दल महाविद्यालय व स्टाफ वेल्फेअर कमिटीच्या वतीने त्या सर्वांचे अभिनंदन व सत्कार करण्यात आले.

महाविद्यालयाचे आदरणीय प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाडसाहेब यांचा सेवापूर्ती शुभेच्छा समारंभ शनिवार दिनांक २८/०५/२०२२ रोजी रामकृष्ण मोरे सभागृहात स्टाफ वेल्फेअर समितीच्या वतीने आयोजित करण्यात आला. सदर कार्यक्रमाला प्रमुख पाहुणे म्हणून मा.ना.दिलीपरावजी वळसे-पाटील (गृहमंत्री, महाराष्ट्र राज्य) हे उपस्थित होते. कार्यक्रमाला पिं.चिं.मनपा. चे माजी महापौर व रयत शिक्षण संस्थेचे जनरल बॉडीचे सदस्य मा. संजोगभाऊ वाघेरे-पाटीलसाहेब, महाविद्यालयाच्या माजी विद्यार्थी संघटनेचे अध्यक्ष व प्रसिद्ध उद्योजक श्री. विशाल मासुळकर व माजी विद्यार्थी संघटनेचे खजिनदार मा.श्री. हनुमंत ऊर्फ बाळासाहेब वाघेरे उपस्थित होते. या प्रसंगी 'स्नेहबंध' या गौरवग्रंथाचे 'महाराष्ट्रातील भक्ती संप्रदाय' या संदर्भ ग्रंथाचे तसेच बिऱ्होकच्यावतीने 'रयत दर्पण' चे प्रकाशन मान्यवरांच्या हस्ते करण्यात आले. कार्यक्रमाच्या

अध्यक्षस्थानी मा. उषाताई ऊर्फ माई ढोरे (माजी महापौर, पिंपरी-चिंचवड म.न.पा.) या होत्या. सदर सेवापूर्ती शुभेच्छा कार्यक्रमाच्यावेळी सत्कारमूर्ती प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाडसाहेब यांच्या सुविद्य पत्नी मा. प्रा. सौ. शिला गायकवाड याही उपस्थित होत्या.

सदर सेवापूर्ती शुभेच्छा कार्यक्रमात स्टाफ वेल्फेअर समितीच्या वतीने प्रातिनिधिक स्वरूपात स्टाफ वेल्फेअर समितीच्या चेअरमन डॉ. शुभदा लोंढे व सायन्स विभागाचे उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे यांनी तर महाविद्यालयाच्या वतीने प्रातिनिधिक स्वरूपात अधीक्षक सौ. रत्नप्रभा नाईक, श्री. नवनाथ शेवाळे आणि सौ. उज्वला तावरे यांनी प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाडसाहेब व त्यांच्या सहचारिणी मा. प्रा. सौ. शिला गायकवाड यांचा सत्कार केला. माजी विद्यार्थी संघटनेच्या वतीनेही तसेच सेवापूर्ती गौरव समारंभ समितीच्यावतीने सन्मानपत्र देऊन सत्कारमूर्तीचा सत्कार करण्यात आला.

सदर कार्यक्रमासाठी माजी विद्यार्थी संघटनेचे खजिनदार मा. श्री. हनुमंत ऊर्फ बाळासाहेब वाघेरेसाहेब, कला विभाग उपप्राचार्य प्रा.डॉ. मृणालिनी शेखर, सायन्स विभाग उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे, डॉ. पांडुरंग भोसले, प्रा. संग्राम गोसावी यांनी विशेष परिश्रम घेतले. याप्रसंगी मानपत्राचे वाचन डॉ. वैशाली खेडकर यांनी केले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक व स्वागत डॉ. श्रीरंग गायकवाड (जनरल मॅनेजर, इनशॉर्टस मिडीया, दिल्ली) यांनी केले. आभार प्रदर्शन सायन्स विभागाचे उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे यांनी केले तर सूत्रसंचालन हिंदी विभागाच्या विभाग प्रमुख डॉ. कामायनी सुर्वे तसेच डॉ. वैशाली खेडकर आणि प्रा. संग्राम गोसावी यांनी केले.

डॉ. शुभदा सुरेश लोंढे, चेअरमन

COLLEGE-INDUSTRY CO-ORDINATION COMMITTEE

The objective of college-Industry Co-Ordination committee is to establish rapport with the neighbouring industries, organizing student visit to industries. Also consider the possibilities of inter-institutional exchange of knowledge and research, to train the student and teachers accordingly. To take efforts for placement of students in different industries located in neighbouring region.

This academic year college-Industry Co-Ordination committee and B. Voc. (Mass Communication) department were jointly organised "Orientation on career opportunities in photography and videography on 12th February 2022. Documentary film

maker and videographer Hon. Anand Sampat guided students on photography and videography.

College-Industry Co-Ordination Committee and Chemistry department jointly organized expert talk of QA/ QC director, Emcure pharma Hon. Chandramohan Nibe on "Processes involved in pharmaceutical industry" on 15th February 2022. The lecture was very beneficial to B. Sc. (Chemistry) and M. Sc. (Organic Chemistry) students.

Dr. Dattatray Hingane, Chairman

फीडबॅक कमिटी

फीडबॅक कमिटी मार्फत सिलॅबस बदल विद्यार्थी, माजी विद्यार्थी, पालक, प्राध्यापक, एप्लॉयर्स यांचाकडून फीडबॅक फॉर्म भरून घेण्यात आले. तसेच कॉलेज मधील विद्यार्थ्यांकडून Student Satisfaction Survey हा फीडबॅक फॉर्म भरून घेण्यात आला.

महाविद्यालयामध्ये झालेले उपक्रम-चर्चासत्रे, विविध कार्यक्रम, व्याख्याने इत्यादी उपक्रमांचे फीडबॅक फॉर्मस सर्व विद्यार्थी व प्राध्यापकांकडून ऑनलाईन भरून घेण्यात आले. सदर फॉर्म चे विश्लेषणकरून ते पुढील कार्यवाहीसाठी प्रशासनाकडे सुपूर्द करण्यात आले. फीडबॅक कमिटीस सर्व सदस्यांचे सहकार्य लाभले. तसेच समितीस मा. प्राचार्य पांडुरंग गायकवाड यांचे मार्गदर्शन लाभले.

डॉ. ज्योती थोरात , चेअरमन

स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास

कार्यशाळा

दिनांक १७ मार्च २०२२ रोजी सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, विद्यार्थी विकास मंडळ आणि महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी, पुणे यांच्या संयुक्त विद्यमाने आणि उद्योजकता विकास कक्षाच्या सहकार्याने स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास या विषयावरील एक दिवसीय वेबिनारचे गुरुवार दिनांक १७ मार्च २०२२ रोजी आयोजन करण्यात आले. सदर एक दिवसीय कार्यशाळेमध्ये प्रमुख वक्ते मा. सुरेश उमाप महाराष्ट्र उद्योजकता विकास केंद्राचे विभागीय अधिकारी (नवी मुंबई विभाग) मा. सुरेश उमाप यांनी उद्योजकीय व्यक्तिमत्त्व व उद्योग संधी या विषयावर तर मा. श्री. गणेश खामगल (संचालक, मिटकॉन फोरम, पुणे) यांनी उद्योजकता विकास व शासकीय योजना या विषयावर मार्गदर्शन केले. तसेच यशस्वी उद्योजक मा. श्री. दिगंबर सुतार यांनी अनुभव कथन केले. सदर कार्यशाळेत विद्यार्थ्यांचे उद्योजकीय व्यक्तिमत्त्व घडवण्याच्या दृष्टीने प्रेरणा देण्यात आली त्याचप्रमाणे विविध शासकीय

योजनांविषयीदेखील माहिती देण्यात आली. सदर कार्यशाळेमध्ये २०९ (Zoomapp YouTube Channel) च्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. कार्यक्रमाचे अध्यक्षस्थान महाविद्यालयाचे आदरणीय प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड यांनी भूषविले. सदर कार्यशाळेचे प्रास्ताविक व पाहुण्यांचा परिचय मराठी विभाग प्रमुख तसेच विद्यार्थी विकास मंडळाचे चेअरमन डॉ. पांडुरंग भोसले यांनी करून दिला. कार्यक्रमाचे संयोजन व नियोजन महाविद्यालयाच्या स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास कक्षाच्या समन्वयक प्रा. डॉ. शुभदा लोंढे यांनी केले. सूत्रसंचालन डॉ. कामायनी सुर्वे आणि डॉ. विजया पोकळे यांनी केले, तांत्रिक सहाय्य बीबीएसीए विभागाच्या विभाग प्रमुख प्रा. प्रीती नेवसे यांनी केले; तर प्रा. संदीप नन्नावरे यांनी सर्वांचे आभार मानले. सदर कार्यक्रमाला महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाडसाहेब, महाविद्यालयाच्या कला व वाणिज्य विभागाच्या उपप्राचार्या प्रा. मृणालिनी शेखर, सायन्स विभागाचे उपप्राचार्य प्रा. शहाजी मोरे तसेच IQAC चेअरमन डॉ. नीलकंठ डहाळे हे देखील उपस्थित होते.

महाविद्यालयाच्या उद्योजकता विकास कक्षाच्या मार्गदर्शनाखाली अर्थशास्त्र व भूगोल विभागाच्या वतीने पदवी आणि पदव्युत्तरच्या वर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास या विषयावरील एक दिवसीय वेबिनारचे शनिवार दिनांक १२ मार्च २०२२ रोजी आयोजन करण्यात आले. सदर एक दिवसीय कार्यशाळेमध्ये प्रमुख वक्ते म्हणून डॉ. ज्योती किर्वे, डॉ. शुभदा लोंढे, डॉ. भारती यादव, डॉ. दत्तात्रय माने यांनी मार्गदर्शन केले. आधुनिक युगातील उद्योजकतेतील संधी, उद्योजकीय व्यक्तिमत्त्व विकास व संधी, उद्योजकीय गुणवैशिष्ट्ये आणि उद्योजकता विकासातील संकल्पना या विषयांवर अनुक्रमे वक्त्यांनी मार्गदर्शन केले. या प्रसंगी कला व वाणिज्य विभागाच्या उपप्राचार्य मा. डॉ. मृणालिनी शेखर यांनी अध्यक्षपद भूषविले. सदर कार्यशाळेचे प्रास्ताविक व पाहुण्यांचा परिचय डॉ. राजेश बिराजदार यांनी करून दिला, तांत्रिक सहाय्य बीबीएसीए विभागाच्या विभाग प्रमुख प्रा. प्रीती नेवसे यांनी केले तर प्रा. संजय नांगरे यांनी सूत्रसंचालन केले, डॉ. प्रतिमा कदम यांनी आभार मानले. सदर कार्यशाळेमध्ये ३६ (Zoom app) विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला.

उद्योजकता विकास कक्षामार्फत वेळोवेळी विद्यार्थ्यांना उद्योजकतेविषयी माहितीपर व्याख्याने व यूट्यूब व्हिडिओ दाखवण्यात आले व स्वयंरोजगार निर्मितीसाठी प्रेरणा देण्यात आली.

उद्योजकता विकास कक्षामार्फत स्वयंरोजगार व

उद्योजकता विकास या शॉर्ट टर्म कोर्सचे आयोजन करण्यात आले. या शॉर्ट टर्म कोर्समध्ये एस.वाय. बी.कॉम. या वर्गातील १३२ विद्यार्थ्यांनी सहभाग घेतला. प्रथम सत्रात विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन पद्धतीने व द्वितीय सत्रात ऑफलाईन पद्धतीने उद्योजकतेबाबत मार्गदर्शन करण्यात आले. पी.पी.टी., यू-ट्यूब व्हिडीओ तसेच Whatsapp वरून उद्योजकतेशी संबंधित माहिती विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचवून त्यांची उद्योजकीय मानसिकता घडविण्याचा प्रयत्न करण्यात आला. विद्यार्थ्यांचे ऑनलाईन सेमिनार घेण्यात आले तसेच व्यवस्थित मार्गदर्शन करून त्यांच्याकडून प्रोजेक्ट रिपोर्टही (८० गुणांची परीक्षा व २० गुणांचा प्रोजेक्ट रिपोर्ट) बनवून घेण्यात आले. सदर विद्यार्थ्यांची शॉर्ट टर्म कोर्सची परीक्षा ऑनलाईन पद्धतीने दिनांक २४ एप्रिल २०२२ रोजी घेण्यात आली. या परीक्षेमध्ये १०४ विद्यार्थी सहभागी झाले.

डॉ. शुभदा सुरेश लोंढे, चेअरमन

GRIEVANCE REDRESSAL COMMITTEE

Grievance Redressal Committee is constituted according to guidelines given by UGC, Government of Maharashtra and Savitribai Phule Pune University. The work of committee is to invite suggestion and complaint from students about infra structural facilities, administrations, library.

Maintain the record and take necessary action. The Committee consists of following members.

1. Prin. Dr. Pandurang Gaikwad- President
2. Prof. Shahaji More (Vice-Principal, Science stream)
3. Prof. Dr. Mrunalini Shekhar (Vice-Principal, Art's and Commerce stream)
4. Dr. Dattatray G. Hingane- Chairperson (Second in command)
5. Dr. Bharati Yadav
6. Prof. Balasaheb Pawal
7. Miss. Ujwala Taware

Grievances regarding employ are administered at our parent institute level. Two meetings were conducted during the year 2021-2022 and student grievances regarding online teaching learning process and online examination were attended and resolved in time.

Dr. Dattatray G. Hingane
Chairperson

महाविद्यालयातर्फे भावपूर्ण श्रद्धांजली

कै. प्रा.डॉ. एन. डी. पाटील (माजी चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था),

कै. शंकरराव कोल्हे (माजी उपाध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था),

कै. गणपतराव देशमुख (मा. सदस्य विधान सभा),

कै. लता मंगेशकर (गायिका),

कै. शिंडी अंबे (जपानचे माजी पंतप्रधान),

कै. रakesh झुनझुनवाला (प्रसिद्ध आर्थिक सल्लागार), कै. राहुल बजाज (उद्योगपती),

कै. गोपीचंद नारंग (साहित्यिक, समिक्षक), कै. जेम्स लव्हलॉक (शास्त्रज्ञ), कै. इ.

ओ. विल्सन (शास्त्रज्ञ), कै. रिचर्ड लिंकि (शास्त्रज्ञ), कै. बिरजू महाराज (प्रसिद्ध नृत्य

कलाकार), कै. रजनी परुळेकर (लेखिका), कै. रमेश देव (अभिनेता), कै. बप्पी

लहरी (गायक), कै. प्रदिप पटवर्धन (अभिनेता), कै. सावनकुमार टाक (दिग्दर्शक),

कै. ए. जी. नाडीयादवाला (दिग्दर्शक), कै. पीटर ब्रुक (आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे नाटककार)

- ▶ चेअरमन -
मा.डॉ. अनिल पाटील
चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा
- ▶ चेअरमन प्रतिनिधी -
मा.श्री. संजोग भिकू वाघेरे-पाटील
सामाजिक क्षेत्रातील प्रतिनिधी

▶ सभासद

मा.प्राचार्य डॉ. विठ्ठल शिवणकर
सचिव, रयत शिक्षण संस्था, सातारा
मा.डॉ. मृणालिनी शेखर
प्राचार्य नियुक्त प्रतिनिधी
मा.प्रा. शहाजी बाजीराव मोरे
प्राध्यापक प्रतिनिधी
मा.प्रा. अनिकेत सुरेश खत्री
प्राध्यापक प्रतिनिधी
मा.डॉ. कामायनी गजानन सुर्वे
प्राध्यापक प्रतिनिधी
मा.सौ. उज्वला हरिदास तावरे
शिक्षकेतर प्रतिनिधी

मा.डॉ. विश्वजित पतंगराव कदम
स्थानिक प्रतिनिधी (शिक्षण विभाग)
मा.श्री. विशाल काळुराम मासुळकर
स्थानिक प्रतिनिधी (उद्योजक विभाग)
मा.डॉ. नामदेव जगन्नाथ पवार
स्थानिक प्रतिनिधी (संशोधन विभाग)
मा.प्रा. डॉ. नीलकंठ डहाळे
समन्वयक, आय.क्यू.ए.सी.
अध्यक्ष, महाविद्यालय विद्यार्थी परिषद
सचिव, महाविद्यालय विद्यार्थी परिषद
▶ सचिव,
मा.प्राचार्य डॉ. पांडुरंग निवृत्ती गायकवाड
प्राचार्य, महात्मा फुले महाविद्यालय,
पिंपरी, पुणे - ४११ ०१७.

दि प्रेस रजिस्ट्रेशन ॲक्ट नियम ८ फॉर्म नं. ४ प्रमाणे आवश्यक माहिती

प्रकाशन स्थळ	:	रयत शिक्षण संस्थेचे, महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी-वाघेरे, पुणे ४११ ०१७.
प्रकाशन काल	:	वार्षिक
प्रकाशकाचे नाव	:	प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड राष्ट्रीयत्व : भारतीय पत्ता : महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी-वाघेरे, पुणे ४११ ०१७.
संपादकाचे नाव	:	प्रा. डॉ. वैशाली खेडकर राष्ट्रीयत्व : भारतीय पत्ता : महात्मा फुले महाविद्यालय, पिंपरी-वाघेरे, पुणे ४११ ०१७.
मुद्रकाचे नाव	:	संतोष तोरणमल राष्ट्रीयत्व : भारतीय स्वाती ग्राफिक्स, काळेवाडी, पुणे ४११ ०१७.
मुखपृष्ठ	:	प्रा.डॉ. वैशाली खेडकर

मी प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड जाहीर करतो की, वर दिलेली माहिती / तपशील माझ्या माहिती व समजूतीप्रमाणे बरोबर आहे.

प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड
प्रकाशक

‘शाल्मली’ या अंकात व्यक्त झालेल्या मतांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही. शिवाय अंकातील साहित्यकृतींच्या स्वतंत्रतेची अन्य जबाबदारी लेखकांची / लेखिकांची आहे.

हा अंक खाजगी वितरणासाठी आहे.

२ पुणे १ जून २०२१ 'शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना'

लोकामत

रक्तदान महायज्ञचः पांडुरंग गायकवाड

सामाजिक उपक्रमांनी शहरात शिवजयंती साजरी

सुकाळ पुणे, सोमवार, २८ मार्च २०२२ ३

पिंपरी : शहरात शिवजयंती साजरी करण्यात आली. शिवराज्याभिषेक, शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

महात्मा फुले महाविद्यालयातील शिवराज्याभिषेक ५५ जणांचा सहभाग... महात्मा फुले महाविद्यालयातील शिवराज्याभिषेक ५५ जणांचा सहभाग...

हॅलो पिंपरी चिंचवड

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवाजी महाराजांनी स्वराज्याचे स्वप्न साकारले

व्याख्यानात गणेश राऊत यांचे प्रतिपादन... व्याख्यानात गणेश राऊत यांचे प्रतिपादन...

कवित्व हे रसिकांच्या प्रेमावर तरलेले : अनंत राऊत

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

रक्तदान महायज्ञचः पांडुरंग गायकवाड

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना... शिवराज्याभिषेक इतिहासातील महत्त्वाची घटना...

वरिष्ठ विभाग प्राध्यापक

प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड, एम.ए., बी.एड., पीएच.डी.

+ कला विद्याशाखा |

मराठी विभाग

डॉ. पांडुरंग भोसले	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी., नेट, डीजेएमसी
प्रा. विद्यासागर वाघेरे	एम.ए., सेट
प्रा. शुभांगी दांगट	एम.ए., एम.एड., एम.फिल., सेट, नेट

हिंदी विभाग

प्रा. डॉ. कामायनी सुर्वे	एम.ए., पीएच.डी., नेट, सेट
प्रा. डॉ. वैशाली खेडकर	एम.ए., पीएच.डी., नेट (JRF), सेट

इंग्रजी विभाग

प्रा. मृणालिनी शेखर	एम.ए., बी.एड.
प्रा. डॉ. नीलकंठ डहाळे	एम.ए., बी.एड., पीएच.डी.
प्रा. ईसाक शेख	एम.ए., बी.एड., सेट
प्रा. ज्योत्स्ना कानडे	एम.ए., एम.फिल, सेट, नेट, जेआरएफ

भूगोल विभाग

प्रा. डॉ. शुभदा लोंढे	एम.ए., बी.एड., एम.फिल., पीएच.डी.
प्रा. डॉ. राजेश बिराजदार	एम.ए., पीएच.डी., डिप्लोमा इन G.I.S.
प्रा. संजय नांगरे	एम.ए.
प्रा. डॉ. दत्तात्रय माने	एम.ए., पीएच.डी., डिप्लोमा इन G.I.S.

अर्थशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. भारती यादव	एम.ए., एम.एड., एम.फिल., सेट, पीएच.डी.
डॉ. प्रतिमा कदम	एम.ए., एम.फिल., पीएच.डी.
डॉ. सचिन काळेल	एम.ए., नेट, पीएच.डी.
प्रा. उद्धव घोडके	एम.ए., एम.फिल., नेट

इतिहास विभाग

प्रा. संदीप नन्नावरे	एम.ए., एम.फिल., सेट
प्रा. तुषार गायकवाड	एम.ए.

मानसशास्त्र विभाग

प्रा. बाबासाहेब पवळ	एम.ए.
प्रा. रुपाली गावडे	एम.ए.

राज्यशास्त्र विभाग

प्रा. राजेंद्र पुजारी	एम.ए., सेट

ग्रंथालय व माहितीशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. तृप्ती अंब्रे	एम.ए., एम.लिब., पीएच.डी.

शारीरिक शिक्षण

प्रा. डॉ. पांडुरंग लोहोटे	बी.कॉम., बी.पी.एड., एम.पी.एड. सेट, पीएच.डी.

+ वाणिज्य विद्याशाखा |

प्रा. राजेंद्र देशमुख	एम.कॉम., एम.फिल.
प्रा. अनिकेत खत्री	एम.कॉम., नेट, सेट
प्रा. डॉ. विजया पोकळे	एम.कॉम., एम.फिल., पीएच.डी.
प्रा. डॉ. सोनल बावकर	एम.कॉम., पीएच.डी., सेट, नेट

प्रा. अक्षय मोरे	एम.कॉम.
प्रा. विक्रम उदार	एम.कॉम., सेट
प्रा. सुषमा चत्तर	एम.कॉम.
प्रा. सीमा ठोंगिरे	एम.कॉम., सेट, नेट

+ विज्ञान विद्याशाखा |

रसायनशास्त्र विभाग

प्रा. शहाजी मोरे	एम.एस्सी., एम.फिल.
प्रा. डॉ. ज्योती थोरात	एम.एस्सी., बी.एड., एम.फिल., पीएच.डी.
प्रा. डॉ. दत्तात्रय हिंगणे	एम.एस्सी., पीएच.डी.
प्रा. गणेश भांगरे	एम.एस्सी., नेट जेआरएफ, सेट
प्रा. रिमा बत्रा	एम.एस्सी., सेट
प्रा. विजय वानखडे	एम.एस्सी., नेट
प्रा. अक्षदा लोखंडे	एम.एस्सी.
प्रा. उर्मिला कांबळे	एम.एस्सी.
प्रा. नम्रता गाडेकर	एम.एस्सी., बी.एड.

प्राणिशास्त्र विभाग

डॉ. इंदिरा पाटील	एम.एस्सी., पीएच.डी.
प्रा. प्राजक्ता गायकवाड	एम.एस्सी.

गणित विभाग

प्रा. बाठे प्रसाद	एम.एस्सी., नेट

सूक्ष्म जीवशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. संगीता अहिवळे	एम.एस्सी., सेट, पीएच.डी.
प्रा. सुप्रिया बनकर	एम.एस्सी., नेट
प्रा. शितल काशिद	एम.एस्सी., नेट, सेट
प्रा. दिशा लगड	एम.एस्सी.
प्रा. मंगल शिंगे	एम.एस्सी.
प्रा. ऐश्वर्या वाळूज	एम.एस्सी.

भौतिकशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. मिलिंद भंडारे	एम.एस्सी., पीएच.डी.
प्रा. डॉ. माधव सरोदे	एम.एस्सी., पीएच.डी.
प्रा. सागर पारधी	एम.एस्सी., नेट
प्रा. प्रियांका बाबर	एम.एस्सी. नेट, गेट

वनस्पतीशास्त्र विभाग

प्रा. स्वप्ना हजारे	एम.एस्सी., सेट.
प्रा. सुवर्णा गायकवाड	एम.एस्सी.

+ बी.बी.ए. (कॉम्प्युटर ऑप्लिकेशन) |

प्रा. प्रीती नेवसे	एम.सी.ए. (सायन्स)	प्रा. नितांजली माने	एम. इ. कॉम्प्युटर
प्रा. श्रद्धा हरवणे	कॉम्प्युटर सायन्स	प्रा. सुप्रिया पवार	एम.एस्सी. कॉम्प्युटर सायन्स

+ मास कम्युनिकेशन |

प्रा. दत्तात्रय बिडबाग	एम.सी.एम.एस., नेट, सेट	प्रा. आदित्य हविले	एम.एस्सी.

कनिष्ठ विभाग प्राध्यापक

+ कला, वाणिज्य व विज्ञान विभाग |

मराठी

प्रा. मनीषा काकडे	एम.ए., बी.एड.
प्रा. संग्राम गोसावी	एम.ए., एम.एड., सेट, नेट

हिंदी

प्रा. विलासराव घनवट	एम.ए., बी.एड.
प्रा. शर्मिला भांबारे	एम.ए., बी.एड.(हिंदी), एम.ए.(मराठी)

इंग्रजी

प्रा. लक्ष्मण जगदाळे	एम.ए., बी.एड.
प्रा. एकनाथ गोवेकर	एम.ए., बी.एड.
प्रा. रूपाली शेळके	एम.ए., बी.एड., सेट

भूगोल

प्रा. सावकार गोरडे	एम.ए., बी.एड.
प्रा. श्रीमती माणिक कुदळे	एम.ए., बी.एड.

अर्थशास्त्र

प्रा. अश्विनी भुजबळ	एम.कॉम., बी.एड.
प्रा. संजय शेळके	एम.ए., बी.एड., सेट

राज्यशास्त्र

प्रा. रूपाली शेळके	एम.ए., बी.एड., सेट

मानसशास्त्र

प्रा. रमेश पाटील	एम.ए.(तत्त्वज्ञान), एम.ए.(मानसशास्त्र)
	एम.ए.(इतिहास), बी.एड.

वाणिज्य

प्रा. किरण मोहिते	एम.कॉम., बी.एड., एम.फिल.
प्रा. अनिता तारळेकर	एम.कॉम., बी.एड.
प्रा. शितल चव्हाण	एम.ए., बी.एड.

रसायनशास्त्र

प्रा. ज्योती दरेकर	एम. एस्सी., बी.एड.

जीवशास्त्र

प्रा. स्मिता नाईक	एम. एस्सी., बी.एड.

गणित

प्रा. लिना झोपे	एम. एस्सी., बी.एड.

भौतिकशास्त्र

प्रा. सपना किर्वे	एम.एस्सी., बी.एड.

शा. शिक्षण, पर्यावरण

प्रा. रूपा गोसावी	एम.ए.(मराठी, इंग्रजी), एम.पी.एड.

+ प्रशासन विभाग |

सौ. रत्नप्रभा नाईक, बी.कॉम., बी.लिब.	अधीक्षक	श्री. बाळासाहेब शिंदे, बी.ए., बी.लिब., एल.टी.सी.	ग्रंथालय परिचर
श्री. राजेंद्र गायकवाड, बी.कॉम., बी.पी.एड.	हेड क्लार्क	श्री. बाळासाहेब बोधक, एस.एस.सी.	प्रयोगशाळा परिचर
श्री. नवनाथ शेवाळे, एच.एस.सी.	मुख्य लिपिक	श्री. गोरक्ष गोधडे, बी.ए.	प्रयोगशाळा परिचर
श्रीमती कीर्ती शेडगे, बी.ए.	ज्युनि. स्टेनो	श्रीमती आशालता काकडे, एस.एस.सी.	ग्रंथालय परिचर
सौ. उज्वला तावरे, एम.कॉम., एल.टी.सी.	वरिष्ठ लिपिक	श्री. पांडुरंग जाधव, एस.एस.सी.	ग्रंथालय परिचर
श्री. संतोष बोभाटे, एम.कॉम., एम.लिब.	सहाय्यक ग्रंथपाल	श्रीमती रंजना झरेकर, एस.एस.सी.	प्रयोगशाळा परिचर
सौ. शोभा जफरे, एच.एस.सी.	कनिष्ठ लिपिक	श्री. विजय मेचकर, बी.ए.	प्रयोगशाळा परिचर
श्रीमती संध्या भागवत, बी.कॉम.	कनिष्ठ लिपिक	श्रीमती लता आढळराव, नववी पास	ग्रंथालय परिचर
श्री. राजेंद्र औटे, बी.ए.	कनिष्ठ लिपिक	श्री. अंकुश बोकड, एस.एस.सी.	ग्रंथालय परिचर
सौ. मनिषा जगदाळे, बी.ए., एम.लिब.	ग्रंथालय लिपिक	श्री. उमेश कांबळे, एच.एस.सी.	शिपाई
श्री. राजू जाधव, एच.एस.सी., एम.एस्सी.आयटी.	प्रयोगशाळा सहाय्यक	श्रीमती निता तळपे, एम.एस्सी.	शिपाई
श्री. पंढरीनाथ दाते, एम.ए., एम.लिब.	प्रयोगशाळा सहाय्यक	श्री. सुरेश धुमाळ, एस.एस.सी.	शिपाई
श्री. दत्तात्रय गणगे, एस.एस.सी., एल.टी.सी.	ग्रंथालय परिचर	श्री. रोहिदास मुन्हे, एच.एस.सी.	शिपाई
श्री. विक्रम सावंत, एस.एस.सी.	प्रयोगशाळा परिचर	श्री. वैभव कादबाने, बी.ए.	शिपाई
श्री. संजय पाटोळे, बी.ए.	प्रयोगशाळा परिचर	श्री. किरण करवंदे, एम.ए., बी.एड. बी.लिब.	कार्यालय लिपिक
श्री. सुरेश देसाई, एस.एस.सी.	प्रयोगशाळा परिचर	कु. महिमा कुंभार, बी.कॉम.	कार्यालय लिपिक
श्री. अनिल नवले, बी.ए., बी.लिब.	ग्रंथालय परिचर	श्री. वृषभ पवार, बी.कॉम.	कार्यालय लिपिक

गुणवंत - प्रज्ञावंत

शास्त्रमती
२०२१-२२

शिवगंगा गलबे
एफ.वाय.बी.ए.

स्नेहल जगदाळे
एफ.वाय.बी.कॉम.

संजना बंडी
एफ.वाय.बी.व्होक.

अनिता बेरा
एस.वाय.बी.कॉम.

शितल गव्हाणे
एस.वाय.बी.एस्सी.

दत्तात्रय माने
एस.वाय.बी.एस्सी.

मनीषा बात्रे
एस.वाय.बी.बी.ए.

शुभम गमरे
एस.वाय.बी.व्होक.

सौरभ दातार
टी.वाय.बी.कॉम.

प्रिया मौर्य
टी.वाय.बी.एस्सी. (सावित्रीबाई फुले
पुणे विद्यापीठ, प्रथम क्रमांक)

मसीरा शेख
टी.वाय.बी.एस्सी. (सावित्रीबाई फुले
पुणे विद्यापीठ, द्वितीय क्रमांक)

पवनकुमार शेळके
एम.ए. (भाग १)

अश्विनी ठोंगीरे
एम.कॉम. (भाग १)

कौस्तुभ खुरपे
एम.एस्सी. (भाग-१, रसायनशास्त्र)

पूनम तायडे
एम.ए. (भाग-२, भूगोल)

अतुल सोमानी
एम.ए. (भाग-२, अर्थशास्त्र)

रेवती खोत
एम.ए. (भाग-२, रसायनशास्त्र)

प्रा. विद्यासागर वाघेरे

डॉ. पांडुरंग भोसले

डॉ. नीलकंठ डहाळे

डॉ. संगीता अहिवळे

डॉ. वैशाली खेडकर

डॉ. पांडुरंग लोहोटे

मा. इसाक शेख

प्रा. प्राजक्ता गायकवाड

प्रा. सीमा ठोंगिरे

गुणवंत - प्रज्ञावंत शिक्षकवृंद सत्कार सोहळा :

शुभहस्ते मा.महापौर संजोगजी वाघरे-पाटील, मा. विशाल मासुळकर, मा. इम्रान शेख व मान्यवर

शाहमती

२०२१-२२

प्रा. शहाजी मोरे

डॉ. दत्तात्रय हिंणणे

प्रा. संग्राम गोसावी

प्रा. संदीप नन्नावरे

प्रा. प्रीती नेवसे

प्रा. दत्तात्रय बीडबाग

प्रा. लक्ष्मण जगदाळे

प्रा. रुपाली शेळके

श्री. विक्रम सावंत

शुभम धायगुडे
खेलो इंडिया स्पर्धेत
पदक विजेता खेळाडू

स्नेहल खावरे
खेलो इंडिया स्पर्धेत
पदक विजेता खेळाडू

सिद्धेश पाटील
खेलो इंडिया स्पर्धेत
पदक विजेता खेळाडू

अर्थव मगर
खेलो इंडिया स्पर्धेत
पदक विजेता खेळाडू

अशिष मोरे
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभाग

स्वाती जाधव
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभाग

सिद्धेश चौधरी
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

देवश्री लव्हे
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

धैर्यशील गायकवाड
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

ऑंकार आंब्रे
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

रोहित पाटोळे
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

साईनाथ पाटील
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

कौशिक मंडालकर
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

रोहित बारी
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

प्रथमेश हजारे
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

ऋतुराज गायकवाड
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

किरण जगताप
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

भुषण चव्हाण
अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ
स्पर्धेत सहभागी खेळाडू

अर्थव भाकरे
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

चेतन चव्हाण
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

श्रेयश मगर
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

समर्थ शिंदे
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

संकेत शिंदे
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

वैभव शिंदे
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

विजय पाडवी
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

ऑंकर सिधरुक
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

नेहा काकडे
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

अभिषेक माने
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

संतोष जावळे
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

ऋषीकेश चव्हाण
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

श्रावणी गोवेकर
राज्यस्तरीय कुस्ती
खेळाडू

आकाश जाधव
आंतर विभागीय स्पर्धेत
सहभागी खेळाडू

शारीरिक शिक्षण व क्रिडा विभाग

शास्त्रमाली
२०२१-२२

सिद्धेश पाटील, आशिष मोरे, प्रथमेश हजारे यांची खेले इंडिया स्पर्धेसाठी निवड झाली व सिद्धेश पाटील याने सिल्हर पदक संपादन केले.

शुभम धायगुडे याने अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ व खेले इंडिया स्पर्धेमध्ये स्विमिंग या क्रीडा प्रकारात सुवर्णपदक संपादन केले.

शुभम धायगुडे याला अखिल भारतीय आंतर विद्यापीठ व खेले इंडिया स्पर्धेमध्ये स्विमिंग या क्रीडा प्रकारात सुवर्णपदक संपादन केले.

मैदानी स्पर्धेमध्ये मुलांच्या संघाने आंतर महाविद्यालयीन स्पर्धेमध्ये विजेते संपादन केले तसेच ४x१०० मी. रिले मध्ये सुवर्णपदक

रोहित बारी व अथर्व मगर यांनी राष्ट्रीय स्पर्धेमध्ये शूटिंग या क्रीडा प्रकारात सहभाग नोंदविला त्यांचा स्पर्धेदरम्यान चा क्षण.

स्नेहल खवरे हीने आंतर विद्यापीठ जुडो स्पर्धेत सिल्हर पदक संपादन केले त्याचे क्षणचित्र.

शिद्धेश चौधरी याने आंतर विभागीय स्पर्धेमध्ये ४०० मी.हर्डल या क्रीडा प्रकारामध्ये सुवर्ण पदक संपादन केले.

आंतर विभागीय वॉटर पोलो स्पर्धेमध्ये सहभागी झालेले महाविद्यालयाचे खेळाडू.

अथर्व मगर याने खेले इंडिया शूटिंग स्पर्धेत सिल्वर पदक संपादन केले त्याचे क्षणचित्र.

किरण जगताप, ऋतुराज गायकवाड यांचा वेटलिफ्टिंग या स्पर्धेदरम्यान वजन उचलतानाचा क्षण.

महाविद्यालयाचा सायकलींग या क्रीडा प्रकारातील संघ सर्व राष्ट्रीय व विद्यापीठ खेळाडू.

महाविद्यालयातील विविध स्पर्धेमध्ये विजेतेपद संपादन केलेल्या सर्व खेळाडूंचा संघ.

मा. प्राचार्य, प्रोफेसर माधव सरोदे वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभा दरम्यान

भित्तीपत्रक अनावरण

डॉ. सी. व्ही. रमण प्रतिमापूजन
हस्ते : मा.प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

विज्ञान प्रदर्शन व रांगोळी स्पर्धा क्षणचित्रे

युवास्वास्थ्य उपक्रम : मोफत लसीकरण मोहीम

महाविद्यालय ऑफलाईन मोडवर पूर्ववत सुरु होताना विद्यार्थ्यांचे स्वागत

मा. प्राचार्य डॉ. पाडुरंग गायकवाड

श्री. महेंद्र गोखले (स्पोर्ट्स अॅण्ड फिटनेस कोच)

डॉ. नीलकंठ डहाळे

डॉ. पांडुरंग लोहोटे

मराठी राजभाषा दिन

मा. प्राचार्य डॉ. पाडुरंग गायकवाड

व्याख्याते मा.प्रा. सतीश कुमदाळे

प्रा. विद्यासागर वाघरे

प्रा. संग्राम गोसावी

उपस्थिती

भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती कार्यक्रम क्षणचित्रे

शाल्मली
२०२१-२२

मा. प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

प्राचार्य डॉ. देविदास वायदंडे

उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर

रयत शिक्षण संस्था, सहसचिव (उ.शि.), प्रिं.डॉ. प्रतिभा गायकवाड
यांची महाविद्यालयास सदृच्छा भेट

स्वयंरोजगार व उद्योजकता विकास कार्यक्रम

मा. सुरेश उमाप

उद्योजक मा. दिगंबर सुतार

शाल्मली २०२०-२१ प्रकाश सोहळा

मानसिक स्वास्थ्य व्यवस्थापन उपक्रम

जागतिक महिला दिन कार्यक्रम

मा.प्रा. गणेश गोडगे

उपप्राचार्य डॉ. मृणालिनी शेखर

डॉ. वैशाली सुपेकर

बी.व्होक. विद्यार्थ्यांसाठी करिअर उद्बोधन वर्ग :
मा. पंकज सोनवणे व इतर मान्यवर

शात्मली
२०२१-२२

मा. पंकज सोनवणे (व्हीएफएक्स सुपरवायझर)

प्रा. आदित्य हविले

अल्पसंख्यांक हक्क दिन उपक्रम

अध्यक्षीय मनोगत : मा.प्राचार्य डॉ. पांडुरंग गायकवाड

प्रमुख वक्ते : मा.डॉ. प्रदीप जगताप (सोलापूर)

निर्भय कन्या कार्यशाळा

मा.डॉ. वैशाली ढोले (समुपदेशक)

डॉ. वैशाली खेडकर

डॉ. विजया पोकळे

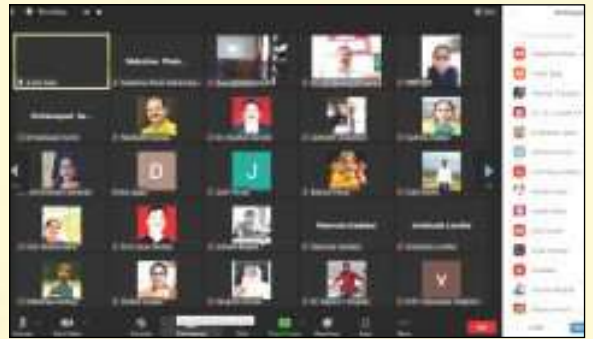
मा. ऋषिकेश संजोग वाघेरे

काव्यवाचन मराठी भाषा पंधरवडा

सुप्रसिद्ध कवी मा. अनंत राजत

ऑनलाईन उपस्थित विद्यार्थी व प्राध्यापक

भामचंद्रगड येथे वृक्षारोपण कार्यक्रम

नदी स्वच्छता अभियान

सेवा धाम ट्रस्ट आश्रमशाळा माळेगाव विद्यार्थ्यांना साहित्य वाटप

खाऊ वाटप

संविधान दिन प्रतिज्ञा

सेवा धाम ट्रस्ट आश्रमशाळा माळेगाव

रयत शिक्षण संस्थेचे, महात्मा फुले महाविद्यालय

पिंपरी-वाघेरे, पुणे-४११ ०१७.

यु.जी.सी. मान्यताप्राप्त आणि सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठाशी संलग्न

Re-accredited by NAAC (Third Cycle) with 'A' Grade, CGPA : 3.16

DST-FIST
College
'सेडा' चा उत्कृष्ट
कॉलेज पुरस्कार

प्रवेश सुरु

बी.ए.

मराठी
हिंदी
इंग्रजी
इतिहास
भूगोल
अर्थशास्त्र
मानसशास्त्र

एम.ए.

मराठी
हिंदी
इतिहास
भूगोल
(एम.ए./एम.एस्सी.)
अर्थशास्त्र

एम.कॉम.

कॉस्टिंग
बँकिंग

बी.कॉम.

अकॉउंटन्सी
कॉस्टिंग
बँकिंग

एम.एस्सी.

रसायनशास्त्र
सूक्ष्मजीवशास्त्र

बी.एस्सी.

रसायनशास्त्र
पदार्थविज्ञान
सूक्ष्मजीवशास्त्र

बी.बी.ए.
(सी.ए.)

बी.व्होक.
मास कम्युनिकेशन

य.च.म. मुक्त विद्यापीठ, नाशिक यांचे
बी.ए., बी.कॉम., बी.लिब. व एम.लिब.
हे कोर्सेस उपलब्ध.

महाविद्यालयातील विविध सुविधा

- पीएच.डी., सेट-नेट असे उच्च गुणवत्ताधारक व अनुभवी प्राध्यापक.
- विद्यार्थ्यांचा विकास हाच आमचा ध्यास, त्यासाठी विविध योजना.
- गरीब व होतकरु विद्यार्थ्यांसाठी - 'कमवा आणि शिका' योजना.
- स्पर्धा परीक्षा व प्लेसमेंट संदर्भात विशेष मार्गदर्शन.
- आर्थिक व शैक्षणिक दृष्ट्या मागे पडलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी विशेष मार्गदर्शन.
- विशेष शिष्यवृत्ती योजना, विद्यार्थी दत्तक पालक योजना, उद्योजकता व व्यक्तिमत्त्व विकास योजना.
- विविध सांस्कृतिक उपक्रम, विद्यार्थिनी कल्याण योजना (महिला मंच उपक्रम)
- बहिःशाल शिक्षण योजनेद्वारे तज्ज्ञांचे मार्गदर्शन.
- सामाजिक जाणिवेसाठी राष्ट्रीय सेवा योजना, रक्तदान, मागास खेडे दत्तक योजना व महिला मंच उपक्रम.
- विद्यार्थी - पालक - शिक्षक सुसंवाद - पालक मेळावे, माजी विद्यार्थी मेळावा, विद्यार्थी दत्तक योजना, नियतकालिक
- सुसज्ज संगणक प्रयोगशाळेद्वारे विज्ञानयुगात भरारी मारण्याची संधी.
- समुपदेशन केंद्राची सुविधा.
- विज्ञान संशोधनासाठी सुसज्ज संशोधन प्रयोगशाळा.
- इंग्रजीतून उत्तम संभाषण करण्याची / शिकण्याची संधी.
- समृद्ध व संपूर्ण संगणकीकरण झालेले ग्रंथालय.
- नोंदणीकृत व सक्षम माजी विद्यार्थी संघटना.
- आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय क्रीडा स्पर्धांमध्ये विद्यार्थ्यांची निवड व पदक प्राप्त.
- प्रशस्त क्रीडांगण व विविध क्रीडा साहित्याने समृद्ध असा क्रीडा विभाग.

रोजगारभिमुख ४८ शॉर्ट टर्म कोर्सेस

- फॅशन डिझायनिंग
- डिप्लोमा कोर्स इन फार्मास्यूटिकल टेक्निक्स
- ब्युटी केअर
- डिजिटल मार्केटिंग
- सॉफ्ट स्किल डेव्हलपमेंट
- कॉम्प्युटराईज्ड अकाऊंट रायटींग
- हर्बल कॉस्मेटिक्स
- फोटोग्राफी
- पर्सनॅलिटी डेव्हलपमेंट
- कॉम्प्युटर हार्डवेअर अँड नेटवर्किंग
- उद्योजकता विकास
- अँडव्हान्स एक्सेल
- जर्नालिझम
- इन्स्ट्रुमेंटल मेथडस् इन केमिकल अँनालिसिस
- सी.सी.टी.व्ही. इन्स्टॉलमेंट
- योगा अँड फिटनेस
- टॅक्सेशन अँड जी.एस.टी.
- क्यू.एम.एस. आणि एफ.एस.एम.एस.
- इंटलेक्च्युअल प्रॉपर्टी राईटस्
- एक्वेरियम मॅनेजमेंट
- प्रुफ रीडिंग, एडिटिंग अँड ट्रान्सलेशन
- सेल्फ एम्प्लॉयमेंट अँड इंटरप्रिनरशिप
- बेसिक्स ऑफ स्टॉक मार्केट
- टॅब्ल्यू

डॉ. पांडुरंग गायकवाड
प्राचार्य, महात्मा फुले महाविद्यालय
पिंपरी, पुणे १७.